स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन निर्देशिका

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र

२०७५

छोटकरी शव्दावली (Acronyms)

AAC	Anesthesia Assistant Course
ASRH	Adolescent Sexual and Reproductive Health
BZH	Bheri Zonal Hospital
CCSP	Cervical Cancer Screening and Prevention
CFWC	Chhetrapati Family Welfare Centre
CNC	Comprehensive Newborn Care
CTS	Clinical Training Skills
EmONC	Emergency Obstetric and Newborn Care
GBV	Gender Based Violence
HDC	Hospital Development Committee
ICTC	Institutionalized Clinical Training Centre
IP	Infection Prevention
KZH	Koshi Zonal Hospital
MLP	Mid-Level Practicum
MOF	Management of Obstetric Fistula
NHSSP	Nepal Health Sector Support Program
NHTC	National Health Training Centre
NSI	Nick Simon Institute
NSV	No Scalpel Vasectomy
OTTM	Operation Theatre Techniques and Management
PC	Palliative Care
PEN	Package for Essential Non-communicable disease
PMWH	Paropakar Maternity Women's Hospital
PNA	Performance needs assessment
PPFP/IUCD	Post-Partum Family Planning /Post-Partum IUCD
QI	Quality Improvement
RHTC	Regional Health Training Centre
SAS	Safe Abortion Service
SBA	Skill Birth Attendant
TMG	Training Management Guideline
TMC	Training Management Committee
TIMS	Traning Information Management System
ToT	Training of Trainer
VSC	Voluntary Surgical Contraception

विषय सूची (Table of Contents)

कृतज्ञता	4
सार संक्षेप	5
खण्ड क : स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन निर्देशिकाको परिचय	**9**
१. परिचय	9
२. उद्धेश्य	9
३. तालीम व्यबस्थापन निर्देशिका प्रयोगकर्ता	9
खण्ड ख : तालीम संचालन तथा व्यवस्थापन र प्रशासनीक प्रकिया	**10**
१. तालीम पूर्व तयारी -तालीम आवश्यकता पहिचान, योजना, वजेटिङ, सहभागि छनौट र निश्चितता र तालीम स्थलको तयारी)	10
२. सहभागि छनौट	10
३. सहभागिलाई पठाईने चिट्ठिको नमुना	11
४. सहभागिहरुलाई पठाईने चिट्ठिमा उल्लेख गर्नुपर्ने बिषय बस्तुहरु	11
५. सहभागि, प्रशिक्षक र तालीम स्थानको जानकारी	11
६. तालीम सामग्री	12
७. तालीम अवधिमाः तालीममा उपयुक्त सहभागिहरु भएको सुनिश्चितता	12
८. तालिमको अनुगमन	12
९.तालीम पश्चात प्रमाण पत्र प्रदान	13
१०.अभिलेख तथा तालीम प्रतिवेदन	13
११.सरकारले आर्थिक सहयोग गरेका तालीमहरुको लेखा सम्वन्धि नियमहरु	14
१२. गैह्र सरकारी वा निजि क्षेत्रले आर्थिक सहयोग गरेका तालीम हरुको लेखा सम्वन्धि नियमहरु	15
१३. कार्य सम्पादनमा देखिएका बाधा हटाउन कार्यक्षमता सुधार (पिआइ) को तरिका	15
१४. तालीम पश्चातको फलो अप	17
१५. क्लिनिकल कोचिङ	17
१६. वैकल्पिक रुपमा कार्यस्थलमा स्वःअध्ययनमा आधारीत तालीम	17
१७. तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान	18
खण्ड ग : तालीम व्यवस्थापनकोलागि कोर्षहरुको परिचय	**20**
प्रजनन स्वास्थ्य तालीम	**21**
१. परिवार नियोजन तालीम	21
१.१ कोफ काउन्सिलिङ	21
१.२ आइंयुसिडि	22
१.३ ईम्प्लान्ट तालीम (नर्स र प्यारामेडिकको लागि)	23
१.४ ईम्प्लान्ट तालीम (चिकित्सकको लागि)	24
१.५ मिनिल्याप	25
१.६ भ्यासेक्टोमि	26
१.७ उत्तर प्रसुति परिवार नियोजन	27
१.८ उत्तर प्रसुति परिवार नियोजन	28
२. **सुरक्षित गर्भपतन सेवा तालीम**	29
२.१ सुरक्षित गर्भपतन सेवा - Second Trimester	29
२.२ सुरक्षित गर्भपतन सेवा -First Trimester: MVA and MA	30
२.३ सुरक्षित गर्भपतन सेवा -Medical Only	31
३. किशोर किशोरीको यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य	32
४. लैङ्गिक हिंसावाट प्रभावितहरुलाई स्वास्थ्य सेवा तालीम	33
५. पाठेघरको मुखको क्यान्सर परिक्षण तथा रोकथाम तालीम	34
६.पेल्भिक अर्गन प्रोल्याप्स व्यवस्थापन तालीम	35
७. स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुकोलागि **Obstetric Fistula** को व्यवस्थापन तालीम	36
ख. सुरक्षित मातृत्व तथा नवजात शिशु स्याहार तालीम	37
८. दक्ष प्रसुतिकर्मि (एसविए) तालीम	37
८.१ अनमि र स्टाफ नर्सकोलागि दक्ष प्रसतिकर्मि सेवाकालिन तालीम	37
८.२ मेडिकल अधिकृतको लागि दक्ष प्रसतिकर्मि सेवाकालिन तालीम	38
८.३ एडभान्स दक्ष प्रसतिकर्मि सेवाकालिन तालीम	39
९. नर्सहरुकोलागि नवजात शिशु स्याहार तालीम (लेभल २ हेल्थ फ्यासिलिटि)	40
ग. स्वास्थ्य सम्वन्धि अन्य विषयगत तालीमहरु	41
१०. संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन तालीम	41
१०.१ जिल्ला अस्पतालकोलागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन (५ दिन)	41
१०.२ स्वास्थ्य संस्थाहरु (जिल्ला स्तर भन्दा मुनि) कोलागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन (३ दिन)	41
१०.३ अस्पतालकोलागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन गोष्ठी (१ दिन)	42
१०.४ स्वास्थ्य संस्थाहरु (जिल्ला स्तर भन्दा मुनि) कोलागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य	42

फोहोरमैला व्यवस्थापन गोष्ठी (१ दिन)
११. शल्य कक्ष प्रविधि तथा व्यवस्थापन तालीम 43
१२. क्लिनिकल तालीम सिपहरु (CTS) 44
१३. मिड लेवल प्राक्टिकम (MLP) 46
१४. एक वर्से एनेस्थेसिया सहायक कोर्ष (AAC) 47
१५. नसर्ने रोगकोलागि तालीम प्याकेज (PEN) 48
१६. प्यालिएटिभ केयर/स्याहार (PC) 49
१७. मानसिक स्वास्थ्य तालीम 50
खण्ड घ : तालीम पश्चात गरिने फलो अप भिजिट 51
१. फलो अप भिजिटका उद्धेश्यहरु 51
२. फलो अप भिजिट गर्ने तरीकाहरु 51
३. फलो अप भिजिटकोलागि सुझावहरु 51
४. सहयोगात्मक सुपरिवेक्षण भ्रमण पछि गर्नु पर्ने कुराहरु 52
५. फलो अप भिजिटको वेला प्रयोग गरिने टुलहरु 52
खण्ड ङ : स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापनमा विभिन्न संस्थाहरुको भूमिका तथा जिम्मेवारी 53
१. संघीय/राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र 53
२. सम्वन्धित कार्यक्रम शाखा 53
३. प्रादेशीक स्वास्थ्य निर्देशनालय 53
४. प्रादेशीक तहमा स्वास्थ्य तालीम हेर्ने निकाय 54
५. स्थानीय तह 54
६. क्लिनिकल र नन क्लिनिकल तालीम केन्द्रहरु 54
७. तालीम व्यवस्थापन समिति 54
८. तालीम संयोजक 55
९. आर्थिक व्यवस्थापन 55
खण्ड च: क्लिनिकल तालीम संचालनकोलागि स्वीकृति (प्रमाणपत्र) प्रदान 56
सन्दर्भ सामग्रीहरु 58
परिशिष्टहरु 59
१. क्लिनिकल तालीम कार्यान्वयन तथा समन्वयको ढाँचा
२. एनजिओ तथा निजि संस्थाहरुको लागि तालीम खर्चको हिसाव
३. सहभागी छनोट प्रकिया
४. तालीम मा सहभागिताको लागि प्रयोग गरिने चिठ्ठीको नमुना
५. तालीम दर्ता फाराम
६. तालीम मूल्याङ्कन फारामको नमुना
७. प्रशिक्षक सिप लेखाजोखा चेकलिष्ट
८. प्रशिक्षक क्लिनिकल सिप प्रदर्शन लेखाजोखा चेकलिष्ट
९. कोचिङकोलागि प्रशिक्षक क्लिनिकल सिप लेखाजोखा चेकलिष्ट
१०. तालीममा प्रयोग हुने विभिन्न फारामहरु सुचि
११. तालीम गुणस्तर सुधार टुलहरु
१२. तालीम सन्दर्भ सामग्रीहरुको सुचि
१३. एम ओ यु (सम्झौता पत्र) को नमुना
१४. क्लिनिकल तालीम साइटहरुको सुचि
१५. तालीममा प्रयोग हुने व्यानरको नमुना

कृतज्ञता

विभिन्न स्वास्थ्य तालीम केन्द्र, स्वास्थ्य संस्था तथा अस्पतालमा कार्यरत तालीम प्रशिक्षक तथा व्यवस्थापकहरुलाई स्वास्थ्य तालीम कार्यक्रम तथा गतिविधिहरुलाई व्यवस्थापन गरी सहज रुपमा कार्यान्वयन गर्नको लागि राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले एकिकृत स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापनमा जोड दिदै आईरहेको छ । परिवार नियोजन तालीम हरुलाई राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम प्रणाली मातहत संस्थागत गरे संगै स्वास्थ्य तालीम हरुलाई व्यवस्थापन गर्न तालीम निर्देशिकाको आवश्यकता महशुस भइो । यसकोलागि जपाईगोको सहयोगमा वि.स. २०५४ (सन् १९९८) मा परिवार नियोजन तालीममा सहयोग पुग्ने हेतुले तालीम व्यवस्थापन सामग्री (डकुमेण्ट) तयार गरियो । तालीम व्यवस्थापन सामग्री तयार गर्न परिवार नियोजन क्षेत्रमा कार्यरत विशेषज्ञहरुको ठूलो सहयोग रह्यो ।

युएसएड तथा नेपाल परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम (NFHP-I) को आर्थिक सहयोगमा तालीम व्यवस्थापन सामग्रीलाई आधार मानेर स्वास्थ्य सेवा विभागका तत्कालीन महानिर्देशक डा. विडि चटौत, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रका तत्कालीन निर्देशक श्री अर्जुन वहादुर सिंह लगायत सरकारी तथा गैह्र सरकारी क्षेत्रमा कार्यरत विज्ञहरुको सहयोगमा परिवार नियोजन र गर्भपतन (प्याक) तालीम को लागि आवश्यक सुचनाहरुलाई अद्यावधिक गरी तालीम व्यवस्थापन निर्देशिका तयार गरियो ।

युएसएड तथा नेपाल परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम (NFHP-II) को आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रका पूर्व निर्देशकहरु श्री अर्जुन वहादुर सिंह, श्री लक्ष्मी नारायण देव लगायत कार्यक्रम विशेषज्ञहरु र प्राविधिकहरुको सहयोगमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालमि केन्द्र मार्फत संचालित परिवार नियोजन, सुरक्षित मातृत्व, हेल्थ लजिस्टिक, संक्रमण रोकथाम, स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन, शल्यकक्ष व्यवस्थापन, क्लिनिकल तालीम सीपहरु र तालीम अवधिमा र तालीम पछि गर्नु पर्ने कार्यहरुको व्यवस्थापनकोलागि आवश्यक सूचनाको अभावलाई पुर्ति गर्न स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन निर्देशिकालाई २०६९ सालमा परिमार्जन गरियो । परिमार्जित निर्देशिकाले तालीम व्यवस्थापक र प्रशिक्षकहरुलाई गुणस्तरीय तालीम संचालनको लागि सहयोग पु(यायो ।

नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम (NHSSP) को सहयोगमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन निर्देशिका २०६९ लाई तेस्रो संसोधनको रुपमा परिमार्जन गरिएको छ । यस निर्देशिकाले राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र मार्फत संचालित स्वास्थ्यका प्रमुख तालीमहरु (परिवार नियोजन, दक्ष प्रसूतिकर्मी, नवजात शिशु, सुरक्षित गर्भपतन, संक्रमण रोकथाम, शल्यकक्ष व्यवस्थापन, क्लिनिकल तालीम सिपहरु, मिड लेवल प्राक्टिकम, एनेस्थेसिया सहायक कोर्ष, मुखय नसर्ने रोगको तालीम प्याकेज, प्यालिएटिभ केएर, किशोर किशोरी तथा प्रजनन स्वास्थ्य, उत्तर प्रसति परिवार नियोजन, लैङ्गिक हिंसा, पाठेघरको मुखको क्यान्सर रोकथाम, अव्सट्रेटिक फिस्टुला, पेल्भिक अर्गन प्रोल्याप्स को व्यवस्थापन तथा मानसिक स्वास्थ्य) सम्वन्धि सूचनालाई अद्यावधिक गरी वर्तमान अवस्थामा तालीम व्यवस्थापन लगायत तालीम अवधिमा र तालीम पश्चात गर्नुपर्ने कार्य सम्वन्धि सूचनाको आवश्यकतालाई हल गरेको छ । तालीम व्यवस्थापन र तालीम सम्वन्धी प्राविधिक विषयमा छलफल गर्न र सहयोगी भूमिका निर्वाह गर्न राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र अन्तर्गत रहेको तालीम कार्य समुह (TWG) ले यस निर्देशिका परिमार्जनमा सहयोग गरेको छ । यो निर्देशिकाले तालीम व्यवस्थापक, संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकारका सम्वन्धित कर्मचारीहरु र प्रशिक्षकहरुलाई गुणस्तरीय तालीम संचालनको लागि सहयोग पुर्याउने अपेक्षा गरिएको छ ।

यस स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन निर्देशिका परिमार्जनकोलागि राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रलाई आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग उपलव्ध गराई सहयोग गर्नु भएकोमा नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम (NHSSP) लाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा, यस निर्देशिकालाई परिमार्जन सहित अन्तिम रुप दिन सहयोग गर्नु भएकोमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रका भूतपूर्व निर्देशक श्री श्रीकृष्ण भट्ट, वरिष्ठ जनस्वास्थ्य प्रशासक श्री जीवन कुमार मल्ल र श्री मुकुन्द राज गौतम, उपस्वास्थ्य प्रशासक श्री डा. नरेन्द्र कुमार झा, वरिष्ठ एकिकृत चिकित्सा अधिकृत डा. ईश्वर प्रसाद उपाध्याय तथा तालीम कार्य समुहका सदस्यहरु र नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम (NHSSP) का कन्सल्टेण्ट श्री मदन राज भट्ट र श्री उदेव मान महर्जनज्यू लाई राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रको तर्फवाट आभार व्यक्त गर्दै धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

झलक शर्मा पौडेल
निर्देशक

सार संक्षेप

परिचय

स्वास्थ्य सम्बन्धि सम्पूर्ण तालीमहरुको संयोजन गर्ने स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको सबै भन्दा माथिल्लो निकायका रुपमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रको स्थापना वि.स. २०५३ श्रावण १ गते भएको हो । राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति अनुसार सबै तहका स्वास्थ्यकर्मीहरुलाईगुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न सक्षम वनाउनको लागि आवश्यक सम्पूर्ण तालीमहरु प्रदान गर्नु राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रको मुखय उद्देश्य हो ।

देशभरी स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय अन्तर्गत तालीम केन्द्रहरुको संजाल रहेको छ । यी तालीम केन्द्रहरुले संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय तह (गा.पा/न.पा) मा आवश्यक पर्ने स्वास्थ्य सम्बन्धि तालीमहरु प्रदान गर्दछन । विगतमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले क्षेत्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रहरु र क्लिनिकल तालीम साइटहरुको तथा क्षेत्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रहरुले जिल्ला (जन) स्वास्थ्य कार्यालय अन्तर्गतका सम्पूर्ण तालीम सम्बन्धि क्रियाकलापहरुको अनुगमन तथा सहयोग गर्दै आईरहेका थिए । क्लिनिकल तालीमहरु प्रदान गरी दक्ष तथा आत्म विश्वासि स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरु उत्पादन गर्न देशका सातवटै प्रदेशहरुमा विभिन्न क्लिनिकल तालीम केन्द्र/साइटहरु (टेवल न. १) रहेका छन ।

टेवल न. १ : प्रदेश अनुसार क्लिनिकल तालीम साइटहरु

क्लिनिकल तालीम को नाम	जम्मा संख्या	प्रदेश अनुसार क्लिनिकल तालीम साइटको संख्या
एक वर्से एनेस्थेसिया सहायक कोर्ष (AAC)	७	प्रदेश १: १ (AMDA Damak)
		प्रदेश ३: ४ (Bharatpur, NAMS, PMWH, Model Hospital)
		प्रदेश ४: २ (Palpa Mission Hospital, PAMS)
दक्ष प्रसतिकर्मि (ASBA)	३	प्रदेश ३: २ (Bharatpur, PMWH)
		प्रदेश ७: १ (SZH)
किशोर किशोरीको यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य	५	प्रदेश १: १ (KZH)
		प्रदेश ३: १ (PMWH)
		प्रदेश ३: १ (Pokhara- PoAHS)
		प्रदेश ५: १ (BZH-ICTC)
		प्रदेश ७ : १ (SZH)
पाठेघरको मुखको क्यान्सर पहिचान तथा रोकथाम	५	प्रदेश १: १ (BPKIHS)
		प्रदेश ३: १ (PMWH)
		प्रदेश ४: १ (WRH)
		प्रदेश ५: १ (BZH)
		प्रदेश ७: १ (SZH)
परिवार नियोजन (सवै तालीम)	६	प्रदेश १: १ (KZH)
		प्रदेश २: १ (FPAN Janakpur)
		प्रदेश ३: ४ (PWMH, CFWC, FPAN Central, MSI Satdobato)
परिवार नियोजन (ईम्प्लान्ट र आईयुसिडि)	८	प्रदेश १: २ (FPAN Itahari branch, FPAN Jhapa)
		प्रदेश ३: ३ (Insti. FP clinic Lalitpur, TUTH, FPAN Bharatpur)
		प्रदेश ५: २ (FPAN Butawal, FPAN Dang)
		प्रदेश ७ : १ (FPAN Kanchapur)
उत्तर प्रसति परिवार नियोजन (PPFP)	७	प्रदेश १: १ (KZH)
		प्रदेश ३: २ (Bharatpur, PMWH)
		प्रदेश ४: १ (Pokhara- PAHS)
		प्रदेश ५: २ (LZH, BZH)
		प्रदेश ७: १ (SZH)
लैङ्गिक हिंसावाट प्रभावितहरुकोलागि स्वास्थ्य सेवा	१२	प्रदेश १: २ (KZH, Okhaldhunga District Hospital)
		प्रदेश ३: ४ (PWMH, Bharatpur, Sindhuli and Udaypur)
		प्रदेश ५: १ (BZH)
		प्रदेश ७ : ५ (SZH, Bajhang, Bajura, Achham and Baitadi)
मिड लेवल प्राक्टिकम (MLP)	११	प्रदेश १: ३ (Mechi Zonal, AMDA Damak, UMN Okhaldhunga)

		प्रदेश ३: २ (Hetauda, Bharatpur) प्रदेश ४: २ (Lamjung community hospital, Dhaulagiri Zonal Hospital) प्रदेश ५: २ (Rapti sub-regional hospital, Tansen Mission Hospital) प्रदेश ७ : २ (SZH, Nyaya hospital)
नवजात शिशु स्याहार (नर्सकोलागि)	२	प्रदेश १: १ (BPKIHS) प्रदेश ३: १ (PWMH)
अवस्ट्रेटिक फिस्टुला	१	प्रदेश १: १ (BPKIHS)
शल्यकक्ष प्रविधि तथा व्यवस्थापन	३	प्रदेश १: १ (AMDA Damak) प्रदेश ३: २ (Bharatpur, TUTH)
पेडियाट्रिक नर्सिङ	३	प्रदेश १: १ (BPKIHS) प्रदेश ३: १ (Kanti children) प्रदेश ५: १ (BZH)
सुरक्षित गर्भपतन सेवा (MVA and MA: 1st trimester)	११	प्रदेश १: २ (KZH,FPAN Itahari) प्रदेश ३: ५ (PWMH, Bharatpur, Kathmandu model, MSI Satdobato, FPAN central) प्रदेश ४: १ (Pokhara- PoAHS) प्रदेश ५: २ (BZH, LZH) प्रदेश ७: १ (SZH)
सुरक्षित गर्भपतन सेवा (MA: 1st trimester)	१०	प्रदेश १: २ (KZH,FPAN Itahari) प्रदेश ३: ५ (PWMH, Bharatpur, Kathmandu model, MSI Satdobato, FPAN central) प्रदेश ४: १ (Dhaulagiri zonal hospital, Baglung) प्रदेश ५: १ (LZH) प्रदेश ७: १ (Achham district hospital)
सुरक्षित गर्भपतन सेवा (2nd Trimester (D&E and MA)	३	प्रदेश ३: ३ (PWMH, Kathmandu Model, Kathmandu medical college)
दक्ष प्रसतिकर्मि (SBA)	२२	प्रदेश १: २ (AMDA Damak, KZH) प्रदेश २: ३ (SZH, DZH, Narayani sub reg. hospital) प्रदेश ३: ४ (Bharatpur, PMWH, TUTH, Dhulikhel) प्रदेश ४: ४ (Dhaulagiri, Lamjung community hospital, PAHS, Palpa Mission Hospital) प्रदेश ५: ६ (LZH, Bhim, AMDA Butawal, BZH, Rapti sub-regional hospital, Tansen Mission Hospital) प्रदेश ६: १ (Surkhet) प्रदेश ७: २ (SZH, Mahakali Kanchanpur)
पेल्भीक अर्गन प्रोल्याप्सको व्यवस्थापन (POP for Doctors)	१	प्रदेश ३ : १ (PWMH) प्रदेश ४: १ (PAHS) प्रदेश ५: १ (BZH) प्रदेश ७: १ (SZH)
वृहद प्रजनन स्वास्थ्य तालीम (Comprehensive RH training)	४	प्रदेश ३ : १ (PWMH) प्रदेश ४: १ (PAHS) प्रदेश ५: १ (BZH) प्रदेश ७: १ (SZH)

श्रोत : राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र,२०७५

राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र अन्तर्गत विगतमा ५ वटा क्षेत्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रहरु (पाँचवटै विकास क्षेत्रमा एक एक वटा) र १ उप क्षेत्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (धनुषा) रहदै आएकोमा देश संघिय संरचनामा गए संगै सातवटै प्रदेशमा प्रदेश स्तरीय एक एक वटा तालीम केन्द्रको आवश्यकता महशुस भएको छ। हाल उपलव्ध क्षेत्रिय र उपक्षेत्रिय तालीम केन्द्रहरुले कोफ काउन्सिलिङ, स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा ब्यबस्थापन तालीम, आधारभुत तालीम, स्तरवृद्घि तालीम आदि संचालन गर्दै आइरहेका छन र क्लिनिकल तालीम केन्द्र/साइटहरुले माथी टेवल १ मा उल्लेख भए अनुसार क्लिनिकल तालीमहरु संचालन गर्दै आइरहेका छन ।

राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय अन्तर्गतका सम्पूर्ण तालीम क्रियाकलापहरुको राष्ट्रिय स्तरमा समन्वय तथा सहजिकरण र प्रादेशिक र स्थानीय तहकोलागि आवश्यकता अनुसार प्राविधिक सहयोग तथा सहकार्य गर्दछ। मूख्यतया स्वास्थ्य सम्वन्धि तालीमहरु निम्न वमोजिम रहेका छन ।

१. आधारभूत तालीम
२. स्तरवृद्धि तालीम
३. सेवाकालिन तालीम
४. स्वास्थ्य व्यबस्थापन तालीम
५. प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम
६. समुदाय परिचालन तालीम (आदि)

सरकारी स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुलाई प्रदान गरिने माथी उल्लेखित सेवाकालिन तालीमहरु संचालनको लागि निश्चित आर्थिक नियमको पालना गर्नु पर्दछ र जुनसुकै दातृनिकायको सहयोगमा तालीम सम्बन्धि क्रियाकलाप भएता पनि यी तालीमहरु नेपाल सरकारको तालीम प्याकेज तथा आर्थिक ऐन नियम तथा कार्यबिधिको परिधि भित्र रहि सम्पन्न गर्नु पर्दछ । तथापि यी तालीमहरु गैह्र सरकारी वा निजी क्षेत्रका संस्थाहरुको आर्थिक सहयोगमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले अनुमति प्रदान गरेका स्वास्थ्य तालीम केन्द्रहरुमा (विशेषगरि गैह्र सरकारी वा निजी क्षेत्रका संस्थाहरुमा कार्यरत कर्मचारीहरुको लागि) संचालन भएमा उक्त संस्थाहरुले टेवल न. ४ (परिशिष्ट २) मा उल्लेख भए अनुसारको आर्थिक नियमको पालना गनुपर्दछ ।

स्वास्थ्य तालीम ब्यबस्थापन निर्देशिका विकास प्रक्रिया

स्वास्थ्य तालीम ब्यबस्थापन निर्देशिका स्वास्थ्य क्षेत्रमा संचालनमा रहेका तालीमहरुलाई व्यवस्थित रुपमा संचालन गर्नकोलागि तयार पारिएको हो । आवश्यकता अनुसार वा हरेक पाँच पाँच बर्षमा यस निर्देशिकालाई परिमार्जन गर्नु पर्दछ । पहिलो पटक सन १९९८ मा परिवार नियोजन तालीममा सहयोग पुग्ने हेतुले तालीम व्यवस्थापन सामग्री (डकुमेण्ट) तयार गरिएको थियो । त्यसपछि तालीम व्यवस्थापन सामग्रीलाई आधार मानेर परिवार नियोजन र गर्भपतन (प्याक) तालीमको लागि आवश्यक सुचनाहरुलाई अद्यावधिक गरि तालीम व्यवस्थापन निर्देशिका तयार गरियो । यही तालीम व्यवस्थापन निर्देशिकालाई परिमार्जन गरि राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले सन २०१२ (वि.स.२०६९) मा स्वास्थ्य तालीम ब्यबस्थापन निर्देशिकालाई संसोधन गरि लागु ग(यो । यसरी विगतमा तयार गरिएका निर्देशिकाहरुलाई आधार मानेर नेपालीमा यो निर्देशिका २०७५ (२०१८) मा प्रथम पटक तयार गरिएको हो ।

देश संघीय संरचनामा प्रवेश गरे संगै स्वास्थ्य तालीम सम्बन्धि क्रियाकलापहरुको योजना वनाउन, तालीम संचालन गर्न तथा सुपरिवेक्षण र अनुगमन गर्नका लागि तालीम व्यबस्थापन निर्देशिका परिमार्जन हुन आवश्यक भएकोले राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम (NHSSP) को सहयोगमा स्वास्थ्य तालीम ब्यबस्थापन निर्देशिकालाई परिमार्जन गरेको छ । यस निर्देशिकाको परिमार्जन कार्य सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायहरु तथा प्राविधिक कार्य समुह (Technical working group) को प्राविधिक सहयोग तथा सहकार्य र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रको नेतृत्व तथा अभिभावकत्वमा सम्पन्न भएको छ। यसकोलागि स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रका विभिन्न सन्दर्भ सामग्रीहरु अध्ययन गरि यो निर्देशिका परिमार्जन गरिएको छ।

स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन निर्देशिकाको उद्धेश्य

यस निर्देशिकाले स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुको ज्ञान र सिप अभिबृद्धि गर्न तपशिल वमोजिमका सेवाकालिन स्वास्थ्य (क्लिनिकल) तालीम हरुको वारेमा जानकारी प्रदान गर्नुका साथै तालीम व्यवस्थापनमा सहयोग पूर्‍याउदछ ।

क. प्रजनन स्वास्थ्य तालीम

१. परिवार नियोजन तालीम [Family Planning Trainings: CoFP/C, Implant insertion/removal, IUCD insertion/removal, Minilap, NSV & PPFP]
२. सुरक्षित गर्भपतन सेवा
३. किशोर किशोरीको यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य
४. लैङ्गिक हिंसावाट प्रभावितहरुकोलागि स्वास्थ्य सेवा
५. पाठेघरको मुखको क्यान्सर पहिचान तथा रोकथाम
६. पेल्भीक अंग प्रोल्याप्सको व्यवस्थापन
७. स्वास्थ्य सेवा प्रदायकको लागि अवस्टेटिक फिस्टुला को व्यवस्थापन (कार्यस्थलमा आधारीत)

ख.सुरक्षित मातृत्व तथा नवजात शिशु स्याहार

८.दक्ष प्रसतिकर्मि (नर्स र चिकित्सकको लागि)

९. नवजात शिशु स्याहार (नर्सकोलागि)

ग.स्वास्थ्य सम्वन्धि अन्य विषयगत तालीमहरु

१०. संक्रमण रोकथाम

११. शल्यकक्ष प्रविधि तथा व्यवस्थापन (नर्सको लागि)

१२. क्लिनिकल तालीम सिपहरु

१३. मिड लेवल प्राक्टिकम

१४. एक वर्से एनेस्थेसिया सहायक कोर्ष

१५. नसर्ने रोगकोलागि तालीम (पेन) प्याकेज

१६. प्यालिएटिभ स्याहार (केयर)

१७. मानसिक स्वास्थ्य

यस निर्देशिकाले तालीमको आवश्यकता निर्धारण गर्न, सहभागि छनौट गर्न, तालीम सम्वन्धि आर्थिक नियममा एकरुपता ल्याउन, स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन सम्वन्धि समितिहरुको तालीम सम्वन्धि भूमिका निर्धारण गरी गुणस्तरीय तालीम प्रदान गर्न र तालीम पश्चात सुपरीवेक्षण, अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्न सहयोग गर्दछ ।

स्वास्थ्य तालीम ब्यबस्थापन निर्देशिकाले समेटेका विषयहरु

यस निर्देशिकाको मूख्य उद्धेश्य राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीमको मापदण्ड अनुसार गुणस्तरीय तालीम प्रदान गर्नु हो । यस तालीम ब्यबस्थापन निर्देशिकाले **प्रजनन स्वास्थ्य** (FP, PPFP, SAS, ASRH, GBV, CCSP, POP for doctors, Management of Obstetric Fistula (MOF) for Health Care Providers), **सुरक्षित मातृत्व तथा नवजात शिशु स्याहार** (SBA, CNC (Comprehensive Newborn Health) र **स्वास्थ्य सम्वन्धि अन्य विषयगत तालीमहरु** [IP, OTTM, CTS, MLP, AAC, PEN, PC (On-the-Job Training) and Mental Health] तथा तालीम अनुगमन र तालीम पश्चातको फलो अप सम्वन्धि सुचनाहरुलाई अद्यावधिक गरेको छ ।

स्वास्थ्य तालीम ब्यबस्थापन निर्देशिकालाई निम्न छ खण्डमा बिभाजन गरिएको छ :

खण्ड क : स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन निर्देशिकाको परिचय
खण्ड ख : तालीम संचालन तथा व्यवस्थापन र प्रशासनीक प्रकिया
खण्ड ग : तालीम व्यवस्थापनको लागि कोर्षहरुको परिचय

प्रजनन स्वास्थ्य तालीम

१. परिवार नियोजन
२. सुरक्षित गर्भपतन सेवा
३. किशोर किशोरीको यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य
४. लैङ्गिक हिंसामा स्वास्थ्य सेवा
५. पाठेघरको मुखको क्यान्सर पहिचान तथा रोकथाम
६. पेल्भीक अंग प्रोल्याप्स को व्यवस्थापन (चिकित्सककोलागि)
७.स्वास्थ्य सेवा प्रदायकको लागि अवस्ट्रेटिक फिस्टुला को व्यवस्थापन

सुरक्षित मातृत्व तथा नवजात शिशु स्याहार सुरक्षित

८. दक्ष प्रसतिकर्मि (नर्स र चिकित्सकको लागि)
९. नवजात शिशु स्याहार (नर्सकोलागि)

स्वास्थ्य सम्वन्धि अन्य विषयगत तालीमहरु

१०. संक्रमण रोकथाम
११. शल्यकक्ष प्रविधि तथा व्यवस्थापन (नर्सको लागि)
१२. क्लिनिकल तालीम सिपहरु
१३. मिड लेवल प्राक्टिकम
१४. एक वर्से एनेस्थेसिया सहायक कोर्ष
१५. नसर्ने रोगकोलागि तालीम (पेन) प्याकेज
१६. प्यालिएटिभ स्याहार (केयर)
१७. मानसिक स्वास्थ्य

खण्ड घ : तालीम पश्चात गरिने फलो अप भिजिट
खण्ड ङ : स्वास्थ्य तालीमको लागि विभिन्न संस्थाहरुको भूमिका तथा जिम्मेवारी
खण्ड च : स्वास्थ्य तालीम संचालनकोलागि प्रमाणपत्र प्रदान

खण्ड : क स्वास्थ्य तालीम ब्यवस्थापन निर्देशिकाको परिचय

१. परिचय

यस स्वास्थ्य तालीम ब्यवस्थापन निर्देशिकाले स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय अन्तर्गत सम्वन्धित निकायहरु (राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र लगायत) र गैह्र सरकारी तथा वाह्य साझेदार संस्थाहरुलाई स्वास्थ्यका मुख्य तालीमहरु (FP, PPFP/IUCD, SBA, CNC, SAS, IP, OTTM, CTS, MLP, AAC, PEN, PC, ASRH, , Health response to GBV, CCSP, Management of Obstetric Fistula for Health Care Providers, POP for Doctors and Mental Health) संचालन गर्न दिशानिर्देश गर्नुका साथै तालीमको ब्यबस्थापकीय र आर्थिक पक्षलाई समेट्ने काम गरेको छ । स्वास्थ्यका तालीमहरुलाई गुणस्तरीय रुपमा संचालन गर्न यस निर्देशिकाको ठूलो भूमिका रहन्छ ।

२. उद्धेश्य

यस तालीम ब्यबस्थापन निर्देशिकाको उद्धेश्य स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रको मापदण्ड अनुसार तालीमहरुलाई गुणस्तरीय रुपमा संचालन गर्नु हो ।

३. तालीम ब्यबस्थापन निर्देशिका को प्रयोगकर्ता

यस निर्देशिकाले स्वास्थ्य सम्बन्धि तालीम का ब्यबस्थापक, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रबाट अनुमति प्राप्त तालीम केन्द्रहरु, प्रशिक्षक, तालीम का संयोजक र अन्य तालीम संचालन गरिरहेका संघ संस्थाहरुलाई तालीम सम्बन्धि क्रियाकलापहरु व्यवस्थापन गर्न सहयोग गर्दछ । तल उल्लेखित व्यक्ति तथा संस्थाहरुलाई यस निर्देशिकाले सहयोग पु(याउँछ :

१. राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र तथा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकाय
२. राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रबाट अनुमति प्राप्त तालीम केन्द्रहरु
२. तालीम संयोजक तथा ब्यबस्थापकहरु
३. तालीम प्रशिक्षक तथा सहजकर्ताहरु
४. सरोकारवाला संघ संस्था तथा सहयोगी दातृ निकायहरु

नोट : यस निर्देशिकाले तालीम सेसन संचालन सम्वन्धि विस्तृत सुचना प्रदान गर्दैन ।

खण्ड : ख तालीम संचालन तथा व्यवस्थापन र प्रशासनीक प्रक्रिया

१. तालीम पूर्व तयारी (तालीम आवश्यकता पहिचान, योजना, वजेटिङ, सहभागि छनौट र निश्चितता र तालीम स्थलको तयारी)

- सरकारी तथा निजि स्वास्थ्य संस्थाका विभागिय प्रमुख, सुपरिवेक्षक, स्वास्थ्य संस्था प्रमुखहरुले तालीम को आवश्यकता निर्धारण गरि सो को जानकारी सम्बन्धित गाउँपालिमा तथा नगरपालिकालाई गराउनु पर्दछ ।
- तालिमको आवश्यकता निर्धारण गरि स्थानीय सरकारले नयाँ आर्थिक वर्षको योजनामा समावेस गर्नुपर्दछ र सोको जानकारी प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकाय र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रलाई गराउनु पर्दछ ।
- प्रादेशिक मन्त्रालय र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले देशभरिको स्वास्थ्य तालीम हरुको आवश्यकता एकतृत गरि कार्यान्वयनका लागि तालीम को गुरु योजना बनाउनु पर्दछ र यसको अनुमोदन का लागि तालीम व्यवस्थापन समितिमा मा पेश गर्नु पर्दछ । यसले गर्दा तालीम सम्बन्धि क्रियाकलापहरु कार्यान्वयनमा सहयोग मिल्दछ ।
- तालिमको बार्षिक योजना तयार भएपछि राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र र प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकाय र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रवाट स्वीकृति प्राप्त तालीम केन्द्र बिच सम्झौता हुनु पर्दछ । सम्झौताको नमुना परिशिष्ट १३ मा दिईएको छ ।
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रवाट स्वीकृति प्राप्त तालीम केन्द्रहरु नभएका एनजिओ र निजि संस्थाहरुले स्वास्थ्य सम्वन्धि तालीम संचालन गर्नु पूर्व राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रवाट स्वीकृति लिई उपयुक्त तालीम केन्द्रमा तालीम संचालन गर्नु पर्दछ । यसकोलागि आर्थिक जिम्मेवारी सम्बन्धित संस्थाको हुने छ । एनजिओ तथा निजि संस्थाहरुको लागि तालीम खर्चको हिसाव (नमुना) परिशिष्ट १३ मा दिईएको छ ।
- स्वास्थ्य सम्बन्धि सम्पुर्ण तालीम क्रियाकलापहरु राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले प्रशिक्षित (certified) गरेका प्रशिक्षक द्वारा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रवाट स्वीकृति प्राप्त तालीम केन्द्र बाट मात्र प्रदान गनुपर्दछ ।

२. सहभागि छनौट

- माथी उल्लेख भए भए अनुसार तालीम को आवश्यकता निर्धारण गर्न, योजना तयार गर्न, बजेटको बाँडफाड तथा सहभागि छनौट गर्न सम्वन्धित स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुख वा विभागिय प्रमुख र सुपरिवेक्षेकले Performance Improvement (PI) पद्धति (approach) अपनाउनु पर्दछ (पेज न. २४ मा उल्लेख भए अनुसार) । यसरी तयार गरिएको तालीम को आवश्यकता सम्बन्धित स्थानीय तहमा पठाउनु पर्दछ । स्थानीय तहले स्वास्थ्यको तालीम को आवश्यकतालाई आफ्नो वार्षिक योजना मा समावेश गर्नु पर्दछ र उक्त वार्षिक योजनालाई प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकाय तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रमा पठाउनु पर्दछ । सहभागी छनोट प्रक्रियाको नमुना परिशिष्ट ३ मा दिईएको छ ।
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रवाट स्वीकृति प्राप्त तालीम केन्द्र का तालीम संयोजकले उपयुक्त सहभागिहरु छनोट भएको सुनिश्चित गर्नु पर्दछ ।
- स्थानीय निकायले राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रको मापदण्ड अनुसार तालीमका सहभागी छनौट गरिसकेपछि त्यसको जानकारी स्वास्थ्य संस्था प्रमुख, ब्यबस्थापक र सुपरिवेक्षकलाई दिनु पर्दछ । साथै तालीमको समयावधि तथा आवश्यक वजेट उपलब्धता र प्रमाण पत्र सम्बन्धि जानकारी समेत गराउनु पर्दछ । तालीममा सहभागिताको लागि प्रयोग गरिने चिठ्ठीको नमुना परिशिष्ट ४ मा दिईएको छ ।
- तालीम केन्द्र /साइटहरुमा कार्यरत तालीम संयोजकहरुले तालीमका सहभागि, प्रशिक्षकहरुको कार्यतालिका, तालीम हल, उपकरण र तालीम सामग्री सम्बन्धि संयोजन गनुपर्दछ ।
- तालिम संयोजकले सहभागिहरुको तालीम दर्ता फारामहरु राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रमा पठाउनु पर्दछ ।
- तलीम संयोजकले तालीम को प्रमाण पत्र र प्रतिवेदन तयार गर्नुका साथै तालीम सम्बन्धि तथ्यांक संकलन गरी राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रमा पठाउनु पर्दछ ।
- तालिम संयोजकले गुणस्तरिय तालीम प्रदान गर्न स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन समिति संग संयोजन गरि आवश्यक जनशक्ति र तालीम सामग्री उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।

३. नमुना चिठ्ठी

राष्ट्रियस्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायहरुले तालीम मा सहभागिताका लागि पठाउनु पर्ने चिठ्ठीमा तपशिल वमोजिमको सुचनाहरु समावेश हुनु पर्दछ ।

- सहभागीको नाम, ठेगाना, पद र स्थान
- तालिमको मिति
- तालिमको अवधि
- स्थान
- सहभागी छनौटका आधार
- तालिम तथा भ्रमण भत्ताको ब्यबस्था
- तालिम को परिचय र उद्धेश्य
- भ्रमण आदेश

४. सहभागिहरुलाई पठाइने चिठ्ठिमा उल्लेख गर्नुपर्ने बिषय बस्तुहरु

राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायहरुले तालीम मा सहभागिताका लागि पठाउनु पर्ने चिठ्ठीमा थप तपशिल वमोजिमको सुचनाहरु समावेश हुनु पर्दछ ।

- सहभागीहरु तालीमको पहिलो दिन तालीम शुरु हुन अगावै तोकिएको स्थानमा आईपुग्नु पर्ने छ ।
- ढिला गरि आउने सहभागिलाई अथवा पहिलो दिनमा नआईपुग्ने सहभागिलाई सहभागि गराईने छैन ।
- कुनै कारणवश सहभागिको कुनै सेसन छुट्न गएमा सम्वन्धित प्रशिक्षकले सम्भव भए सम्म सहभागिलाई उक्त सेसन सम्वन्धि ज्ञान र सिप प्रदान गर्न कोशिष गर्नु पर्दछ र यदि आवश्यक ज्ञान र सिप प्रदान गर्न सम्भव नभएमा निज सहभागिलाई तालीम मा समावेश गराउनु हुदैन ।
- स्थानीय तह, प्रदेश र राष्ट्रियस्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायहरुले सहभागीहरुको तालीममा समावेश हुन चाहिने योग्यता पुगेको निश्चित गर्नुपर्दछ । यदि आधार/योग्यता पुगेको छैन भने त्यस्ता सहभागीहरुको आर्थिक जिम्मेवारी राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र र सम्बन्धित तालीम केन्द्रले लिने छैन ।
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकाय र तालीम संचालन गर्ने साइटले सहभागिहरुलाई पठाईने चिठ्ठि सम्बन्धित कार्यालयलाई पठाउने छ र सोको वोद्यार्थ सम्बन्धित ब्यक्तिलाई हुनेछ ।
- चिठ्ठि प्राप्त भएको सात दिन भित्रमा स्थानीय तह वा सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले फोन वा फ्याक्सबाट तालीम मा सहभागि आउने वा नआउने सो को जानकारी राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायलाई गराउनु पर्दछ । यदि उक्त संस्थावाट सहभागि आउन नसक्ने भएमा आवश्यक संख्यामा अन्य संभावित संस्थाहरुमा कार्यरत सहभागिहरु वोलाउनु पर्दछ । तालीममा सहभागिताको लागि प्रयोग गरिने चिठ्ठीको नमुना परिशिष्ट ४ मा दिईएको छ
- तालीम संचालन गर्ने साइटले स्थानीय तह वा स्वास्थ्य संस्थाले कति जना र को को सहभागि पठाउदै हुनुहुन्छ भन्ने कुराको जानकारी राख्नु पर्दछ ।
- यदि कुनै सहभागि कारण बस उपस्थित हुन नसकेमा स्थानीय तह, स्वास्थ्य संस्था र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायले सहभागिहरुको नाममा हेरफेर गर्नु पर्दछ ।

५. सहभागि, प्रशिक्षक र तालीम स्थानको जानकारी

- स्थानीय तह, स्वास्थ्य संस्था, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायले तालीम स्थान, प्रशिक्षक र सहभागिलाई लिखित रुपमा कम्तिमा ७ दिन अगाडी जानकारी गराई सक्नु पर्दछ ।
- यदि कुनै कारणबस तोकिएको ठाउमा र समयमा तालीम संचालन गर्न नसकेमा त्यसको जानकारी स्थानीय तह, स्वास्थ्य संस्था तथा राष्ट्रियस्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायलाई जतिसक्दो छिटो खवर गर्नु पर्दछ ।

६. तालीम सामग्री

- कुनै पनि तालीम केन्द्र/साइट ले आवश्यक तालीम सामग्रीहरु (जस्तै फ्लिप चार्ट, मार्कर, तालीम मा प्रयोग हुने सन्दर्भ सामग्रीहरु) उपलब्ध छ छैन भन्ने कुरा तालीम सुरु हुनु भन्दा एक हप्ता अगाडी नै सुनिश्चित गर्नु पर्दछ ।
- तालिमको प्रकृति र आवश्यकता अनुसार राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायले आवश्यक सामग्री तथा मोडेलहरु उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।
- सम्बन्धित तालीम केन्द्रले वजेट अनुसार तालीममा आवश्यक स्टेशनरी उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।
- सम्वन्धित तालिम केन्द्रमा तिनिहरुले संचालन गर्ने तालीम सम्वन्धि आवश्यक तालीम सन्दर्भ सामग्रीहरु (सहभागि पुस्तिका, सन्दर्भ पुस्तिका, प्रशिक्षक निर्देशिका) कम्तिमा ५ व्याचको लागि उपलब्ध हुनु पर्दछ ।
- आवश्यक तालीम सामग्रीहरु राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायले शुरुमा र आवश्यकता अनुसार तालीमको विच विचमा उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।
- तालिम संचालन गर्दा सम्वन्धित तालीमकोलागि उपयुक्त ब्यानर वनाई प्रयोग गर्नु पर्दछ । व्यानरको नमुना परिशिष्ट १५ मा दिईएको छ ।

७.तालीम अवधिमा: तालीममा उपयुक्त सहभागिहरु भएको सुनिश्चितता

- सहभागिहरु तालिम केन्द्रमा पहिलो दिन (तालीम शुरु हुने दिन) मा उपस्थित हुनु पर्दछ ।
- तालिम संचालन केन्द्रले तालीम व्यवस्थापन निर्देशिका बमोजिम सहभागि उपस्थित भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।
- यदि तालीमकोलागि उपयुक्त सहभागि (निर्देशिका बमोजिम) उपस्थित नभएमा त्यस्ता सहभागिहरुलाई फिर्ता पठाउनु पर्दछ र यसको जानकारी स्थानीय निकाय, सम्वन्धित स्वास्थ्य शाखा र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकाय लाई तुरुन्त दिनुपर्दछ । भ्रमण लगायत खर्चको जिम्मेवारी सहभागी स्वयंले लिनु पर्दछ ।
- सम्वन्धित तालीम केन्द्र वा साइटले तालीमको सैद्धान्तिक सेसन १० देखि ५ बजे सम्म वा तालीम कोर्षमा उल्लेख भए अनुसार संचालन गर्नु पर्दछ (कम्तिमा ६ घण्टा सैद्धान्तिक कक्षा र ३० मिनेट खाना) । क्लिनिकल अभ्यासकोलागि सेवाग्राहीको उपस्थिति अनुसार क्लिनिकल सेसन संचालन गर्नु पर्ने भएकोले प्रशिक्षक र सहभागिहरुले सोही अनुसार समय व्यवस्थापन गर्नु पर्दछ ।
- सहभागिहरुले तालिम दर्ता फाराम राम्रो संग भर्नु पर्दछ । तालीम दर्ता फाराम परिशिष्ट ५ मा दिईएको छ ।
- प्रशिक्षक वा सहजकर्ताले सहभागिहरुलाई तालीमको पहिलो दिनमा नै तालीम दर्ता फाराम भराउनु पर्दछ ।
- सहभागिहरुलाई प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउन प्रशिक्षकहरुले तालीम दर्ता फाराम रुजु गरि जति सक्दो छिटो राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायमा पठाउनु पर्दछ । यदि तालीम संचालन केन्द्रले आफै प्रमाण पत्र उपलब्ध गराउने भएमा तालीम दर्ता फाराम र प्रमाणपत्रको फोटोकपि राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायहरुमा पठाई तालीम वारे जानकारी गराउनु पर्दछ ।
- प्रशिक्षकहरुले तालिमको शुरु देखि नै सहभागीहरुलाई हाजिरी गराई तालीमको पुरा अवधिको हाजिरी गरेको सुनिश्चित गर्नु पर्दछ र तालीम पश्चात राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायमा पठाउनु पर्दछ ।

८. तालिमको अनुगमन

- स्थानीय निकाय/सरकारका तालीम तथा सेवा व्यवस्थापनमा संलग्न कर्मचारीहरु, स्वास्थ्य संस्था, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकाय र सहयोगी निकायका प्रतिनिधि वा प्रशिक्षकहरुद्वारा तालीम अवधिभर कम्तिमा एक पटक अनुगमन गर्नु पर्दछ ।
- तालीम अनुगमनमा जाने ब्यक्तिले तालीम को गुणस्तर हेर्न गुणस्तर सुधार टुलहरु टुल प्रयोग गर्नु पर्दछ ।
- तालिमको गुणस्तरीयतामा सुधार ल्याउन गुणस्तर सुधार टुलहरुको आधारमा पृष्ठपोषण

प्रदान गर्नु पर्दछ ।

९.तालीम पश्चात प्रमाण पत्र प्रदान

- दक्षतामा आधारीत तालीम को हकमा सहभागीहरुले सैद्धान्तिक ज्ञानमा ८५% वा सो भन्दा बढी नम्बर हासिल गरि क्लिनिकल अभ्यासमा दक्षता हासिल गरेपछि प्रशिक्षकको सिफारिशमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकाय ले सहभागीहरुलाई तालीम लिएको प्रमाण पत्र उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।
- यदि कुनै सहभागीले तोकिएको समयावधिमा आवश्यक दक्षता हासिल गर्न नसकेको खण्डमा त्यस्ता सहभागिलाई आर्थिक भार नपर्ने गरि तालीम को अवधि आवश्यकता अनुसार एक हप्ता सम्म थपेर भए पनि दक्ष वनाउन कोशिश गरिन्छ । तर सो अवधिमा पनि निजले दक्षता हासिल गर्न नसकेमा त्यस्ता सहभागी लाई प्रमाण पत्र प्रदान गरिदैन र सो कुराको जानकारी राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायलाई गराउनु पर्दछ । प्रशिक्षकले सम्वन्धित सहभागिलाई प्रमाण पत्र दिन नसक्नु को कारण वारेमा आपसमा कुरा गर्नु पर्दछ र दक्षता वढाउन अझैं पनि तालीम अवधि वढाउन सकिने वारे राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायसंग छलफल गरी स्वीकृत लिनु पर्दछ ।
- यदि समयावधि लम्ब्याउदा पनि सहभागी दक्ष नभएमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायलाई जानकारी गराई त्यस्ता सहभागिहरुकोलागि कार्यस्थलमा नै दक्ष प्रशिक्षकवाट कोचिङ गराउनु पर्दछ । कार्ययोजना अनुसार कोचिङ गरी सकेपछि सम्वन्धित प्रशिक्षकवाट निज दक्ष भएको सिफारिस भएपछि मात्र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायवाट तालीम पुरा गरेको प्रमाणपत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।
- क्लिनिकल तालीम सिपहरु (CTS) र प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम (ToT) को हकमा सहभागीहरुले कम्तिमा २ व्याच तालीम मा सहभागि भई सैद्धान्तिक र क्लिनिकल अभ्यास सेसनहरुमा दक्षता प्रस्तुत गरेमा मात्र वरिष्ट प्रशिक्षकको सिफारिशमा प्रमाण पत्र प्रदान गरिन्छ ।
- क्लिनिकल तालीम प्रशिक्षक हुनको लागि सिटिएस लिएको प्रमाण पत्र पाइसके पछि पनि कम्तिमा एउटा तालीम मा सह प्रशिक्षक भएर काम गरेको हुनु पर्दछ । अनि मात्र निजलाई क्लिनिकल तालीम प्रशिक्षक को सुचिमा राख्नु पर्दछ ।
- प्रशिक्षकको सुचिमा परेको प्रशिक्षकले पाँच वर्षसम्म कुनै पनि तालीम मा प्रशिक्षण गर्नु भएन भने त्यस्ता प्रशिक्षकलाई उक्त सुचिवाट हटाईन्छ । यदि निजले फेरि प्रशिक्षण गर्ने इच्छा गरेमा कम्तिमा २ व्याच क्लिनिकल तालीममा सह प्रशिक्षक भई प्रशिक्षण गर्नुपर्दछ वा प्रशिक्षक पुर्नताजकि तालीममा सहभागि हुनु पर्दछ ।
- तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मिले तालीम सकिएको ९० दिन सम्ममा पनि तालीममा सिकेको ज्ञान र सिपको प्रयोग हुन सकेन भने निजलाई दक्ष प्रशिक्षकबाट कोचिङ वा सहयोगात्मक सुपरिवेक्षण गराई सकेपछि मात्र सेवा प्रदान गर्न लगाउनु पर्दछ । यसको जिम्मेवारी सम्वन्धित तालीमको माग गरिरहेको संस्थाले लिनु पर्दछ ।

१०.अभिलेख तथा तालीम प्रतिवेदन

- तालिमको अन्त्यमा तालीम दर्ता फारामहरु राष्ट्रियस्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायमा पठाउनु पर्दछ । यी फारामहरुले सहभागी तथा तालीमको वारेमा पृष्ठपोषण प्रदान गर्दछन ।
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायले हरेक व्याचको विस्तृत विवरणलाई तालीम व्यवस्थापन तथा सुचना प्रणाली (TIMS) मा अद्यावधिक गरेर राख्नु पर्दछ । यसमा समावेस गर्नुपर्ने विषय बस्तुहरु यस प्रकार छन :
- सहभागीको पुरा नाम थर
- सहभागीको काम गर्ने स्थान
- लिएको तालीमको नाम
- तलीम संचालन भएको मिति
- प्रशिक्षक र तालीम केन्द्र
- अन्य महत्वपूर्ण सुचनाहरु

तालीम केन्द्र/साइट ले तालीम दर्ता फाराम संगै सहभागीहरुको हाजिरी (उपस्थिति) पनि

संगै राख्नु पर्दछ ।

११.सरकारले आर्थिक सहयोग गरेका तालीम हरुको लेखा सम्बन्धि नियमहरु

- तालिम केन्द्रले तालीम का सहभागी, प्रशिक्षक र सहयोगि कर्मचारीहरुको खाजाको ब्यबस्थापन गर्नु पर्दछ ।
- तालिमको आर्थिक ब्यबस्थापन तालीमको वार्षिक कार्यक्रम ब्यबस्थापन निर्देशिका अनुसार हुन्छ र यो कुरा तालीम मा सहभागिताकोलागि पठाएको पत्रमा समेत उल्लेख गर्नु पर्दछ ।
- तालिमको आर्थिक कारोवार प्रचलित नियम अनुसार (राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायको सम्वन्धित आ.व. को कार्यक्रम संचालन निर्देशिका र अर्थ मन्त्रालय (संघिय र प्रादेशिक) को कार्यक्रम खर्च निर्देशिका) अनुसार हुनुपर्दछ । नेपाल सरकारले संचालन गर्ने तालीम स्थानीय, प्रादेशिक र संघिय सरकारलाई उपलब्ध गराउनु पर्दछ र हरेक वर्ष टेबल २ मा उल्लेख भए वमोजिम आर्थिक नियम अनुसार तालीम संचालन गराउनु पर्दछ ।

टेबल न. २ : नेपाल सरकारद्वारा संचालित तालीमको आर्थिक नियमहरु

शिर्षक	विवरण
१. स्टेशनरि	बजेटको परिधि भित्र रहेर सम्पुर्ण सहभागीहरुलाई स्टेशनरि वितरण गर्नु पर्दछ ।
२. तालीम हलकालागि सामग्रीहरु	संस्थागत खर्चको लागि रु २०००,२५०० र ३००० (क्रमशः ७ दिन, ८ देखि २१ दिन र २२ देखि २८१ दिन) खर्च गर्न सकिनेछ ।
३. तालीम सामग्रीहरु	शिक्षण सिकाईमा प्रयोग हुने मेटा कार्ड, वोर्ड मार्कर, न्युजप्रिन्ट, अध्ययन सामग्री आदि उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।
४. क्लिनिकल सामग्रीहरु	गज, व्यान्डेज, स्याव्लन आदि उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।
५. क्लिनिकल तालीम सामग्रीहरु	गज, व्यान्डेज, एन्टिसेप्टीक, ग्लोब्स, सिरिन्ज, स्प्रीट आदि उपलब्ध गराउनु पर्दछ ।
६. तालीम सामग्रीहरु	आवश्यकता अनुसार झोला, पेन ड्राइभ, फोटोकपि, ह्यान्ड आउट आदि उपलव्ध गराउनु पर्दछ ।
७. तालीम तथा भ्रमण भत्ता	**तालीम संयोजक** १५ दिन सम्मको तालीम को लागि रु. ५०० र १५ दिन भन्दा माथिको लागि रु २५० प्रति दिनका दरले उपलब्ध गराईने छ । **आर्थिक/प्रशासनिक कर्मचारी** २ जना सम्मको लागि ब्यबस्था हुनेछ । (७ दिन सम्मको तालीम को हकमा ३ दिन, ८ देखि २१ दिन सम्मको तालीमको हकमा ५ दिन र २२ देखि १८१ दिन सम्मको तालीमको हकमा प्रति महिनाको ५ दिनका दरले दावि गर्न सकिनेछ । **बाहिरको सहभागिहरु** नेपाल सरकारको भ्रमण नियमावलि २०६४ को पाँचौ संशोधन २०७२ बमोजिम हुनेछ । सहभागिहरुको दैनिक भ्रमण भत्ता वास्तिबिकतामा आधारित हुनेछ । **स्थानिय सहभागिहरु** २१ दिन सम्मको तालीम को हकमा प्रति दिन रु ७०० का दरले र २२ देखि १८१ दिन सम्मको तालीम को हकमा रु ८४०० प्रति महिनाको हिसावले दैनिक भ्रमण भत्ता उपलब्ध गराउन सकिने छ । **कार्यालय सहयागी** १५ दिन सम्म रु १५० प्रति दिनका हिसावले र रु ७५ प्रति दिनका हिसावले बाकि अवधिको भुक्तानि गर्न सकिनेछ ।
८. सहभागीलाई खाजा	रु. २०० प्रति दिनका दरले
९. हलभाडा	स्थानिय तहमा चलि आएको मुल्य अनुसारवा आवश्यकता अनुसार
१०.तालीम उदघाटन तथा समापन	रु. २०० प्रति ब्यक्ति
११. तालीम प्रतिवेदन	७ दिन देखि ६० दिन सम्मको तालीम को हकमा रु. १००० प्रति रिपोर्ट र ६१ दिन देखि १८१ दिन सम्मका लागि प्रति रिपोर्ट रु. १५००
१२. संस्थागत खर्च	बुदा नं २ मा उल्लेख भए अनुसार

नोटः **१.**तालीम प्रतिवेदन पेश गरेपछि मात्र पेश्की फर्च्यौट गरिने छ र स्थानीय भ्रमण खर्च क्लिनिकल तालीम को लागि *(theory class वाट clinical practicum site* जानकोलागि) मात्र प्रदान गरिने छ । **२.**समय सापेक्ष आर्थिक ऐन नियमहरु परिवर्तन भएमा तालीमको आर्थिक नियमहरु पनि सोही वमोजिम हुनेछन ।

१२. गैह्र सरकारी वा निजि क्षेत्रले आर्थिक सहयोग गरेका तालीमहरुको लेखा सम्वन्धि नियमहरु

गैह्र सरकारी वा निजि क्षेत्रले आर्थिक सहयोग गरेका तालीमहरुको हकमा सम्वन्धित संस्थाले सरकारी तालीम केन्द्रसंग तालीमको सम्झौता गरेर तालीम माग गरेको खण्डमा निज संस्थाले गैह्र सरकारी वा निजि क्षेत्रले आर्थिक सहयोग गरेका तालीम हरुको लेखा सम्वन्धि नियम अनुसार खर्च गर्नु पर्दछ । यसको लागि हरेक शिर्षकमा युनिट मुल्य निर्धारण गरि जम्मा खर्च निकालिन्छ । प्रशिक्षक र तालीमको खर्च नेपाल सरकारको आर्थिक नियमावलि तथा विधि अनुसार हुनेछ ।

टेवल ३ वमोजिम नीजि तथा गैह्र सरकारी संस्थाहरुले तालीम व्यवस्थापन निर्देशिकामा उल्लेख भए अनुसार तालीम को जम्मा लागत निर्धारण गर्नुपर्दछ ।

- तालीमको खर्च निर्धारण गर्नका लागि परिशिष्ट २ मा उल्लेख भए जस्तै ढाँचा (ईम्प्लान्ट तालीमको लागि) अनुसार गर्नु पर्दछ ।
- नीजि तथा गैह्रसरकारी संस्था र अन्य संस्थासंग आवद्धता नभएका आफैं खर्च व्यहोर्नु पर्ने संस्थाहरुले यो ढाँचा अनुसार तालीम को जम्मा लागत निर्धारण गर्नुपर्दछ ।

टेवल न. ३ : एनजिओ तथा निजि संस्थाहरुको लागि तालीम खर्चको हिसाव

खण्ड अ: मानव संसाधन लागत

१. तालीम संयोजक; २. प्रशिक्षक/सहजकर्ता (चिकित्सक प्रशिक्षक)

३. प्रशिक्षक/सहजकर्ता (नर्स प्रशिक्षक); ४. तालीम अवधिभर कर्मचारीको समय

मानव संसाधन जम्मा लागत: २० प्रतिशत (बुदाँ न. १ देखि ४ सम्मको)

खण्ड आ: तालीम सामग्रीहरु

१. प्रयोगात्मक सामग्रीहरु; २. स्टेशनरि र खाजा; ३. अध्ययन सामग्रीहरु

खण्ड इ : व्यबस्थापन तथा मर्मत संभार

१. औजार बिस्थापन; २.तालीम को उपकरण (श्रव्य दृश्य मोडेल); ३. मर्मत (रंग रोगन, फर्निचर आदि)

खण्ड ई : तालीम संचालन खर्च

अ (२० प्रतिशत) +आ+ इ (तालीम साइट बिकासको लागि)

युनिट खर्च = जम्मा खर्च/सहभागिको जम्मा संख्या

१३. कार्य सम्पादनमा देखिएका बाधा हटाउन कार्यक्षमता सुधार (पिआई) को तरिका

सरकारी तथा नीजि स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत विभागिय प्रमुख वा सुपरिवेक्षकहरुले कर्मचारीहरुको कार्यक्षमतामा भएको कमि पत्ता लगाउन कार्यक्षमता सुधार (Performance Improvement) को तरिका (चित्र १) प्रयोग गर्नु पर्दछ । कार्यक्षमतामा कमि विभिन्न कारणहरु जस्तै ज्ञान र सिपको कमि, सहयोगात्मक सुपरिवेक्षण को कमि, उपकरण तथा औजारको अभाव आदि कारणले हुन सक्दछ । शुरुमा कार्यक्षमता आवश्यकता पहिचान (Performance Need Assessment "PNA") गरेर मात्रै यसको समस्या समाधानमा जानु पर्दछ ।

कार्यक्षमता आवश्यकता पहिचान का चरणहरु

- **अपेक्षित कार्यक्षमतालाई परिभाषित गर्ने**
  सेवा प्रदायकले दिन चाहेको सेवा के हो ? सेवा प्रदायकले सेवा प्रदान गर्दा अवनाएको बिधि के हो ? कुन अवस्थामा दिन खोजेको हो ? कुन गतिमा सेवा दिईएको हो ?
- **वास्तबिक कार्यक्षमता निर्धारण गर्ने**
  कुनै ब्यक्ति अथवा समुहको कार्यक्षमतामा केन्द्रित हुने । आशा गरेको कार्यक्षमता र वास्तबिक कार्यक्षमता बिचको दुरिलाई कार्यक्षमता आवश्यकता भनिन्छ ।
- कार्यक्षमतामा भएको कमिको मुल कारण बिश्लेषण गर्ने ।
  कार्यक्षमता कमि निर्धारण गर्नका लागि सेवा प्रदायक, सपरिवेक्षक, सेवा ग्राही तथा समदायका ब्यक्तिहरु वाट आवश्यक तथ्यांक संकलन गर्ने ।)
- उपयुक्त समाधान (Intervention) को छनौट गर्ने ।

यदि कार्यक्षमताको कमिको मुखय कारण ज्ञान र सिप मा भएको कमि हो भने यसको समाधानको उपाय तालीम प्रदान गन हुन्छ ।

चित्र १ कार्यक्षमता सुधार विधि

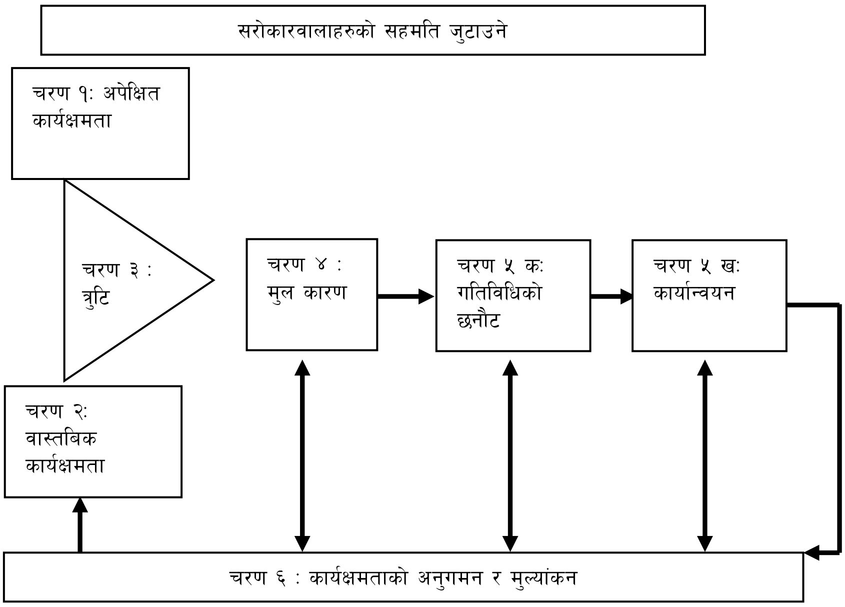

तालिमको संयोजक / सुपरिवेक्षकले टेवल न. ४ मा उल्लेख भए बमोजिम सेवा प्रदायकहरुको कार्यक्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्दछ ।

टेवल न. ४ : कार्यक्षमता अभिवृद्धिकोलागि गरिने कार्यहरु (समाधानका उपायहरु)

कार्यक्षमता पहिचान	***समस्याहरु***	***कार्यहरु (समाधानका उपायहरु)***
कार्यक्षमता पहिचान गुणस्तर सुधार टुलको प्रयोग गरेर गर्नु पर्दछ । उदाहरणको लागि • आईयुसिडि को गुणस्तर सुधार टुल • ईम्प्लान्टको को गुणस्तर सुधार टुल • दक्ष प्रसतिकर्मिको गुणस्तर सुधार टुल	दक्षता: १. तालीम प्राप्त तर आत्म विश्वासमा कमि	१. कार्यस्थलमा क्लिनिकल कोचिङ
	२ नयाँ सिपकोलागि तालीम चाहिने	२. तालीम
	अवसर: गुणस्तरीय सेवा दिन सहयोगि स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन सम्वन्धि समितिहरु	स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन सम्वन्धि समितिहरुले त्यहाँ काम गर्न उपयुक्त वातावरण भएको सुनिश्चत गर्नु पर्ने (जनशक्ति, सहयोगात्मक सुपरिवेक्षण, उपकरण तथा औषधिहरु आदि)
	उत्प्रेरणा : सेवा दिनकोलागि उत्प्रेरणा मा कमि	स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यवस्थापन सम्वन्धि समितिहरुले कार्यसम्पादनमा आधारीत उत्प्रेरणा प्रदान गर्ने

१४. तालीम पश्चातको फलो अप (Post training follow up)

राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायले सहभागीहरुलाई सम्बन्धीत बिषयवस्तमा दक्ष गराउन समह समहमा तालीम संचालन गर्दछन । यसले गर्दा सहभागिहरुको क्षमता र आत्मबिश्वासमा वृद्धि हन्छ । कनै पनि विभागिय प्रमख वा सुपरिवेक्षकले सम्बन्धित विषयवस्तमा तालीम पश्चात आ आफ्नो कार्यक्षेत्रमा तालीम प्राप्त गरेको ज्ञान र सिपको उपयोग तत्काल गर्ने अपेक्षा गर्दछन । राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले क्लिनिकल तालीम लिईसकेका सेवा प्रदायकहरुको लागि फलो अप सम्वन्धि गतिविधिहरु संचालन गर्दै आईरहेको छ । यसको लागि राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रलेले मूख्यगरि ४ वटा उद्धेश्यहरु तय गरेको छ ।

१. तालीम साइट/केन्द्रका प्रशिक्षकहरुले तालीम लिएको छ महिना पछि कम्तिमा २०% सेवा प्रदायकहरुको फलोअप गर्ने ।

२. सेवा प्रदायकहरुको ज्ञान र सिपको मूल्यांकन गर्ने ।

३. कार्य स्थलमै कोचिङ गरी आश्यक ज्ञानको वृद्धि तथा पूनर्ताजकिकरण गर्ने ।

४. काम गर्ने वातावरणको अवलोकन र अवस्था (औजार, पूर्वाधार, आवश्यक सामग्री, औषधि, संक्रमण रोकथामका लागि आवश्यक सामग्रीहरु) को अध्ययन गर्ने । साथै स्वास्थ्य संस्था संचालन तथा व्यबस्थापन समिति संग बैठक वसी समस्या र समाधानका विषयमा छलफल गर्ने र आगामि दिनमा उक्त संस्थावाट गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्ने विषयमा प्रतिबद्धता गराउने ।

१५. क्लिनिकल कोचिङ

- कुनै पनि क्लिनिकल तालीम पश्चात तालीम मा प्राप्त सिपलाई सम्वन्धित सेवा प्रदायकले उपयोग गरे नगरेको लेखाजोखा गर्नु पर्दछ । यदि मापदण्ड अनुसार क्लिनिकल सिप(हरु) प्रदर्शन गर्न नसकेको खण्डमा सम्वन्धित सेवा प्रदायक(हरु) लाई कार्यस्थलमा नै आवश्यकता अनुसार कोचिङ गरि क्लिनिकल सिप(हरु) अभिवृद्धि गर्नु पर्दछ ।
- NSI/NHTC ले २०१६ मा ५११ जना तालीम प्राप्त SBA हरुमा गरेको अध्ययन "*Quality of SBAs in Nepal" "High aspirations" and "Ground reality"* अनुसार उनीहरुमा ज्ञानको स्तर ८० प्रतिशत भन्दा माथि भेटियो तर सिप (post haemorrhage shock, eclampsia, newborn resuccitation, MRP and Vacuum extracted delivery) को कमि भेटियो । तसर्थ यस किसिमका क्लिनिकल सिपको विकास गर्न कार्यस्थलमा गरिने कोचिङ को महत्वपर्ण भुमिका रहन्छ । राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले कार्यस्थलमा गरिने कोचिङ संचालन गर्न दक्ष प्रशिक्षक उत्पादन गरिरहेको छ । यसवाट सेवा प्रदायकको दक्षता र आत्मविश्वासमा वृद्धि हन्छ ।

१६.वैकल्पिक रुपमा कार्यस्थलमा स्वःअध्ययनमा आधारीत तालीम

राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले वैकल्पिक रुपमा कार्यस्थलमा स्वःअध्ययनमा आधारीत तालीमहरु संचालन गर्दै आएको छ । परम्परागत तालीमका तरिकाको साथमा नवीन प्रविधीको सहयोगमा सिकाईका टुलहरु तथा तरिकाको पनि मिश्रण गरेर सिकाईलाई प्रभावकारी तथा उत्पादकमूलक बनाउन यो विधि प्रयोग गरिन्छ । यसो गर्नुको मूख्य लक्ष्य आफ्नो कार्य गर्ने संस्थावाट अनुस्पथित हुने स्थिती तथा समूहमा वसेर गरिने तालीम लाई घटाउनु हो । यस किसिमको तालीम को तरिकाहरूलाई मिश्रित गराई गरिने तालीम को विधीलाई अंग्रेजीमा 'blended learning' भनिन्छ र यसलाई विभिन्न तरिकाले सञ्चालन गर्न सकिन्छ । यो औपचारिक तालीम पनि हुनसक्छ जस्तै कि कम्प्यूटर वा Web-based कार्यक्रम वा अनौपचारिक तरिका जस्तै सम्बन्ध, कुराकानी वा स्वय वा स्वतन्त्र अध्ययनको रुपमा गर्न सकिन्छ ।

अर्को महत्वपूर्ण पक्ष भनेको तालीम का सहभागीहरु यस किसिमको विधी प्रयोग गरेर सिकाईको प्रकृयालाई अघि बढाउन उत्सुक तथा स्वयं सिकाईको लागि प्रतिवद्ध छन । यस विधी प्रयोग गर्न तालीम का सहभागीमा आवश्यक अनुभव हुनुका साथै प्राविधिक दक्षता हुनु आवश्यक हुन्छ । तालीम को प्रभावकारीता बढाउनुपर्ने, यसको अवधीलाई छोटो बनाउनु पर्ने स्थिती हुँदा यदि श्रोत तथा साधन उपलब्ध भएको तथा व्यक्तिले सो कुराको उपयोग गर्न जानेको स्थितीमा यस किसिमको विधी अपनाउन सकिन्छ । यसको लागि

उदाहरणकोलागि परिवार नियोजन बन्ध्याकरण तालीम [Voluntary Surgical Contraceptive(VSC): Minilap and No-scalpel vasectomy] समान्यतया समूहगत आधारमा गर्ने गरिन्छ । यस्ता समूहगत तालीम हरू निकै नै खर्चिला हुने मात्रै नभई चिकित्सकहरूको आफ्नो कार्यक्षेत्रमा अनुपस्थित हुनुपर्ने कारण समेत बन्न पुगेका छन ।

यसै सन्दर्भमा स्वयं अध्ययन गर्ने विधी अपनाई सैद्धान्तिक पक्ष (theory portion) को सिकाईको प्रक्रियालाई अघि बढाउन सकिएमा अनावश्यक रुपमा हुने सेवाकर्मीको अनुपस्थितीलाई कम गर्न सकिन्छ ।

यस सिकाई (तालीम) को प्रक्रिया केही पक्षमा समूहगत रुपमा हुने तालीम हरु भन्दा फरक हुने गर्दछ । छोटकरीमा यसको प्रक्रिया निम्न अनुसार छ :

- सहभागीले सैद्धान्तिक पक्ष (Theory Portion) को सिकाईको लागि कुनै प्रकारको आर्थिक (internet cost) वा भौतिक (computer or laptop) वा अध्यन विदा (study leave) सहयोगको अपेक्ष्या नेपाल सरकार संग गर्ने छैन । सहभागी स्वयमले यसको व्यवस्था गर्न सक्छ र मंजूर छ भने मात्र तालीम मा सहभागी हुन्छ ।
- स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन निर्देशिका अनुसार राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले समूहगत तालीमा जस्तै यस प्रकारको विधी अनुसार तालीमका सहभागीको नामावली प्राप्त गर्दछ र त्यसै अनुरुप यस तालीम मा सहभागी गराईनछ ।
- पूर्व परिक्षा (ई मेल वा वेवका आधारमा) दिईसके पछि उपलब्ध गराईएको सामाग्री (e.g. No-scalpel Vasectomy) लाई आफ्नो समय अनुकुल यस तालीम को सैद्धान्तिक पक्ष (theory portion) को स्वयं अध्ययन गर्ने गरिन्छ । यस्तो स्वयं अध्ययन यस्तै महिना दिन भित्र वा सो भन्दा चाँडो गरिसक्नुपर्ने छ ।
- स्वयं अध्ययन पुरा गरिसके पछि सहभागी तयार भएका छन् भने Mid-Course Questionnaire पठाईनछ र ईमेलको आधारमा जवाफलाई संकलन गरिन्छ ।
- यदि सहभागीले सैद्धान्तिक ज्ञानमा ८५ प्रतिशत वा सो भन्दा बढी ल्याएको स्थितीमा सहभागीलाई तालीम को सीप विकासका लागि तालीम केन्द्रमा आमन्त्रित गरिन्छ । क्लिनिकल अभ्यासकोलागि सहभागिलाई ६ दिनको समय दिईन्छ । उक्त अवधिमा दक्षता हासिल गर्न नसक्ने सहभागिलाई समुहगत तालीम मा जस्तै सिकाईको लागि थप अवसर प्रदान गरिन्छ ।
- क्लिनिकल सिपको लागि तालीम केन्द्रमा आमन्त्रीत सहभागीले सहभागीता जनाउँदा लाग्ने आर्थिक भारको व्यवस्था स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन निर्देशिका अनुसार हुन्छ ।
- तालीम पश्चात सहभागीहरुको फलो अप समूहगत तालीमको जस्तै नै गरिन्छ ।

१७. तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान

- आवश्यकता अनुसार सहभागिहरुमा ज्ञान र सिप अभिवृद्धि गर्नकोलागि विभिन्न समयावधिको तालीमहरु संचालन हुदै आएका छन । कहिलेकाही सहभागिहरुलाई केही विषयवस्तुमा सुचना आदानप्रदान गर्न अभिमुखिकरण मात्र गराउनु पर्ने हुन सक्छ । यस्ता अभिमुखिकरणहरु सामान्यतया एक दिवसिय हुन्छन र सहभागिहरुलाई प्रमाणपत्र दिनु पर्ने आवश्यकता हुदैन । स्वास्थ्यका विषय वस्तु सम्वन्धि सहभागिहरुको ज्ञान र सिप अभिवृद्धि गर्न क्लिनिकल तालीम हरु आवश्यक पर्दछ । यी तालीमहरु विषयवस्तु हेरेर छोटो देखि लामो समय (सामान्यतया कम्तिमा २ दिन देखि महिनौ दिन सम्म) का हुन्छन । कतिपय अवस्थामा तालीम प्रदायकहरुकोलागि प्रशिक्षक प्रशिक्षण (training of trainers) तथा क्लिनिकल तालीम सिप (clinical training skills) तालीम संचालन गर्नु पर्ने हुन्छ । विषयवस्तु हेरेर यी तालीमहरु पनि विभिन्न समयावधिका हुन सक्दछन ।
- दक्षतामा आधारित तालीम को हकमा सहभागिहरुले सैद्धान्तिक ज्ञानको हकमा ८५% अंक र आवश्यक सिपहरुमा दक्ष भएको खण्डमा सहभागिहरुको तालीम अवधि पुरा भएपछि तालीम दर्ता फाराम र तालीम मा हासिल गरेको अंकको आधारमा तालीम को अन्तिम दिन राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायले सम्वन्धित क्लिनिकल तालीम केन्द्र मार्फत सहभागिहरुलाई प्रमाण पत्र प्रदान गर्नुपर्दछ ।
- यदि तोकिएको समय अवधिभर कुनै सहभागिले आवश्यक सिपहरुमा दक्षता हासिल गरेन र तालीम को अवधि लम्ब्याउदा समेत आवश्यक सिप हासिल गर्न नसकेको खण्डमा त्यस्ता सहभागीहरुले प्रमाण पत्र पाउने छैनन र सो कुराको जानकारी राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायलाई गराउनु पर्दछ । प्रशिक्षकले सहभागिलाई प्रमाण पत्र नपाउनुको कारण प्रष्ट पार्नं पर्दछ र माथि उल्लेख भए बमोजिम तालीम अवधि थप गर्नु पर्ने भएमा सोको जानकारी समेत राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन

गर्ने निकायलाई गराउनु पर्दछ र सहमति लिनु पर्दछ ।

- यदि तालीम अवधि थप गरि सकेका तर सहभागिहरुमा अपेक्षित ज्ञान र सिप हासिल हुन नसकेको अवस्थामा त्यस्ता सहभागिहरुलाई निजहरु कार्यरत संस्थामा नै कोचिङ को लागि कार्ययोजना तयार गर्नु पर्दछ र सो कुराको जानकारी राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायलाइ गराउनु पर्दछ । सहभागिहरुले आवश्यक सिपहरुमा दक्षता हासिल गरेको खण्डमा सम्वन्धित निकायवाट तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नुपर्दछ ।
- CTS/TOT तालीम को हकमा सहभागीहरुले कम्तिमा दुई व्याच CTS/TOT तालीम मा अभ्यास गरिसकेपछि वरिष्ठ प्रशिक्षकहरुले त्यस्ता सहभागिहरुको ज्ञान, सिप र प्रयोगातमक सिपको मुल्यांकन गर्दछन र दक्ष भएमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकायलाई प्रमाण पत्र दिनका दिनकोलागि सिफारिश गर्दछन ।
- CTS certified सहभागिहरुको हकमा कम्तिमा एक व्याच क्लिनिकल तालीममा सहप्रशिक्षकको भ'मिका निभाईसकेपछि मात्र प्रशिक्षकको सुचिमा राख्नुपर्दछ ।

प्रशिक्षकको सुचिमा परेका प्रशिक्षकहरुले लगातार ५ बर्ष सम्म आफ्नो सिपको उपयोग गर्न नसकेको अवस्थामा त्यस्ता प्रशिक्षकलाई प्रशिक्षकको सुचिबाट हटाउनु पर्दछ र त्यस्ता सेवा प्रदायकले पुनः प्रशिक्षण गर्नु परेमा कम्तिमा २ व्याच सह प्रशिक्षक को भूमिका निर्वाह गर्नु पर्छ वा पूर्नताजगि तालीम लिनु पर्दछ ।

खण्डः ग तालीम व्यवस्थापनको लागि कोर्षहरुको परिचय

विषयहरु	तालीमको बर्गिकरण	तालीमको समयावधि
१. प्रजनन स्वास्थ्य		
१.१ परिवार नियोजन	कोफ काउन्सिलिङ (CoFP and counseling)	८ दिन
	आईयुसिडि (IUCD insertion and removal)	८ दिन
	ईम्प्लान्ट (Implant insertion and removal)	८ दिन
	मिनिल्याप (Minilap)	१२ दिन
	भ्यासेक्टोमि (No scalpel vasectomy)	१२ दिन
	उत्तर प्रसुति परिवार नियोजन (समुहमा)	३ दिन
	उत्तर प्रसुति परिवार नियोजन (कार्यस्थलमा)	१२ दिन
१.२ सुरक्षित गर्भपतन सेवा	सुरक्षित गर्भपतन सेवा (Second Trimester)	१२ दिन, ७ दिन
	सुरक्षित गर्भपतन सेवा (First Trimester)	३, १०, १४ दिन
	सुरक्षित गर्भपतन सेवा (Medical only)	५ दिन
१.३ किशोर किशोरीको यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य	किशोर किशोरीको यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य (ASRH) तालीम	५ दिन
१.४ लैङ्गिक हिंसा	लैङ्गिक हिंसावाट प्रभावितहरुको लागि स्वास्थ्य सेवा (Health response to GBV) तालीम	४ दिन र १ महिना स्वयं अध्ययन
१.५ पाठेघरको मुखको क्यान्सर	पाठेघरको मुखको क्यान्सर पहिचान तथा रोकथाम तालीम	६ दिन
१.६ पेल्भीक अंग प्रोल्याप्स	पेल्भीक अंग प्रोल्याप्स को व्यवस्थापन तालीम	२० दिन
१.७ अव्सट्रेटिक फिस्टुला	अव्सट्रेटिक फिस्टुला (Obstetric Fistula) को व्यवस्थापन तालीम	४ महिना
२. सुरक्षित मातृत्व तथा नवजात शिशु स्याहार		
२.१ दक्ष प्रसतिकर्मि	अनमि र स्टाफ नर्सकोलागि दक्ष प्रसतिकर्मि सेवाकालिन तालीम	६० दिन
	मेडिकल अधिकृतको लागि दक्ष प्रसतिकर्मि सेवाकालिन तालीम	४५ दिन
	एडभान्स दक्ष प्रसतिकर्मि सेवाकालिन तालीम	१० हप्ता
२.२ नवजात शिशु स्याहार	नवजात शिशु स्याहार तालीम (नर्सकोलागि)	१५ दिन
३.स्वास्थ्य सम्वन्धि अन्य विषयगत तालीमहरु		
३.१ संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन	जिल्ला अस्पतालकोलागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवा जन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन तालीम	५ दिन
	स्वास्थ्य संस्थाहरु (जिल्ला स्तर भन्दा मुनि) कोलागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन तालीम	३ दिन
	अस्पतालकोलागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन गोष्ठी	१ दिन
	स्वास्थ्य संस्थाहरु (जिल्ला स्तर भन्दा मुनि) कोलागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन गोष्ठी	१ दिन
३.२ शल्य कक्ष प्रविधि तथा व्यवस्थापन	शल्य कक्ष प्रविधि तथा व्यवस्थापन *(OTTM)* तालीम	४८ दिन
३.३ क्लिनिकल तालीम सिपहरु	क्लिनिकल तालीम सिपहरु (CTS)	५ दिन
३.४ मिड लेवल प्राक्टिकम (MLP)	मिड लेवल प्राक्टिकम (MLP)	६० दिन
३.५ एनेस्थेसिया सहायक कोर्ष	एनेस्थेसिया सहायक कोर्ष (AAC)	एक वर्ष
३.५ नसर्ने रोगहरु	नसर्ने रोगकोलागि तालीम प्याकेज (PEN)	३ दिन
३.६ प्यालिएटिभ स्याहार तालीम	प्यालिएटिभ स्याहार तालीम	२ हप्ता (१४ कार्य दिन)
३.६ मानसिक स्वास्थ्य	मानसिक स्वास्थ्य तालीम	६ दिन

क. प्रजनन स्वास्थ्य सम्वन्धि तालीमहरु

१. परिवार नियोजन तालीम

१.१ : बृहद परिवार नियोजन तथा परामर्श / कोफ काउन्सिलिङ तालीम

तालीमको उद्देश्य	परिवार नियोजन परामर्श तथा सेवा प्रदान गर्न (विशेष गरी कण्डम, पिल्स र डिपो प्रोभेरा) सक्षम तथा आत्मविश्वासी परिवार नियोजन परामर्शकर्ता तथा परिवार नियोजन सेवा प्रदायक तयार गर्न (कोफ काउन्सिलिङ तालीम २०७३ ले परिभाषित गरे अनुसार)
तालीमको संक्षिप्त परिचय	यो ८ दिने तालीम विशेष गरि नर्सिङ स्टाफ (अ.न.मि., स्टाफ नर्स) तथा प्यारामेडिकल स्टाफ (अ.हे.व., सि. अ.हे.व, हे.अ.) हरुलागि सेवा ग्राहीहरुलाई परामर्श गर्न तथा स्वैच्छिक रुपमा परिवार नियोजनका साधन तथा विधिहरु (विशेष गरी कण्डम, पिल्स र डिपो प्रोभेरा) प्रदान गर्न सक्षम वनाउनकोलागि तयार गरिएको हो । यो तालीम परिवार नियोजन सेवा प्रदान गरीरहेका स्वास्थ्य संस्था (कम्तिमा हप्तामा एक दिन) वा तालीम पश्चात तुरुन्तै सेवा दिन सक्ने संस्था मा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मि (माथि उल्लेखित) को लागि आवश्यक पर्दछ । परिवार नियोजन क्लिनिकल तालीम केन्द्रहरुले यस तालीममा एक पटक (ब्याच) मा १६ जना सम्म सहभागिहरु समावेश गराउनु पर्दछ । यसरी १६ जना सहभागिहरुलाई तालीम प्रदान गर्नको लागि हरेक ब्याचमा ३ जना क्लिनिकल र १ जना स्वास्थ्य समुहको गरि जम्मा ४ जना प्रशिक्षकहरु (१:४ रेसियो) आवश्यक पर्दछ । तालीम प्रमाण पत्र दिनको लागि हरेक सहभागिहरुले सैद्धान्तिक ज्ञानमा ८५ प्रतिशत अंक ल्याउनु पर्दछ र आवश्यक सवै सिपहरु प्रदर्शन गर्न सक्नु पर्दछ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	• सहभागिहरु सवै जना ((सम्वन्धित स्वास्थ्य परिषदमा मा दर्ता भएको हुनुपर्दछ । नर्सिङ स्टाफ (सहभागि) हरु नेपाल नर्सिङ काउन्सिलमा र प्यारामेडिकल स्टाफ (सहभागि) हरु नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायी परिषदमा दर्ता भएको हुनु पर्दछ ।"स्थाई कर्मचारीको हकमा परिक्षणकाल समाप्त भई तालीम नलिएको र परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्न प्रतिवद्ध हुनु पर्दछ । • कार्यरत संस्थाको हकमा प्रयाप्त मात्रामा सेवाग्रहीहरु आउने (कम्तिमा ३ देखि ४ जना प्रति दिन वा हप्तामा एक दिन परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने) हुनुपर्दछ । र/ वा • परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्नकोलागि योग्य र तयार संस्था (मुल्याङन पश्चात) हुनुपर्दछ • तालीम को लागि संस्था छनोट गर्दा जहाँ उक्त सेवा दिनकोलागि अरु सेवा प्रदायकहरु छैनन त्यहि संस्थालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्दछ ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	क्लिनिकल तालीम सिप भएको र कोफ काउन्सिलिङ तालीम लिएको प्रमाणपत्र प्राप्त सेवा प्रदायक (मेडिकल अधिकृत / हेअ / स्टाफ नर्स) तथा कोफ काउन्सिलिङ तालीम (प्रशिक्षक प्रशिक्षण) लिएको विषय गत प्रशिक्षकहरु (जनस्वास्थ्य, नर्सिङ, स्वास्थ्य शिक्षा आदि) यो तालीमको लागि प्रशिक्षक हुन सक्दछन ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो दक्षतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रादेशिक) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१.२ आई यु सि डि तालीम

तालीम को उद्देश्य	गुणस्तरीय आईयुसिडि सेवा प्रदान गर्नकोलागि सक्षम तथा आत्मविश्वासी आईयुसिडि सेवा प्रदायक तयार गर्न (आईयुसिडि तालीम प्याकेज २०७३ ले परिभाषित गरे अनुसार)
तालीम को संक्षिप्त परिचय	• यो ८ दिने तालीम नर्सिङ स्टाफ (अ.न.मि., स्टाफ नर्स, नर्सिङ अधिकृत) हरुलागि सेवा ग्राहीहरुलाई परामर्श गर्न तथा स्वैचछक रुपमा परिवार नियोजनको अस्थाई साधन आईयुसिडिको गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न सक्षम वनाउनकोलागि तयार गरिएको हो । यो तालीम आईयुसिडि सेवा प्रदान गरीरहेका स्वास्थ्य संस्था (कम्तिमा हप्तामा एक दिन) वा तालीम पश्चात तुरुन्तै सेवा दिन सक्ने संस्था मा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मि (माथि उल्लेखित) को लागि आवश्यक पर्दछ । • परिवार नियोजन क्लिनिकल तालीम केन्द्रहरुले यस तालीममा एक पटक (ब्याच) मा ४ जना सम्म सहभागिहरु समावेश गराउनु पर्दछ । यसरी ४ जना सहभागिहरुलाई तालीम प्रदान गर्नको लागि हरेक ब्याचमा २ जना तालीम प्राप्त प्रशिक्षकहरु (१:२ रेसियो) आवश्यक पर्दछ । • सहभागिहरुले आईयुसिडि सेवा प्रदान गर्न को लागि आवश्यक सिपका सम्पूर्ण चरणहरु पुरा गरी ज्ञानमा कम्तिमा ८५ प्रतिशत अंक ल्याएको व्यहोरा सम्वन्धित प्रशिक्षकहरुले सिफारीश गरे पछि मात्र तालीम केन्द्रले प्रमाणपत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	• सवै सहभागिहरु (अ.न.मि. र नर्सिङ स्टाफ) नेपाल नर्सिङ काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनु पर्दछ । • स्थाई कर्मचारीको हकमा परिक्षणकाल समाप्त भई तालीम नलिएको र परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्न प्रतिवद्ध हुनु पर्दछ । • कार्यरत संस्थाको हकमा सेवाग्रहीहरु नियमित आउने (कम्तिमा ३ देखि ४ जना प्रति दिन वा हप्तामा एक दिन परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने) हुनुपर्दछ । • परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने संस्था योग्य र सेवाकोलागि तयारी अवस्था (मुल्याङन पश्चात) मा हुनुपर्दछ । • तालीमको लागि संस्था छनोट गर्दा जहाँ उक्त सेवा दिनकोलागि अरु सेवा प्रदायकहरु छैनन त्यहि संस्थालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्दछ ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	क्लिनिकल तालीम सिप भएको र आईयुसिडि तालीम लिएको प्रमाणपत्र प्राप्त सेवा प्रदायक (नर्स वा चिकित्सक) यो तालीमका`लागि प्रशिक्षक हुन सक्दछन ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रादेशीक) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१.३. ईम्प्लान्ट तालीम (नर्स र प्यारामेडिक स्टाफकोलागि)

तालीम को उद्देश्य	गुणस्तरीय ईम्प्लान्ट सेवा प्रदान गर्नकोलागि सक्षम तथा आत्मविश्वासी ईम्प्लान्ट सेवा प्रदायक तयार गर्न (ईम्प्लान्ट तालीम प्याकेज २०७३ ले परिभाषित गरे अनुसार) ।
तालीम को संक्षिप्त परिचय	• यो ८ दिने तालीम नर्सिङ/प्यारामेडिक स्टाफहरुलागि सेवाग्राहीहरुलाई परामर्श गर्न तथा स्वैचछक रुपमा परिवार नियोजनको अस्थाई साधन ईम्प्लान्टको गुणस्तरीय सेवा (यु विधि वाट राख्ने र निकाल्ने) प्रदान गर्न सक्षम वनाउनकोलागि तयार गरिएको हो । यो तालीम ईम्प्लान्ट सेवा प्रदान गरीरहेका स्वास्थ्य संस्था (कम्तिमा हप्तामा एक दिन) वा तालीम पश्चात तुरुन्तै सेवा दिन सक्ने संस्था मा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मि (माथि उल्लेखित) को लागि आवश्यक पर्दछ । • परिवार नियोजन क्लिनिकल तालीम केन्द्रहरुले यस तालीममा एक पटक (ब्याच) मा ४ जना सम्म नर्सिङ/प्यारामेडिक स्टाफहरु (सहभागिहरु) समावेश गराउनु पर्दछ । यसरी ४ जना सहभागिहरुलाई तालीम प्रदान गर्नको लागि हरेक ब्याचमा २ जना तालीम प्राप्त प्रशिक्षक (फिजिसियन/हे.अ./नर्स) हरु (१:२ रेसियो) आवश्यक पर्दछ । • सहभागिहरुले ईम्प्लान्ट सेवा प्रदान गर्नको लागि आवश्यक सिपका सम्पूर्ण चरणहरु पुरा गरी सैद्धान्तिक ज्ञानमा कम्तिमा ८५ प्रतिशत अंक ल्याएको व्यहोरा सम्वन्धित प्रशिक्षकहरुले सिफारीश गरे पछि मात्र तालीम केन्द्रले प्रमाणपत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	• सहभागिहरु सवै जना क्लिनिकल शिक्षा पढेको र सम्वन्धित काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनु पर्दछ । • स्थाई कर्मचारीको हकमा परिक्षणकाल समाप्त भई तालीम नलिएको र परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्न प्रतिवद्ध हुनु पर्दछ । • कार्यरत संस्थाको हकमा प्रयाप्त मात्रामा सेवाग्रहीहरु आउने (कम्तिमा ३ देखि ४ जना प्रति दिन वा हप्तामा एक दिन परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने) हुनुपर्दछ । • परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्नकोलागि योग्य र तयार संस्था (मुल्याङ्कन पश्चात) हुनुपर्दछ । • तालीम को लागि संस्था छनोट गर्दा जहाँ उक्त सेवा दिनकोलागि अरु सेवा प्रदायकहरु छैनन त्यहि संस्थालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्दछ ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	क्लिनिकल तालीम सिप भएको र ईम्प्लान्ट तालीम लिएको प्रमाणपत्र प्राप्त सेवा प्रदायक (फिजिसियन/हे.अ./नर्स) यो तालीमकोलागि प्रशिक्षक हुन सक्दछन ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रादेशीक) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१.४. ईम्प्लान्ट तालीम (चिकित्सककोलागि)

तालिमको उद्देश्य	उच्च गुणस्तर को ईम्प्लान्ट सेवा प्रदान गर्नको लागि सक्षम तथा आत्मविश्वासी ईम्प्लान्ट सेवा प्रदायक (फिजिसियन) तयार गर्न (फिजिसियनहरुकोलागि ईम्प्लान्ट तालीम २०७३ ले परिभाषित गरे अनुसार)।
तालिमको संक्षिप्त परिचय	यो ५ दिने तालीम फिजिसियनहरुकोलागि सेवाग्राहीहरुलाई परामर्श गर्न तथा स्वैच्छिक रुपमा परिवार नियोजनको अस्थाई साधन ईम्प्लान्टको गुणस्तरीय सेवा (यु विधि वाट राख्ने र निकाल्ने) प्रदान गर्न सक्षम वनाउनकोलागि तयार गरिएको हो । यो तालीम ईम्प्लान्ट सेवा प्रदान गरीरहेका स्वास्थ्य संस्था (कम्तिमा हप्तामा एक दिन) वा तालीम पश्चात तुरुन्तै सेवा दिन सक्ने स्वास्थ्य संस्था मा कार्यरत फिजिसियनको लागि आवश्यक पर्दछ । परिवार नियोजन क्लिनिकल तालीम केन्द्रहरुले यस तालीममा एक पटक (ब्याच) मा ४ जना सम्म चिकित्सकहरु (सहभागिहरु) समावेश गराउनु पर्दछ । यसरी ४ जना सहभागिहरुलाई तालीम प्रदान गर्नको लागि हरेक ब्याचमा २ जना तालीम प्राप्त प्रशिक्षकहरु (१ जना तालीम प्राप्त फिजिसियन र १ जना हे.अ. वा नर्स) (१:२ रेसियो) आवश्यक पर्दछ । सहभागिहरुले ईम्प्लान्ट सेवा प्रदान गर्नकोलागि आवश्यक सिपका सम्पूर्ण चरणहरु पुरा गरी ज्ञानमा कम्तिमा ८५ प्रतिशत अंक ल्याएको व्यहोरा सम्वन्धित प्रशिक्षकहरुले सिफारीश गरे पछि मात्र तालीम केन्द्रले प्रमाणपत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	• नेपाल मेडिकल काउन्सिलमा दर्ता भएको मेडिकल चिकित्सक । • स्थाई कर्मचारीको हकमा परिक्षणकाल समाप्त भई तालीम नलिएको र परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्न प्रतिवद्ध हुनु पर्दछ । • कार्यरत संस्थाको हकमा प्रयाप्त मात्रामा सेवागृहीहरु आउने (कम्तिमा ३ देखि ४ जना प्रति दिन वा हप्तामा एक दिन परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने) हुनुपर्दछ । • परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्नकोलागि योग्य र तयार संस्था (मुल्याङ्कन पश्चात) हुनुपर्दछ । • तालीम को लागि संस्था छनोट गर्दा जहाँ उक्त सेवा दिनकोलागि अरु सेवा प्रदायकहरु छैनन त्यहि संस्थालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्दछ ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	• क्लिनिकल तालीम सिप भएको र ईम्प्लान्ट तालीम लिएको प्रमाणपत्र प्राप्त सेवा प्रदायक (फिजिसियन वा मेडिकल अधिकृत/हे.अ./नर्स) यो तालीम कोलागि प्रशिक्षक हुन सक्दछन ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रादेशिक) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१.५ मिनिल्याप (लोकल एनेस्थेसिया दिएर)

तालिमको उद्देश्य	उच्च गुणस्तरको मिनिल्याप सेवा प्रदान गर्नको लागि सक्षम तथा आत्मविश्वासी मिनिल्याप सेवा प्रदायक तयार गर्न । (सेवा प्रदायकहरुकोलागि मिनिल्याप तालीम २०७३ ले परिभाषित गरे अनुसार)
तालिमको संक्षिप्त परिचय	यो दक्षतामा आधारित १२ दिने तालीम चिकित्सक तथा नर्सहरुकोलागि सेवाग्राहीहरुलाई स्वैच्छिक रुपमा परिवार नियोजनको स्थाई विधि मिनिल्याप (local anesthesia दिएर) को गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न सक्षम वनाउनकोलागि तयार गरिएको हो । यो तालीम मिनिल्याप सेवा प्रदान गरीरहेका स्वास्थ्य संस्था (कम्तिमा हप्तामा एक दिन) वा तालीम पश्चात तुरुन्तै सेवा दिन सक्ने स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत चिकित्सक तथा नर्सको लागि आवश्यक पर्दछ । परिवार नियोजन क्लिनिकल तालीम केन्द्रहरुले यस तालीममा एक पटक (ब्याच) मा २ जना चिकित्सकहरु र २ जना नर्सहरु समावेश गराउनु पर्दछ । यसरी ४ जना सहभागिहरुलाई तालीम प्रदान गर्नको लागि हरेक ब्याचमा १ जना तालीम प्राप्त चिकित्सक र १ जना तालीम प्राप्त नर्स (१:२ रेसियो) आवश्यक पर्दछ । यस १२ दिनको तालीम अवधिमा, क्लिनिकल अभ्यासकोलागि प्रयाप्त मात्रामा सेवाग्राहीहरु आउने संस्था हुनु पर्दछ र क्लिनिकल अभ्यासका सवै चरणहरु तालीम प्राप्त सुपरिवेक्षक वा क्लिनिकल कोचको उपस्थितिमा पुरा गर्नं पर्दछ । सहभागिहरुले मिनिल्याप सेवा प्रदान गर्न को लागि आवश्यक सिपका सम्पूर्ण चरणहरु पुरा गरी ज्ञानमा कम्तिमा ८५ प्रतिशत अंक ल्याएको व्यहोरा सम्वन्धित प्रशिक्षकहरुले सिफारीश गरे पछि मात्र तालीम केन्द्रले प्रमाणपत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	नेपाल मेडिकल काउन्सिलमा दर्ता भएको चिकित्सक । नेपाल नर्सिङ काउन्सिलमा दर्ता भएको नर्स । स्थाई कर्मचारीको हकमा परिक्षणकाल समाप्त भई तालीम नलिएको र परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्न प्रतिवद्ध हुनु पर्दछ । कार्यरत संस्थाको हकमा प्रयाप्त मात्रामा सेवाग्रहीहरु आउने (कम्तिमा ३ देखि ४ जना प्रति दिन वा हप्तामा एक दिन परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने) हुनुपर्दछ । परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्नकोलागि योग्य र तयार संस्था (मुल्याङन पश्चात) हुनुपर्दछ । तालीम को लागि संस्था छनोट गर्दा जहाँ उक्त सेवा दिनकोलागि अरु सेवा प्रदायकहरु छैनन त्यहि संस्थालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्दछ ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	क्लिनिकल तालीम सिप भएको र मिनिल्याप तालीम लिएको प्रमाणपत्र प्राप्त सेवा प्रदायक (मेडिकल अधिकृत र नर्स) यो तालीम कोलागि प्रशिक्षक हुन सक्दछन ।
तालिम लिएको सर्टिफिकेट प्रदान	यो दक्षतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रादेशिक) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१.६ भ्यासेक्टोमि (NSV) तालीम

तालिमको उद्देश्य	उच्च गुणस्तर को भ्यासेक्टोमि सेवा प्रदान गर्नको लागि सक्षम तथा आत्मविश्वासी भ्यासेक्टोमि सेवा प्रदायक तयार गर्न । (सेवा प्रदायकहरुकोलागि भ्यासेक्टोमि तालीम २०७३ ले परिभाषित गरे अनुसार)
तालिमको संक्षिप्त परिचय	यो क्षमतामा आधारित १२ दिने तालीम चिकित्सकहरुकोलागि सेवाग्राहीहरुलाई स्वैच्छिक रुपमा परिवार नियोजनको स्थाई विधि भ्यासेक्टोमि (local anesthesia दिएर) को गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न सक्षम वनाउनकोलागि तयार गरिएको हो । यो तालीम भ्यासेक्टोमि सेवा प्रदान गरीरहेका स्वास्थ्य संस्था (कम्तिमा हप्तामा एक दिन) वा तालीम पश्चात तुरुन्तै सेवा दिन सक्ने स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत चिकित्सकको लागि आवश्यक पर्दछ । परिवार नियोजन क्लिनिकल तालीम केन्द्रहरुले यस तालीममा एक पटक (ब्याच) मा २ जना चिकित्सकहरु समावेश गराउनु पर्दछ । यसरी २ जना सहभागिहरुलाई तालीम प्रदान गर्नको लागि हरेक ब्याचमा १ जना तालीम प्राप्त चिकित्सक (१:२ रेसियो) आवश्यक पर्दछ । यस १२ दिनको तालीम अवधिमा, क्लिनिकल अभ्यासकोलागि प्रयाप्त मात्रामा सेवाग्राहीहरु आउने संस्था हुनु पर्दछ र क्लिनिकल अभ्यासका सवै चरणहरु तालीम प्राप्त सुपरिवेक्षक वा क्लिनिकल कोचको उपस्थितिमा पुरा गर्नु पर्दछ । सहभागिहरुले भ्यासेक्टोमि सेवा प्रदान गर्न को लागि आवश्यक सिपका सम्पूर्ण चरणहरु पुरा गरी ज्ञानमा कम्तिमा ८५ प्रतिशत अंक ल्याएको व्यहोरा सम्वन्धित प्रशिक्षकहरुले सिफारीश गरे पछि मात्र तालीम केन्द्रले प्रमाणपत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	• नेपाल मेडिकल काउन्सिलमा दर्ता भएको चिकित्सक । • स्थाई कर्मचारीको हकमा परिक्षणकाल समाप्त भई तालीम नलिएको र परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्न प्रतिवद्ध हुनु पर्दछ । • कार्यरत संस्थाको हकमा प्रयाप्त मात्रामा सेवाग्रहीहरु आउने (कम्तिमा ३ देखि ४ जना प्रति दिन वा हप्तामा एक दिन परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने) हुनुपर्दछ । • परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्नकोलागि योग्य र तयार संस्था (मुल्याङन पश्चात) हुनुपर्दछ । • तालीम को लागि संस्था छनोट गर्दा जहाँ उक्त सेवा दिनकोलागि अरु सेवा प्रदायकहरु छैनन त्यहि संस्थालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्दछ ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	क्लिनिकल तालीम सिप भएको र भ्यासेक्टोमि तालीम लिएको प्रमाणपत्र प्राप्त सेवा प्रदायक (मेडिकल अधिकृत) यो तालीम कोलागि प्रशिक्षक हुन सक्दछन ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रादेशिक) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१.७ उत्तर प्रसति परिवार नियोजन/आईयुसिडि तालीम (समुहमा आधारीत)

तालीम को उद्देश्य	उत्तर प्रसति परिवार नियोजनका फाईदाहरुको वारेमा सहभागिहरुमा सकारात्मक धारणा विकाश गर्नु । उत्तर प्रसति परिवार नियोजन /आईयुसिडि सेवा प्रदान गर्नकोलागि सहभागिहरुको ज्ञान र सिप अभिबृद्ध गराउन ।
तालिमको संक्षिप्त परिचय	• यो ३ दिने क्लिनिकल तालीम सहभागिहरुलाई प्रसति पश्चात परिवार नियोजनको साधन/विधि प्रयोग गर्न चाहने महिलाहरु लई परामर्श गर्न तथा परिवार नियोजनको साधन/विधि प्रदान गर्न सक्षम बनाउन आवश्यक पर्दछ । विशेषगरि यो तालीम ले सहभागिहरुलाई उत्तर प्रसति आईयुसिडि राख्न तथा निकाल्न [Post placental insertion (डेलिभरी भएको १० मिनेट भित्र) वा postpartum insertion (डेलिभरी भएको ४८ घण्टा भित्र) र trans caesarean (caesarean section को समयमा)] सक्षम वनाउन सहयोग गर्दछ । • यस तालीम ले सहभागिहरुलाई उत्तर प्रसति आईयुसिडि प्रयोग पछिका सम्भावित समस्याहरु र असरहरुको व्यवस्थापन गर्न समेत सक्षम बनाउदछ ।
सहभागिहरु छनोटका आधारहरु	यस तालीम का सहभागिहरु स्वास्थ्य संस्था (अस्पताल अथवा क्लिनिक) मा कार्यरत स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरु (चिकित्सक, नर्स वा मिडवाईफ) हुनुपर्दछ ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	यस तालीम कोलागि प्रशिक्षक हुन तालीम प्राप्त प्रसतिकर्मि, क्लिनिकल तालीम सिप भएको र ३ दिने उत्तर प्रसति परिवार नियोजन/आईयुसिडि तालीम लिएको हुनु पर्दछ ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले सहभागिहरुले दक्षता हासिल गरि सकेपछि (१० पटक आयुसिडि राखेको) प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१.८. उत्तर प्रसुति (Post partum) परिवार नियोजन/आईयुसिडि तालीम (कार्यरत संस्थामा)

तालीम को उद्देश्य	तालीम प्याकेजले परिभाषित गरे अनुसार उत्तर प्रसति परिवार नियोजन /आईयुसिडि सेवा प्रदान गर्नकोलागि सहभागिहरुको ज्ञान, सिप र धारणा अभिबृद्ध गराउन ।
तालीम को संक्षिप्त परिचय	• यो १२ दिने तालीम का स्वास्थ्य संस्था (अस्पताल अथवा क्लिनिक) मा कार्यरत स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरु (Obstetrician, Gynecologists, MDGPs, मेडिकल अधिकृत, नर्स) को लागि तयार गरिएको हो । • यो तालीम हरेक सहभागिको विगतको ज्ञान, अनुभव तथा सिक्ने चाहना र उत्प्रेरणामा भर पर्दछ । • यो तालीमले शैद्धान्तिक ज्ञानमा मात्र जोड नदिईकन सिप तथा दक्षता मुल्याङ्कनलाई महत्व दिन्छ र यस कार्यका लागि हरेक दिन सहभागि तथा प्रशिक्षकले २ घण्टा छुट्याउनु पर्दछ । • तालीम को पहिलो दिन सहभागिहरुलाई सिकाईका विशेषताको वारेमा परिचय गराई उत्तर प्रसति परिवार नियोजन /आईयुसिडिको वारेमा उनिहरुमा भएको सैद्धान्तिक ज्ञानको लेखाजोखा गरिन्छ । कक्षा कोठा र क्लिनिकल सेसन दुवैमा परिवार नियोजन सेवाको मुखय पक्षहरु जस्तै स्वस्थ गर्भाधान समय तथा गर्भान्तर, उत्तर प्रसति परिवार नियोजन /आईयुसिडि, सेवाग्राहीलाई परामर्श सेवा, सेवा प्रदायकहरुले सेवा दिने तरिका, पुनः भेट तथा सम्भावित असर र समस्याहरुको व्यवस्थापन को वारेमा जोड दिईन्छ । सैद्धान्तिक ज्ञानमा भएको प्रगतिको मापन निश्चित प्रश्नहरु (Mid-Course Questionnaire) को सहायताले गरिन्छ । • उत्तर प्रसति परिवार नियोजन /आईयुसिडि सेवा दिनकोलागि चाहिने आवश्यक सिपहरुकोलागि सहभागिहरुले शुरुमा चेकलिष्टको सहायताले anatomic model मा आईयुसिडि छिराउने र निकाल्ने अभ्यास गर्दछन । यस humanistic approach ले सहभागिहरुमा आईयुसिडि छिराउने र निकाल्न सक्ने सिपको विकाश गर्दछ । सिप सम्वन्धि दक्षताको मापन निश्चित चेकलिष्ट (competency-based skills checklists) को सहायताले गरिन्छ । सफलता पुर्वक यो तालीम सम्पन्न गर्न सैद्धान्तिक ज्ञान र सिप दुवैमा दक्षता हासिल गर्नु पर्दछ र सेवाग्राहीहरुलाई गुणस्तरीय एत्तर प्रसति परिवार नियोजन /आईयुसिडि सेवा प्रदान गर्न सक्नु पर्दछ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	यस तालीम का सहभागिहरु स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरु (चिकित्सक, नर्स वा मिडवाईफ) हुनुपर्दछ ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	यस तालीमको लागि प्रशिक्षक हुन PPFP/ PPIUD तालीम प्राप्त सेवा प्रदायक तथा क्लिनिकल तालीम सिप भएको हुनु पर्दछ ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले सहभागिहरुले दक्षता हासिल गरि सकेपछि (१० पटक आयुसिडि राखेको) प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

२.सुरक्षित गर्भपतन सेवा तालीम

२.१ सुरक्षित गर्भपतन सेवा (Second Trimester) तालीम	
तालीम को उद्देश्य	गुणस्तरीय तथा सुरक्षित गर्भपतन सेवा प्रदान गर्नकोलागि सक्षम तथा आत्मविश्वासी सेवा प्रदायक तयार गर्न (सुरक्षित गर्भपतन सेवा निर्देशिका २०११) ।
तालीम को संक्षिप्त परिचय	• यो क्षमतामा आधारित तालीम हो र यस तालीम को पाठ्यक्रममा ज्ञान र सिप दुवै समावेश गरीएको छ । • तालीम को पाठ्यक्रम अनुसार सहभागिहरुको ज्ञान र सिप हेर्नकोलागि तालीम पूर्व तथा तालीम अवधिभर निश्चित प्रश्नहरु (टुलहरु) प्रयोग गरिन्छ । • मोडेलमा क्लिनिकल अभ्यास गरेर दक्ष भई सकेपछि मात्र दक्ष सुपरिवेक्षकको उपस्थितिमा वास्तविक सेवाग्राहीमा अभ्यास गर्नु पर्दछ । • तालीमको अन्त्यमा आवश्यक सवै ज्ञान र सिपमा दक्षता हासिल गरे नगरेको एकिन (मुल्याङ्कन) गर्नु पर्दछ । • हरेक व्याचमा ५ जना सहभागिहरु हुन्छन र प्रशिक्षक र सहभागिहरुको अनुपात १:२ हुनुपर्दछ । • तालिमको अवधि : D&E and medical induction १२ दिनको हुन्छ र Medical Induction मात्र ७ दिनको हुन्छ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	• EmONC मा कार्यरत Obstetricians/Gynecologist र MDGP • second trimester को सेवा दिन ईच्छुक • दक्ष तथा आत्मविश्वासी तथा first trimester safe abortion (MVA) सेवा नियमित दिईराखेको । • Values Clarification and Attitute Transformation (VCAT) अभिमुखिकरणमा भाग लिएको । • Post training follow up गर्न ईच्छुक
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	• राष्ठिय मापदण्ड तथा निर्देशिका अनुसार सेवा दिई राखेका तालीम प्राप्त Obstetricians/Gynecologist र MDGP • CTS प्रमाणपत्र लिएको
प्रमाण पत्र प्रदान	• यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

२.२ सुरक्षित गर्भपतन सेवा (First Trimester: MVA and MA) तालीम

तालीम को उद्देश्य	गुणस्तरीय तथा सुरक्षित गर्भपतन सेवा प्रदान गर्नकोलागि दक्ष तथा आत्मविश्वासी सेवा प्रदायक तयार गर्न (तालीम प्याकेजले परिभाषित गरे अनुसार) ।
तालीम को संक्षिप्त परिचय	• यो क्षमतामा आधारित तालीम हो र यस तालीम को पाठ्यक्रममा ज्ञान र सिप दुवै समावेश गरीएको छ । • तालीम को पाठ्यक्रम अनुसार सहभागिहरुको ज्ञान र सिप हेर्नकोलागि तालीम पूर्व तथा तालीम अवधिभर निश्चित प्रश्नहरु (टुलहरु) प्रयोग गरिन्छ । • मोडेलमा क्लिनिकल अभ्यास गरेर दक्ष भई सकेपछि मात्र दक्ष सुपरिवेक्षकको उपस्थितिमा वास्तविक सेवाग्राहीमा अभ्यास गर्नु पर्दछ । • तालीमको अन्त्यमा आवश्यक सवै ज्ञान र सिपमा दक्षता हासिल गरे नगरेको एकिन (मुल्याङ्कन) गर्नु पर्दछ । • यो क्षमतामा आधारित तालीम राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले प्रमाणित गरेको सुरक्षित गर्भपतन तालीम पाठ्यक्रममा आधारीत छ । • Gynecologists, DGO र MDGP को लागि ३ दिन तथा MBBS doctor को लागि १० दिन र नर्सहरुको लागि १४ दिन प्रदान गरिन्छ । • तालीम प्याकेज अनुसार प्रशिक्षक तथा सहभागिहरुको अनुपात मिलाउनु पर्दछ ।
सहभागि छनौटका आधारहरु	• नेपाल मेडिकल काउन्सिलमा दर्ता भएका चिकित्सकहरु तथा नेपाल नर्सिङ काउन्सिलमा दर्ता भई दक्ष प्रसुतिकर्मि र आईयुसिडि तालीम लिएका नर्सहरु • चिकित्सकहरुको हकमा कम्तिमा २ वर्ष Obs/Gyne department मा काम गरेको हुनु पर्दछ ।
प्रशिक्षक छनौटका आधारहरु	• नियमित सेवा दिईराखेका र क्लिनिकल तालीम सिप भएका तालीम प्राप्त चिकित्सक र नर्स यो तालीमकोलागि प्रशिक्षक हुन सक्दछन ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

२.३ सुरक्षित गर्भपतन सेवा (Medical Only) तालीम

तालीम को उद्देश्य	मेडिकल गर्भपतनका औषधि प्रयोग गरी गुणस्तरीय तथा सुरक्षित गर्भपतन सेवा प्रदान गर्नकोलागि दक्ष तथा आत्मविश्वासी सेवा प्रदायक तयार गर्न (तालीम प्याकेजले परिभाषित गरे अनुसार) ।
तालीम को संक्षिप्त परिचय	• यो क्षमतामा आधारित तालीम हो र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले तयार पारेको तालीम पाठ्यक्रम अनुसार यसमा ज्ञान र सिप दुवै समावेश गरीएको छ । • तालीम को पाठ्यक्रम अनुसार सहभागिहरुको ज्ञान र सिप मुल्याङ्कन गर्नकोलागि तालीम पूर्व तथा तालीम अवधिभर निश्चित प्रश्नहरु (टुलहरु) प्रयोग गरिन्छ । • मोडेलमा क्लिनिकल अभ्यास गरेर दक्ष भई सकेपछि मात्र दक्ष सुपरिवेक्षकको उपस्थितिमा वास्तविक सेवाग्राहीमा अभ्यास गर्नु पर्दछ । • तालीमको अन्त्यमा आवश्यक सवै ज्ञान र सिपमा दक्षता हासिल गरे नगरेको एकिन (मुल्याङ्कन) गर्नु पर्दछ । • यो क्षमतामा आधारित तालीम राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले प्रमाणित गरेको तालीम पाठ्यक्रममा आधारीत छ । • यस तालीमको अवधि ५ दिनको हुन्छ । • हरेक व्याचमा ६ जना सहभागिहरु हुन्छन र प्रशिक्षक सहभागि अनुपात १:३ हुनुपर्दछ ।
सहभागि छनौटका आधारहरु	नेपाल नर्सिङ काउन्सिलमा दर्ता भई दक्ष प्रसतिकर्मि र आईयुसिडि तालीम लिएका नर्सहरु
प्रशिक्षक छनौटका आधारहरु	• नियमित सेवा दिईराखेका र क्लिनिकल तालीम सिप भएका तालीम प्राप्त चिकित्सक र नर्स यो तालीम कोलागि प्रशिक्षक हुन सक्दछन ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

३. किशोर किशोरी यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य तालीम प्याकेज

तालीमको उद्देश्य	यस तालीम को मुखय उद्देश्य राष्ट्यि कार्यक्रम अनुसार किशोर किशोरी मैत्रि आधारभुत यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नकोलागि सहभागिहरुको ज्ञान, सिप तथा धारणा अभिबृद्धि गराउनु हो ।
तालीम को संक्षिप्त परिचय	• यो तालीम रोप्स (ROPES: Review, Overview, Presentation, Exercise and Summary) मोडेलमा आधारित छ । • यो तालीमको अवधि ५ दिनको हुन्छ । • यो तालीम (वृहद) प्रजनन स्वास्थ्य तालीम केन्द्रहरुमा संचालन गर्नु पर्दछ । • क्षेत्रिय र उप क्षेत्रिय तालीम केन्द्रहरुमा कार्यरत तालीम प्राप्त प्रशिक्षकहरुले यो तालीम संचालन गर्दछन र आवश्यक परेको खण्डमा राष्ट्यि स्वास्थ्य तालीम केन्द्रले समेत प्रशिक्षक उपलब्ध गराउन सक्दछ । **सहभागिहरुको संख्या** प्रयोगात्मक अभ्यासहरु वढी आवश्यक भएकोले यो तालीममा १५ जना सम्म सहभागिहरु हुन्छन । प्रशिक्षक तथा सहभागिहरुको अनुपात १:३ हुनु पर्दछ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	किशोर किशोरी यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्वन्धि कार्य गरिरहेका जिल्लाहरुमा अन्तर्गत अस्पताल, प्रा.स्वा.के. र स्वा.चौ. मा कार्यरत उपयुक्त सेवा प्रदायकहरु (मेडिकल अधिकृत (नेपाल मेडिकल काउन्सिलमा दर्ता), हे.अ., सि. अहेव, अहेव (नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायी परिषदमा दर्ता) र स्टाफ नर्स, सि.अनमि, अनमि (नेपाल नर्सिङ काउन्सिलमा दर्ता)
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	किशोर किशोरी यौन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्वन्धि प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम लिएको ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

४. लैङ्गिक हिंसावाट प्रभावितहरुलाई स्वास्थ्य सेवा (Health Response to Gender Based Violence) तालीम

तालिमको उद्धेश्य	लैङ्गिक हिंसामा परेका मानिसहरुलाई स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्न स्वास्थ्य कर्मि (चिकित्सक, स्टाफ नर्स, मिड वाईफ, प्यारामेडिक स्टाफ) हरुको क्षमता अभिवृद्ध गर्नु (*Health Response to Gender Based Voilence MoH/DoHS National Health Training Centre 2016* ले परिभाषित गरे अनुसार)।
तालिमको संक्षिप्त परिचय	• यो तालिम blended learning तथा On the Job training approach मा आधारित क्षमतामा आधारित तालीम हो। • स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत सहभागिहरुको लागि १ महिनाको स्वयं अध्ययन (self-paced) र ४ दिन समुहमा आधारित तालीम प्याकेजनिर्माण गरिएको छ। स्वास्थ्य संस्था प्रमुखलाई स्वयं अध्ययन तालीम सम्वन्धि एक दिनको अभिमुखिकरण गराईनछ र जसको मद्दतले स्वास्थ्य संस्था प्रमुखले आफ्नो मातहतको सहभागिहरुलाई स्वयं अध्ययनको क्रममा सुपरिवेक्षण प्रदान गर्न सक्दछन। १ महिनाको स्वयं अध्ययन प्याकेज पुरा गरि सके पछि स्वास्थ्य संस्था प्रमुखलाई पहिलो व्याचमा र अन्य सहभागिहरुलाई अन्य व्याचमा ४ दिने समुहमा आधारित तालीम प्रदान गरिन्छ। • अस्पताल (जिल्ला देखि केन्द्र सम्म) मा कार्यरत सहभागिहरुको लागि १ महिने On-the-job training संचालन गरिन्छ। • यो तालीम ले स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुलाई लैङ्गिक हिंसामा परेका मानिसहरुको स्वास्थ्य समस्या पहिचान, उपचार, परामर्श तथा आवश्यकता अनुसार प्रेषण गर्न र प्रदान गरेको सेवाको अभिलेख राखि प्रतिवेदन गर्न सक्षम वनाउछ। • यो तालीम प्राप्त प्रशिक्षक भएका जिल्ला, अन्चल र क्षेत्रिय अस्पतालहरु (comprehensive reproductive health training sites) मा संचालन गरिन्छ। • प्रशिक्षक सहभागि अनुपात १:३ हुनु पर्दछ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	• सम्वन्धित व्यवसायी परिषदमा दर्ता भएका मेडिकल अधिकृत, स्टाफ नर्स, अनमि, हेअ, अहेवहरु यो तालीम मा सहभागि हुन सक्दछन। • तालीममा समावेश हुन परिक्षण काल पुरा गरेका र तालीम नलिएका स्थाई कर्मचारीहरु लाई पहिलो प्राथमिकता दिईन्छ। • अन्य तालीम प्राप्त कर्मचारीहरु नभएका स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई पहिलो प्राथमिकता दिईन्छ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	• ७ दिने प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम (४ दिन आधारभुत र ३ दिन शिक्षण विधि) लिएका सेवा प्रदायक (मेडिकल चिकित्सक, नर्स) यो तालीम को प्रशिक्षक हुन सक्दछन र क्लिनिकल तालीम सिप भएकाहरुलाई प्राथमिकता दिईन्छ। • लैङ्गिक हिंसावाट प्रभावित भएका मानिसहरुको प्रहरी तथा कानुनि सहायता सम्वन्धि सेसनकोलागि दक्ष प्रहरी र वकिलहरुलाई वाहय प्रशिक्षकको रुपमा प्रयोग गर्नु पर्दछ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रादेशिक) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ।

५. पाठेघरको मुखको क्यान्सर परिक्षण तथा रोकथाम तालीम (CCSP)

तालीमको उद्देश्य	स्वास्थ्य सेवा प्रदायक (चिकित्सक, नर्स र अनमि) तपशिल वमोजिम क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । • दक्षता पुर्वक VIA गर्न र प्रोटोकल अनुसार positive VIA result लाई cryotherapy वाट Single Visit Approach मोडेल अनुसार उपचार गर्नकोलागि आवश्यक ज्ञान र सिप हासिल गर्ने । • सम्वन्धित संस्थामा उपचार गर्न नसकेका विरामीहरुलाई थप स्याहारको लागि माथिल्लो तहमा प्रेषण गर्ने ।
तालीमको संक्षिप्त परिचय	• यो ६ दिने क्लिनिकल तालीम हो । पाठेघरको मुखको क्यान्सर परिक्षण तथा रोकथाम कार्यान्वयन योजना २०१६ देखि २०२० को अनुसार क्षमतामा आधारीत यो तालीम स्वास्थ्य संस्थाको तह र सेवाको किसिम अनुसार तयार गरिएको छ । • यो तालीम ले सैद्धान्तिक ज्ञान र क्लिनिकल अभ्यास दुवैलाई महत्व दिन्छ । सहभागिहरुमा रहेको सैद्धान्तिक ज्ञान तथा सिपको लेखाजोखा र दक्षता अभिबृद्धिकोलागि तालीम को शुरुमा र तालीम अवधिभर केहि निश्चित टुलहरु प्रयोग गरिन्छ । • सहभागिहरुलाई क्लिनिकल अभ्यासमा पोख्त वनाउन शुरुमा मोडेलमा अभ्यास गराईन्छ र मोडेलमा दक्षता हासिल गरि सकेपछि सुपरिवेक्षकको सहायतामा विरामीहरुमा अभ्यास गराईन्छ । • यो दक्षतामा आधारित तालीम पाठेघरको मुखको क्यान्सर परिक्षण तथा रोकथाम प्याकेजमा आधारित छ । • तालिम प्राप्त प्रशिक्षकहरु उपलव्ध भएका प्रा.स्वा.के., जिल्ला अस्पताल, अन्चल अस्पताल, उप/क्षेत्रिय अस्पतालहरुमा यो तालीम संचालन गर्नु पर्दछ । प्रशिक्षक र सहभागिहरुको अनुपात १:३ हुनुपर्दछ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	• सम्वन्धित व्यवसायी परिषद मा दर्ता भएका मेडिकल चिकित्सक, स्टाफ नर्स, अनमि, अहेवहरु यस तालिममा सहभागि हुन सक्दछन । • सहभागिहरु कार्यरत ठाउँ विरामी आउने सम्भावना भएको हुनु पर्दछ । • सहभागि कार्यरत संस्थामा अन्य तालीम प्राप्त सेवा प्रदायक नभएमा तालीमको लागि उक्त संस्थालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्दछ । • सहभागि कार्यरत संस्थामा cryotherapy machine लगायत प्रयाप्त मात्रामा उपकरण हुनु पर्दछ ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	• ६ दिने तालीम प्राप्त र क्लिनिकल सिप तालीम लिएका सेवा प्रदायकहरु (चिकित्सक र स्टाफ नर्स) यो तालीमको लागि प्रशिक्षक हुन सक्दछन ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो दक्षतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

६. पेल्भिक अर्गन प्रोल्याप्स (Pelvic Organ Prolapse (POP)) व्यवस्थापन तालीम (चिकित्सकको लागि)

तलीमको उद्देश्य	यस तालीम (कोर्ष) ले परिभाषित गरे अनुसार महिलाहरुमा हुने ***Pelvic Organ Prolapse (POP)*** को रोकथाम, उपयुक्त शल्यक्रिया, मेडिकल व्यवस्थापन र मनोवैज्ञानिक स्याहार गर्न आफ्नो पेशामा समर्पित स्वास्थ्य सेवा प्रदायक (gynecologists and MDGPs with gynecological surgical skills) हरुको ज्ञान, सिप तथा व्यवसायीक दक्षता अभिवृद्ध गर्न ।
तलीमको संक्षिप्त परिचय	• यो पनि gynecologist हरुको लागि blended learning approach मा तयार गरिएको दक्षतामा आधारीत तालीम हो । • यो तालीम को अवधि २० दिन (२ हप्ताको स्वयं अध्ययन र थप ६ दिनको क्लिनिकल अभ्यास) को हुन्छ । • सहभागिहरुलाई ६ दिनको क्लिनिकल अभ्यासको २ हप्ता अघि तालीम सामग्रिहरु उपलब्ध गराईनछ । • यो तालीम ले POP surgery गर्न सैद्धान्तिक ज्ञान र सिप दुवैमा जोड दिन्छ । सहभागिहरुमा भएको पूर्व ज्ञान र सिप को लेखाजोखा तालीम को शुरुवातमा र तालीम अवधिभर केर्ही निश्चित टुलहरुको प्रयोग गरिन्छ र आवश्यक दक्षताको लागि सिप विकाशमा जोड दिईन्छ । • तालीम प्राप्त सुपरिवेक्षकको उपस्थितिमा विरामी मा क्लिनिकल अभ्यास गरिन्छ र सिपहरुको दक्षताकोलागि चेकलिष्ट प्रयोग गरिन्छ । सैद्धान्तिक ज्ञानको लागि post-test questionnaire को प्रयोग गरिन्छ । विरामी संगको अन्तक्रिया, घटना अध्ययन, भूमिका खेल आदि वाट समेत सहभागिको दक्षताको निर्णय गरिन्छ । • NHTC ले सिफारिश गरेका Comprehensive emergency Obstetric and Newborn care (CEONC) site हरुले यो तालीम संचालन गर्न सक्दछन ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	• नेपाल मेडिकल काउन्सिलमा दर्ता भएका र post-graduate degree/diploma (MD and DGO) in obstetrics and gynecology, MDGPs with gynecological surgical skills गरेका चिकित्सकहरु यो तालीम मा सहभागी हुन सक्दछन । • CEONC अस्पतालवाट तालीम को माग हुनु पर्दछ । • POP सेवा प्रदान गर्न अन्य तालीम प्राप्त कर्मचारीहरु नभएका स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्दछ ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	• POP training skills standardization तालीम लिएका र POP surgery, evaluation and management मा अनुभवि र पोख्त CTS course लिएका Gynecologist हरु प्रशिक्षकको रुपमा कार्य गर्न सक्दछन । • Pelvic organ repair surgery मा विशेषज्ञता हासिल गरेका राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय guest surgeon हरुलाई प्रशिक्षकको रुपमा राख्नु पर्दछ । • प्रशिक्षक प्रयाप्त मात्रामा सहभागीहरुसंग कार्य गर्न सक्ने, कोचिङ, मेन्टरीङ तथा शिक्षण गर्न सक्ने र तालीम अवधिभर विरामीहरुको स्वास्थ्यको ख्याल गरी गुणस्तरीय सेवा दिन सक्ने हुनु पर्दछ ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

७. स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुकोलागि Obstetric Fistula को व्यवस्थापन तालीम (On-the-Job Training)

तालीम को उद्देश्य	यस तालीम (कोर्ष) ले परिभाषित गरे अनुसार महिलाहरुमा प्रसति वा अन्य कारणले हुने *Obstetric Fistula* को रोकथाम, उपयुक्त शल्य कार्य, मेडिकल व्यवस्थापन र मनोवैज्ञानिक स्याहार गर्न आफ्नो पेशामा समर्पित स्वास्थ्य सेवा प्रदायक (gynecologists, uro-surgeons) हरुको ज्ञान, सिप तथा व्यवसायीक दक्षता अभिवृद्ध गर्न ।
तालीम को संक्षिप्त परिचय	• यो तालीम दक्षतामा आधारीत छ र on-the-job training को रुपमा ४ महिना सम्म संचालन गरिन्छ । • यो तालीम obstetric fistula को व्यवस्थापन गर्न स्वास्थ्य सेवा प्रदायक (gynecologists, uro-surgeons and MDGPs with gynecological surgical skills) हरुकोकोलागि आवश्यक पर्दछ । • यस तालीमले सैद्धान्तिक ज्ञान र obstetric fistula को शल्यक्रिया गर्न क्लिनिकल अभ्यास दुवैमा जोड दिन्छ । निश्चित प्रश्नहरुको माध्यमद्वारा तालीम को शुरुवातमा, तालीम अवधिभर र अन्त्यमा सहभागिहरुको सैद्धान्तिक ज्ञानको लेखाजोखा गरिन्छ । • तालीम प्राप्त सुपरिवेक्षकको उपस्थितिमा विरामीमा क्लिनिकल अभ्यास गरिन्छ र सिपहरुको दक्षताकोलागि चेकलिष्ट प्रयोग गरिन्छ र विरामी संगको अन्तक्रिया, घटना अध्ययन, भूमिका खेल आदि वाट समेत सहभागिको दक्षताको निर्णय गरिन्छ । • प्रशस्त मात्रामा विरामीहरु आउने तथा तालीम संचालनको क्षमता भएको र NHTC ले accredit/certified गरेको fistula center तालीम संचालनकोलागि उपयुक्त हुन्छ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	• नेपाल मेडिकल काउन्सिलमा दर्ता भएका र एक बर्षमा कम्तिमा पनि २५ वटा जति major vaginal operation गरेका Gynecologistes, uro-surgeons र gynecological शल्य सिप भएका MDGP। • नेपाल नर्सिङ काउन्सिलमा दर्ता भई obstetric fistula युनिटमा कार्यरत नर्स । • कार्यरत संस्था प्रयाप्त मात्रामा विरामी आउने सम्भावना भएको । • obstetric fistula सम्वन्धि सेवा प्रदान गर्न अन्य तालीम प्राप्त कर्मचारीहरु नभएका स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई प्राथमिकता ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	• Obstetric fistula training skills standardization तालीम लिएका र abdominal र vaginal fistula surgery, evaluation and management मा अनुभवि र पोख्त CTS course लिएका Fistula surgeon हरु प्रशिक्षकको रुपमा कार्य गर्न सक्दछन । • नेपाल नर्सिङ काउन्सिलमा दर्ता भई obstetric fistula को नर्सिङ component मा तालीम प्राप्त नर्सहरु । • प्रशिक्षक प्रयाप्त मात्रामा सहभागीहरुसंग कार्य गर्न सक्ने, कोचिङ, मेन्टरीङ तथा शिक्षण गर्न सक्ने र तालीम अवधिभर विरामीहरुको स्वास्थ्यको ख्याल गरी गुणस्तरीय सेवा दिन सक्ने हुनु पर्दछ ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले सहभागिहरुले दक्षता हासिल गरि सकेपछि (५० Obstetric fistula को केश assist गरेको, १० वटा शल्यक्रिया सुपरिवेक्षणमा गरेको र दक्षता कायम राख्न हरेक वर्ष १० वटा केश आफै शल्यक्रिया गरेको) प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

ख. सुरक्षित मातृत्व तथा नवजात शिशु स्याहार

८. दक्ष प्रसतिकर्मि सेवाकालिन तालीम

८.१. अनमि र स्टाफ नर्सकोलागि दक्ष प्रसतिकर्मि सेवाकालिन तालीम

तालिमको उद्धेश्य

मातृ स्वास्थ्य (सुरक्षित मातृत्व) सेवाको लागि अनमि र स्टाफ नर्सहरुले २७ वटा भागमा रहेका आवश्यक सवै सिपहरु (राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र र परिवार स्वास्थ्य महाशाखा २०१५ को Maternal and Newborn Care Learning Resource Package for Skilled Birth Attendants अनुसार) प्रदर्शन गर्ने दक्षता हासिल गर्न ।

तालिमको संक्षिप्त परिचय

- यो दक्षतामा आधारित तालीम मुख्य गरि सेवा प्रदायकहरुमा सुरक्षित मातृत्व सेवाकोलागि सैद्धान्तिक ज्ञान र सिप अभिबृद्ध गर्नको लागि तयार गरिएको हो ।
- यसमा तालिम शुरु हुनु पुर्व, तालीम अवधिभर र तालीमको अन्तिममा पाठ्यक्रममा आधारित भएर प्रश्नहरु/चेकलिष्ट तयार गरि सहभागिहरुको ज्ञान र सिपको मुल्यांकन गरिन्छ ।
- सहभागिहरुलाई शुरुमा मोडेलमा अभ्यास गर्न लगाई दक्ष भएपछि सुपरिवेक्षकको निगरानिमा सेवाग्राहीमा सिपको अभ्यास गराईनछ र तालीम को अन्तिममा सम्पुर्ण ज्ञान र सिप हासिल भए नभएको एकिन गर्नु पर्दछ ।
- यस तालिमको अवधि ६० दिनको हुन्छ । तथापि दक्षतामा आधारित तालीम भएको कारण यदि सहभागिले सम्पूर्ण ज्ञान र सिप समय अगावै हासिल गरि सेवा दिन सक्षम भैसकेको भएमा प्रशिक्षकको निर्णय बमोजिम निजलाई १ हप्ता अगाडि छोड्न सकिन्छ ।
- यदि सहभागिले तोकिएको समयावधिमा सम्पुर्ण ज्ञान र सिप हासिल गर्न सक्षम नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले १ हप्ता थप गरि सहभागिलाई दक्ष वनाउनु पर्दछ ।
- यस तालीममा हरेक व्याचमा ८ देखि १४ जना सहभागिहरु र ४ जना प्रशिक्षकहरु हुनु पर्दछ ।

सहभागि छनौटका आधारहरु

- स्टाफ नर्स र अ.न.मि कोर्ष पुरा गरि नेपाल नर्सिङ परिषदमा दर्ता भएको हुनु पर्दछ ।
- स्थायी कर्मचारि भएमा परिक्षणकाल पुरा गरेका तर कुनै तालीम प्राप्त नगरेका कर्मचारिहरु पहिलो प्राथमिकतामा पर्दछन ।
- स्वास्थ्य संस्थाको माग अनुसार प्रत्येक बर्थिङ सेन्टरमा कम्तिमा २ जना तालीम प्राप्त दक्ष प्रसतिकर्मि हुनु पर्दछ ।
- तालिम पश्चात सेवा प्रवाह गर्न इच्छुक संस्था हुनु पर्दछ ।
- तालीम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मि उपलब्ध नभएका स्वास्थ्य संस्थालाई प्राथमिकतामा राख्नु पर्दछ ।

प्रशिक्षक छनौटका आधारहरु

- SBA core सिपहरु भएको र CTS तालीम लिएको तालीम प्राप्त सेवाप्रदायक चिकित्सक वा नर्स ।
- प्रशिक्षक clinical expert र CTS तालीम प्राप्त हुनुका साथै नवजात शिशु स्याहार, PMTCT र family planning सम्बन्धित तालीम प्राप्त हुनु पर्दछ ।

प्रमाण पत्र प्रदान

यो दक्षतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रादेशिक) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

८.२ मेडिकल अधिकृतको लागि दक्ष प्रसतिकर्मि सेवाकालिन तालीम

तालीमको उद्धेश्य

मातृ स्वास्थ्य (सुरक्षित मातृत्व) सेवाको लागि मेडिकल अधिकृतहरुले सवै सिपहरु (राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र र परिवार स्वास्थ्य महाशाखा २०१५ को Maternal and Newborn Care Learning Resource Package for Skilled Birth Attendants अनुसार) प्रदर्शन गर्ने दक्षता हासिल गर्न ।

तालिमको संक्षिप्त परिचय

- यो दक्ष प्रसतिकर्मि निति २००६ ले परिभाषित गरे अनुसार दक्षतामा आधारित तालीम मुखय गरि मेडिकल अधिकृतहरुमा सुरक्षित मातृत्व सेवाकोलागि सैद्धान्तिक ज्ञान र सिप अभिबृद्ध गर्नकोलागि तयार गरिएको हो ।
- यसमा तालिम शुरु हुनु पूर्व, तालीम अवधिभर र तालीम को अन्तिममा पाठ्यक्रममा आधारित भएर प्रश्नहरु/चेकलिष्ट तयार गरि सहभागिहरुको ज्ञान र सिपको मुल्यांकन गरिन्छ ।
- सहभागिहरुलाई सैद्धान्तिक ज्ञान प्रदान गरिसकेपछि शुरुमा मोडेलमा अभ्यास गर्न लगाई दक्ष भएपछि सुपरिवेक्षकको निगरानिमा सेवाग्राहीमा सिपको अभ्यास गराईनछ र तालीम को अन्तिममा सम्पुर्ण ज्ञान र सिप हासिल भए नभएको एकिन गर्नु पर्दछ ।
- यो तालीम सेवा प्रदायकहरुको दक्षतामा आधारित छ र Maternal and Newborn Care Learning Resource Package (MNCLRP) को आधारमा संचालन हुन्छ ।
- यस तालिमको अवधि ४५ दिनको हुन्छ । तथापि दक्षतामा आधारित तालीम भएको कारण यदि सहभागिले सम्पूर्ण ज्ञान र सिप समय अगावै हासिल गरि सेवा दिन सक्षम भैसकेको भएमा प्रशिक्षकको निर्णय बमोजिम निजलाई १ हप्ता अगाडि छोड्न सकिन्छ ।
- यदि सहभागिले तोकिएको समयावधिमा सम्पुर्ण ज्ञान र सिप हासिल गर्न सक्षम नभएको अवस्थामा प्रशिक्षकले १ हप्ता थप गरि सहभागिलाई दक्ष वनाउनु पर्दछ । यो तालीममा सहभागिहरु ५ देखि ७ जना र प्रशिक्षक संख्या ४ जना हुनु पर्दछ ।

सहभागि छनौटका आधारहरु

- मेडिकल अधिकृत नेपाल मेडिकल परिषदमा दर्ता भएको हुनु पर्दछ ।
- कुनै तालीम नलिएका र परिक्षणकाल पुरा गरि सकेका स्थायी चिकित्सकहरुलाई प्राथमिकता दिनु पर्दछ ।
- सेवा दिन तत्पर, धेरै सेवाग्राहीहरु आउने र अरु तालीम प्राप्त जनशक्ति नभएको स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत चिकित्सकहरुलाई प्राथमिकता दिनु पर्दछ ।
- तालिम पश्चात सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा सेवा दिन इच्छुक चिकित्सकलाई प्राथमिकता दिनु पर्दछ ।

प्रशिक्षक छनौटका आधारहरु

- SBA core सिपहरु भएको र CTS तालीम लिएको तालीम प्राप्त सेवाप्रदायक चिकित्सक वा नर्स ।
- प्रशिक्षक clinical expert र CTS तालीम प्राप्त हुनुका साथै नवजात शिशु स्याहार, PMTCT र family planning सम्बन्धित तालीम प्राप्त हुनु पर्दछ ।

प्रमाण पत्र प्रदान

यो दक्षतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रादेशिक) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

८.३ एडभान्स दक्ष प्रसुतिकर्मि सेवाकालिन तालीम (१० हप्ता)

तालिमको उद्धेश्य

सहभागिहरुमा Advanced Skilled Birth Attendant Surgical Skills leanring Package for Medical officers (Guidebook for trianers) NHTC/MoH June 2013 अनुसार obstetric emergency को व्यवस्थापन गर्न आवश्यक सवै ज्ञान र सिपहरु अभिबृद्धि गर्न र अन्य EmOC मा advanced skills भएका प्रसतिकर्मिहरु संग समन्वय गरेर कार्य गर्न सक्षम वनाउन ।

- सहभागिहरुमा obstertric emergency को अवस्थामा निर्णय गर्न सक्ने क्षमताको विकास गर्न ।
- सहभागिहरुलाई अन्तर व्यक्ति संचारका सिपहरु सम्बन्धि तालीम दिई महिला र नवजात शिशुको अधिकार, स्वास्थ्य, गोपनियता तथा सम्मान को महत्वको वारेमा जानकारी दिन ।

तालिमको संक्षिप्त परिचय

- यो नेपाल सरकारको दक्ष प्रशुतिकर्मि नीति २००६ मा आधारित क्लिनिकल तालीम सहभागिहरुलाई obstetric emergency ब्यबस्थापन गर्न सक्ने वनाउन तयार पारिएको हो ।
- तालीम को पहिलो भागमा ASBA को दक्षता को विषयमा तथ्यहरुको अध्ययन र मोडेलमा आधारित प्रयोगात्मक सिपहरुको विषयमा केन्द्रित हुनु पर्दछ ।
- सहभागिहरुले मोडेलमा प्रयोग गरेका प्रयोगात्मक सिपहरुलाई तालीम प्राप्त प्रशिक्षकको निगरानिमा वास्तविक सेवाग्राहीमा प्रयोग गर्दछन ।
- तालिम अवधिभर सहभागिहरुलाई प्रशिक्षण प्रभावकारी बनाउन थप घटना अध्ययन तथा भूमिका नाटक जस्ता विधिहरु प्रयोग गरेर सिकाईलाई प्रभावकारी वनाईन्छ ।
- यस तालीममा ४ जना सहभागिका लागि ३ जना प्रशिक्षकहरु (लगभग १:१ को अनुपातमा) आवश्यक पर्दछ ।

तालिमको अवधि

- ७० दिनको तालीम अवधिभर सहभागिहरुलाई विभिन्न किसिमको अनुभव दिलाउन अस्पतालको विभिन्न सेवाकोलागि खटाउनु पर्दछ जसले गर्दा सहभागिहरले आधारभ'त तथा advance SBA सम्बन्धि सिपहरु हासिल गर्दछन ।
- Advanced SBA module को सैद्धान्तिक कक्षा सकिए पछि सहभागिहरुलाई प्रयोगात्मक कक्षामा समाबेस गराईनछ । जस अन्तर्गत दोस्रो र तेस्रो हप्तामा अवलोकन गर्ने, चौथो देखि छैटौ हप्तामा C/S मा सहयोग गर्ने र सातौ हप्ता देखि अन्त्य सम्ममा आफै surgery गर्ने कार्यहरु पर्दछन । यी कियाकलापहरु सुपरिवेक्षकको निगरानिमा गर्नु पर्दछ ।
- माथि उल्लेखित कुराहरु सहभागिहरुको क्षमता, आत्मविश्वास र सेवाको चापका आधारमा निर्धारित हुने गर्दछन ।
- सहभागिहरुले १५ वटा जति case मा सहयोग गरिसकेपछि मात्र १५ देखि २० वटा case स्वयमले सुपरिवेक्षकको निगरानिमा गर्नु पर्दछ । तालिमको प्रमाण पत्र प्राप्त गर्न कम्तिमा १५ वटा case C/S गरेकै हुनु पर्दछ ।
- यस तालीम को पुरा अवधि ७० दिनको हुन्छ । दक्षतामा आधारित तालीम भएको कारण यदि कुनै सहभागिले सम्पूर्ण ज्ञान र सिप हासिल गरि सेवा दिन सक्षम भएको अवस्थामा प्रशिक्षकको निर्णय बमोजिम निजलाई १ हप्ता अगाडि छोड्न सकिन्छ । यदि सहभागिले तोकिएको समय अवधिमा सम्पुर्ण ज्ञान र सिप हासिल गर्न सक्षम नभएमा प्रशिक्षकले १ देखि २ हप्ता थप गर्न सक्दछन ।

सहभागि छनौटका आधारहरु

- कम्तिमा एक वर्षको अनुभव भएका र सेवामा संलग्न चिकित्सक वा फिजिसियनहरु (MBBS) यस तालीममा सहभागि हुने गर्दछन ।
- सहभागिहरुमा आफै पढेर (*Maternal and Newborn Care Learning Resource Package for Skilled Birth Attendants* (GoN/NHTC/FHD 2015) वा SBA सेवाकालिन तालीम मा भाग लिएर भएपनि core SBA skills हुनु पर्दछ ।
- तालिमको पहिलो हप्तामा सहभागिमा भएको SBA सम्बन्धि सिपहरुको मुल्यांकन गरिन्छ ।
- सहभागिहरु CEONC सेवाका साथै anesthesia, रक्तसंचार सेवा र नि:सासिएको

नवजात शिशु स्याहार सम्बन्धि सेवाहरु उपलब्ध भएको secondary level health facility मा कार्यरत हुनु पर्दछ ।
- सहभागिहरु तालिम पश्चात कम्तिमा २ बर्ष CEONC सेवा सुचारु भएको अस्पतालमा काम गर्न इच्छुक हुनु पर्दछ ।

प्रशिक्षक छनौटका आधारहरु
- प्रशस्त मात्रामा सेवाग्राही भएको अस्पतालमा emergency obstetric care मा संलग्न Qualified consultant Obstetrician/Registrars ले advanced SBA तालीममा प्रशिक्षकको भूमिका निर्वाह गर्न सक्दछन ।
- CTS र SBA तालीम प्राप्त भई SBA training sites मा सेवा दिईरहेको हुनुपर्दछ ।
- Advanced SBA तालीममा प्रशिक्षण गर्न इच्छुक हुनुपर्दछ ।

प्रमाण पत्र प्रदान
तालिम अवधि सफलता पुर्वक पुरा गरि तालीम मुल्यांकनका सम्पुर्ण आधार पुरा गरेका सहभागिहरुले प्रशिक्षकको सिफारिसमा प्रोभिजनल प्रमाणपत्र प्राप्त गर्दछन र कम्तिमा १५ केशलाई सेवा प्रदान गरे पश्चात मात्रै प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रादेशिक) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

९. नर्सहरुकोलागि नवजात शिशु स्याहार तालीम (लेभल २ हेल्थ फ्यासिलिटि)

तालीमको उद्देश्य
यो तालीम लिई सकेपछि सहभागिहरु निम्न कुराहरु गर्न सक्षम हुनेछन :
- राष्ट्रिय मापदण्ड (२०७३) अनुसार नवजात शिशुलाई कृतिम श्वासप्रश्वास गर्न ।
- राष्ट्रिय मापदण्ड (२०७३) अनुसार विरामी नवजात शिशु पहिचान गरि व्यवस्थापन गर्न ।

तालीम को संक्षिप्त परिचय
- यो तालीम नवजात शिशु स्वास्थ्य सेवा (लेवल २) प्रदान गर्न आवश्यक ज्ञान र सिप बृद्धि गरि दक्षता हासिल गर्नकोलागि तयार गरिएको हो । यसले ज्ञान र सिप दुवैलाई महत्व दिएको छ । सहभागिहरुको तालीम पुर्वको ज्ञानको मुल्याङ्कनको लागि प्रश्नावली (Pre course questionnaire) को प्रयोग गरिन्छ ।
- मोडेलमा क्लिनिकल अभ्यास गरेर दक्ष भई सकेपछि मात्र दक्ष सुपरिवेक्षकको उपस्थितिमा वास्तविक सेवाग्राहीमा अभ्यास गर्नु पर्दछ । तालीमको अन्त्यमा आवश्यक सवै ज्ञान र सिपमा दक्षता हासिल गरे नगरेको एकिन (मुल्याङ्कन) गर्नु पर्दछ ।
- यस तालीमको अवधि १५ दिनको छ तथापि कुनै सहभागिले सवै मुल्याङ्कनका आधारहरु समय अगावै पुरा गरेको खण्डमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र संगको समन्वयमा तालीम समाप्त हुनु भन्दा एक हप्ता अगाडि सम्म सम्वन्धित सहभागिलाई छोड्न सकिन्छ ।
- प्रशिक्षकले सहभागिले तोकिएको दक्षता देखाउन नसकेमा तालीम अवधि केही दिनकोलागि (३ दिन सम्म) थप्न नि सक्छन ।
- प्रशिक्षक सहभागि अनुपात १:३ हुनु पर्दछ ।

सहभागि छनोटका आधारहरु
- नर्सिङ स्टाफ (सहभागि) हरु नेपाल नर्सिङ काउन्सिलमा दर्ता भएको हुनु पर्दछ ।
- स्थाई कर्मचारीको हकमा परिक्षणकाल समाप्त भई तालीम नलिएको र नवजात शिशु (लेवल २) तालीम नलिएको तर SNCU मा कार्य गरिरहेको तथा सेवा प्रदान गर्न प्रतिवद्ध हुनु पर्दछ ।
- सहभागि secondary level hospital मा कार्यरत हुनुपर्दछ ।

प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु
- क्लिनिकल तालीम सिप भएको र newborn core skill मा तालीम लिएको प्रमाणपत्र प्राप्त सेवा प्रदायक (मेडिकल अधिकृत वा स्टाफ नर्स) यो तालीमको लागि प्रशिक्षक हुन सक्दछन ।

प्रमाण पत्र प्रदान
यो दक्षतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

ग. स्वास्थ्य सम्वन्धि अन्य विषयगत तालीमहरु

१०. संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन तालीम

१०.१ जिल्ला अस्पतालकोलागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन (५ दिन)

तालीमको उद्धेश्य	• संक्रमण रोकथामको उचित अभ्यास गरी यसका फाईदाहरुको वारेमा सहभागिहरुको सकारात्मक धारणा निर्माण गर्न । • सहभागिहरुले काम गरिरहेको स्वास्थ्य संस्थामा संक्रमण रोकथामको अभ्यासलाई सुधार गर्न उनीहरुमा आवश्यक ज्ञान र सिप अभिवृद्धि गर्न ।
तालीमको संक्षिप्त परिचय	• यो तालीम ५ दिनसम्म सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य सेवा प्रदायक (चिकित्सक, नर्स, प्यारामेडिक) तथा सहयोगि कर्मचारीहरुकोलागि संचालन गर्नु पर्दछ । • सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा भएका कर्मचारीहरुको संख्याको आधारमा एक व्याचमा १० देखि १५ जना सम्म सहभागि गराउनु पर्दछ । प्रशिक्षक तथा सहभागिहरुको अनुपात १:३ हुनु पर्दछ । • यो पनि दक्षतामा आधारित तालीम हो । यस तालीम को अन्त्यमा मा सहभागिहरु संक्रमण रोकथामका सवै चरणहरु गर्न सक्षम भई सैद्धान्तिक ज्ञानमा कम्तिमा ८५ प्रतिशत अंक ल्याएको हुनु पर्दछ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	• यस तालीमका सहभागिहरु सम्वन्धित स्वास्थ्य संस्थामा काम गर्ने चिकित्सक, नर्स तथा प्यारामेडिक्स हुनुपर्दछ । यो तालीम सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामै हुने भएकाले त्यहा कार्यरत कार्यालय सहयोगिहरु समेत यो तालीम मा सहभागि हुनुपर्दछ ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	यो तालीम को प्रशिक्षक हुनुकोलागि संक्रमण रोकथाम प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम लिएको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको वारेमा जानकारी प्राप्त प्राविधिक कर्मचारी हुनु पर्दछ ।

१०.२ स्वास्थ्य संस्थाहरु (जिल्ला स्तर भन्दा मुनि) को लागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन (३ दिन)

तालीमको उद्देश्य	• संक्रमण रोकथामको उचित अभ्यास गरी यसका फाईदाहरुको वारेमा सहभागिहरुको सकारात्मक धारणा निर्माण गर्न । • सहभागिहरुले काम गरिरहेको स्वास्थ्य संस्थामा संक्रमण रोकथामको अभ्यासलाई सुधार गर्न उनीहरुमा आवश्यक ज्ञान र सिप अभिवृद्धि गर्न ।
तालीमको संक्षिप्त परिचय	• यो तालीम ३ दिनसम्म सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्थ्य सेवा प्रदायक (चिकित्सक, नर्स, प्यारामेडिक्स) तथा सहयोगि कर्मचारीहरुकोलागि संचालन गर्नु पर्दछ । • सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा भएका कर्मचारीहरुको संख्याको आधारमा एक व्याचमा १० देखि १५ जना सम्म सहभागि गराउनु पर्दछ । प्रशिक्षक तथा सहभागिहरुको अनुपात १:३ हुनु पर्दछ । • यो पनि क्षमतामा आधारित तालीम हो । यस तालीम को अन्त्यमामा सहभागिहरु संक्रमण रोकथामका सवै चरणहरु गर्न सक्षम भई ज्ञानमा कम्तिमा ८५ प्रतिशत अंक ल्याएको हुनु पर्दछ ।
सहभागि छनौटका आधारहरु	यस तालीमका सहभागिहरु सम्वन्धित स्वास्थ्य संस्थामा काम गर्ने चिकित्सक, नर्स तथा प्यारामेडिक्स हुनुपर्दछ । यो तालीम सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामै हुने भएकाले त्यहा कार्यरत कार्यालय सहयोगिहरु समेत यो तालीम मा सहभागि हुनुपर्दछ ।
प्रशिक्षक छनौटका आधारहरु	यो तालीम को प्रशिक्षक हुनुकोलागि संक्रमण रोकथाम प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम लिएको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको वारेमा जानकारी प्राप्त प्राविधिक कर्मचारी हुनु पर्दछ ।

१०.३ अस्पतालकोलागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन गोष्ठी (१ दिन)

तालीम को उद्देश्य

- अस्पतालमा मा संक्रमण रोकथाम र स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न र मापदण्ड अनुसार कोचिङ गर्न ।
- अस्पतालमा गुणस्तर सुधारकोलागि टुलहरु प्रयोग गरी गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न र अनुगमन प्रणालिको विकाश गर्न ।

तालीम को संक्षिप्त परिचय

- यो १ दिनको तालीम /गोष्ठि सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत सम्पुर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रदायक तथा सहयोगि कर्मचारीहरु र स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरुको लागि संचालन गर्नु पर्दछ ।
- यो तालीम /गोष्ठि अस्पतालमा कार्यरत कर्मचारीहरुको ज्ञान र सिपमा कमि भएको खण्डमा कोचिङको रुपमा आयोजना गरिन्छ । गुणस्तर सुधार टुल प्रयोग गरि आवश्यकता लेखाजोखा गरिन्छ र उक्त संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरुले मुखय समस्या पत्ता लगाउने तथा समस्या समाधानका उपायहरु पहिचान गर्ने गर्दछन
- मेडिकल सुपरिन्टेन्डेन्ट वा डाक्टरको अध्यक्षतामा गुणस्तर सुधार समिति निर्माण गरिन्छ र उनको टिमका सदस्यहरुले गुणस्तर सुधार सम्वन्धि कार्य गर्दछन । गुणस्तर सुधार समितिको वैठक नियमित रुपमा वसी संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोर मैला व्यवस्थापन र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको नियमित अनुगमन गर्नु पर्दछ ।

सहभागि छनौटका आधारहरु

यस तालीमका सहभागिहरु सम्वन्धित स्वास्थ्य संस्थामा काम गर्ने चिकित्सक, नर्स, प्यारामेडिक स्टाफ, कार्यालय सहयोगिहरु, सरसफाईमा संलग्न स्टाफ र प्रशासनिक कर्मचारीहरु यो तालीम मा सहभागि हुनुपर्दछ । प्रशिक्षक तथा सहभागिहरुको अनुपात १:३ हुनु पर्दछ ।

प्रशिक्षक छनौटका आधारहरु

यो तालीम को प्रशिक्षक हुनुकोलागि संक्रमण रोकथाम प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम लिएको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको वारेमा जानकारी प्राप्त प्राविधिक कर्मचारी हुनु पर्दछ ।

१०.४ स्वास्थ्य संस्थाहरु (जिल्ला स्तर भन्दा मुनि) कोलागि संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन गोष्ठी (१ दिन)

तालीम को उद्देश्य

- स्वास्थ्य संस्थामा संक्रमण रोकथाम र स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न र मापदण्ड अनुसार कोचिङ गर्न ।
- स्वास्थ्य संस्थामा गुणस्तर सुधारकोलागि टुलहरु प्रयोग गरी गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न र अनुगमन प्रणालिको विकाश गर्न ।

तालीम को संक्षिप्त परिचय

- यो १ दिनको तालीम /गोष्ठि सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत सम्पुर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रदायक तथा सहयोगि कर्मचारीहरु र स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरुको लागि संचालन गर्नु पर्दछ ।
- यो तालीम /गोष्ठि स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरुको ज्ञान र सिपमा कमि भएको खण्डमा कोचिङको रुपमा आयोजना गरिन्छ । गुणस्तर सुधार टुल प्रयोग गरि आवश्यकता लेखाजोखा गरिन्छ र उक्त संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरुले मुखय समस्या पत्ता लगाउने तथा समस्या समाधानका उपायहरु पहिचान गर्ने गर्दछन ।
- स्वास्थ्य संस्था प्रमुखको अध्यक्षतामा गुणस्तर सुधार समिति निर्माण गरिन्छ र उनको टिमका सदस्यहरुले गुणस्तर सुधार सम्वन्धि कार्य गर्दछन । गुणस्तर सुधार समितिको वैठक नियमित रुपमा वसँ संक्रमण रोकथाम तथा स्वास्थ्य सेवाजन्य फोहोर मैला व्यवस्थापन र गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको नियमित अनुगमन गर्नु पर्दछ ।

सहभागि छनौटका आधारहरु

यस तालीम का सहभागिहरु सम्वन्धित स्वास्थ्य संस्थामा काम गर्ने चिकित्सक, नर्स, प्यारामेडिक स्टाफ, कार्यालय सहयोगिहरु, सरसफाईमा संलग्न स्टाफ र प्रशासनिक कर्मचारीहरु यो तालीम मा सहभागि हुनुपर्दछ । प्रशिक्षक तथा सहभागिहरुको अनुपात १:३ हुनु पर्दछ ।

प्रशिक्षक छनौटका आधारहरु

यो तालीम को प्रशिक्षक हुनुकोलागि संक्रमण रोकथाम प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम लिएको गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवाको वारेमा जानकारी प्राप्त प्राविधिक कर्मचारी हुनु पर्दछ ।

११. शल्य कक्ष प्रविधि तथा व्यवस्थापन (OTTM) तालीम (नर्सहरुकोलागि)

तालिमको उद्धेश्य	सहभागिहरुलाई अस्पतालमा शल्य कक्षका सदस्यहरु संग मिलेर शल्यक्रिया अघि, शल्यक्रिया को दौरान र शल्य क्रिया पश्चात विरामीलाई उचित स्याहार गर्न उचित निर्णय लिन सक्ने वनाउन तथा विरामीको गोपनियता कायम गरि स्वस्थ हुने र सम्मान पुर्वक वाच्न पाउने अधिकारलाई सुनिश्चि गर्नकोलागि शल्यक्रिया अवधिभर शल्य कक्ष नर्सिङ सेवा प्रदान गर्न सक्षम वनाउन ।
तालीम को संक्षिप्त परिचय	• यो तालीम ४२ दिनको हुन्छ र थप ६ दिन कक्षा कोठामा प्रशिक्षण र दक्ष सुपरिवेक्षकको मातहतमा रही क्लिनिकल अभ्यास गर्नकोलागि छुट्याईन्छ । • एउटा क्लिनिकल तालीम केन्द्रमा हरेक व्याचमा ९ देखि १२ जना नर्सिङ स्टाफ समावेश गराउनु पर्दछ । • हरेक व्याचकोलागि ३ जना तालीम प्राप्त नर्सिङ स्टाफहरुलाई प्रशिक्षकको रुपमा समावेश गराउनु पर्दछ । • यो तालीम पनि क्षमतामा आधारीत भएकोले हरेक सहभागिले क्लिनिकल अभ्यासका सम्पुर्ण चरणहरु पुरा गरी तालीम सम्वन्धि ज्ञानमा कम्तिमा ८५ प्रतिशत अंक ल्याएमा प्रशिक्षकले सर्टिफिकेट प्रदान गर्न राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रलाई सिफारिश गर्नु पर्दछ । • हरेक व्याचको लागि प्रशिक्षक संख्या ४ जना हुनु पर्दछ ।
सहभागि छनौटका आधारहरु	• उपयुक्त सहभागि • कम्तिमा स्टाफ नर्स पास गरि नेपाल नर्सिङ काउन्सिलमा दर्ता गरेको • सहभागी नियमित रुपमा शल्यक्रिया भईरहेको शल्यकक्ष उपलब्ध अस्पतालमा कार्यरत हुनु पर्दछ । • सहभागी छान्दा शल्य कक्ष प्रविधि तथा व्यवस्थापन गर्नको लागि जनशक्तिको आवश्यकता भएको शल्यक्रिया सम्वन्धि कार्य भ्ईरहेको अस्पताल मा कार्यरत स्टाफ लाई प्राथमिकता दिनु पर्दछ ।
प्रशिक्षक छनौटका आधारहरु	• प्रशिक्षकको लागि शल्य कक्ष प्रविधि तथा व्यवस्थापन तालीम लिएका र क्लिनिकल सिप तालीम लिएका स्टाफ नर्स वा नर्सिङ अधिकृत (BN) हुनु पर्दछ । Staff nurse or BN • प्रशिक्षक शल्य कक्ष प्रविधि तथा व्यवस्थापन मा अनुभवि हुनु पर्दछ । • प्रशिक्षक OT skill मा Skill standardization तालीम लिएको हुनु पर्दछ । • सह प्रशिक्षक भएर कम्तिमा २ व्याच शल्य कक्ष प्रविधि तथा व्यवस्थापन तालीम संचालन गरेको हुनु पर्दछ ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१२. क्लिनिकल तालीम सिपहरु (CTS)

तालिमको उद्धेश्य	राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुको लागि क्षमतामा आधारीत क्लिनिकल सिप भएको दक्ष क्लिनिकल प्रशिक्षक निर्माण गर्न । (***Clinical Training Skill course, NHTC 2011) अनुसार।***
तालिमको संक्षिप्त परिचय	• **यो द**क्षतामा आधारीत क्लिनिकल सिप तालीम संचालन गर्नको लागि दक्ष क्लिनिकल प्रशिक्षक निर्माण गर्न तयार गरिएको हो । यसले सहभागिता मुलक र मानवीय सिकाईका सिद्धान्तहरुको आधारमा सिकाई आदान प्रदान गर्न क्लिनिकल तालीम, कोचिङ तथा सहयोगात्मक सुपरिवेक्षणको माध्यमवाट सहभागिहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्न सहयोग गर्दछ । • यसमा क्षमतामा आधारीत तालीम पद्धतिमा आधारित सहजिकरण, दक्षता लेखाजोखा तथा विकाश, सहजिकरण, क्लिनिकल सिप सम्वन्धि तालीम गतिविधिहरु, तालीम अवधि तथा तत पश्चात आईपर्ने समस्याहरुको समाधान जस्ता गतिविधिहरु समावेश हुन्छन
तालिमको अवधि	यो दक्षतामा आधारीत तालिम को अवधि ५ दिनको हुन्छ। यो तालीम मा १२ देखि १६ जना सम्म सहभागिहरु र ४ जना प्रशिक्षक हुनु पर्दछ।
क्लिनिकल सिप तालीम पुरा गर्ने तरिका	५ दिनको तालीम सकिए पश्चात सहभागिहरुले दक्ष सुपरिवेक्षकको उपस्थितिमा अभ्यासको रुपमा २ व्याच तालीम सहजिकरण गर्नु पर्दछ । तपशिल वमोजिमका क्लिनिकल तालीम हरुमा क्लिनिकल सिप तालीम आवश्यक पर्दछ : • परिवार नियोजन तालीम : No-Scalpel Vasectomy (NSV), Minilaparatomy (ML), Implant, IUCD, CoFP/C • दक्ष प्रसतिकर्मि तालीम Skilled Birth Attendant Training • अल्ट्रा साउन्ड तालीम Ultrasound Training • मिड लेवल प्राक्टिकम तालीम Mid Level Practicum (MLP) Training • एनेस्थेसिया सहायककोलागि तालीम Training for Anesthetic Assistant etc.
सहभागि संख्या	• यस तालिममा १२ देखि १६ जना सम्म सहभागिहरुलाई समावेश गराउनु पर्दछ तर यो संख्या आवश्यकता अनुसार घटवढ हुन सक्दछ।
सहभागि छनौटका आधारहरु	• चिकित्सक: नेपाल मेडिकल परिषदमा दर्ता भएको • स्टाफ नर्स: नेपाल नर्सिङ परिषदमा दर्ता भएको • हेल्थ असिष्टेण्ट: नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायी परिषदमा दर्ता भएको • क्लिनिकल सेवा प्रदान गरिरहेको दक्ष सेवा प्रदायक हुनु पर्दछ। • क्लिनिकल तालीम प्रदान गर्न क्लिनिकल सेवा पनि आवश्यक पर्दछ • नया तालीम केन्द्रको हकमा तालीम संचालनको लागि आवश्यक सम्पुर्ण मापदण्डहरु पुरा गरी आधारभुत तालीम संचालन गर्न तयारी अवस्थामा हुनु पर्दछ। • मेडिकल, नर्सिङ र प्यारामेडिकल स्कूलको हकमा क्लिनिकल कोच • तालीम तथा कोचिङ प्रदान गर्नकोलागि दक्ष प्रशिक्षक नभएको संस्थामा कार्यरत स्टाफहरुलाई प्राथमिकताको साथ सहभागि गराउनु पर्दछ।
प्रशिक्षक छनौटका आधारहरु	• प्रशिक्षककोलागि Advanced Clinical Skill तालीम लिई सक्रिय CTS trainer को रुपमा कार्यरत हुनु पर्दछ। • नयाँ CTS package मा Master Trainer Skills or Standardization तालीम लिएको।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो तालीम लिई सकेपछि सहभागिहरुले २ व्याच तालीम सह प्रशिक्षक भएर संचालन गर्नु पर्दछ । Advance trainer ले सहभागिको सहजिकरण सम्वन्धि दक्षतालाई कक्षा कोठामा र क्लिनिकल अभ्यासको दौरानमा उपयुक्त चेकलिष्ट प्रयोग गरि अनुगमन गर्नु पर्दछ । यदि सहभागिले आवश्यक दक्षता प्रदर्शन गरेमा प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ।

प्रशिक्षकहरुको तालीम पथ (Trainers Pathway)

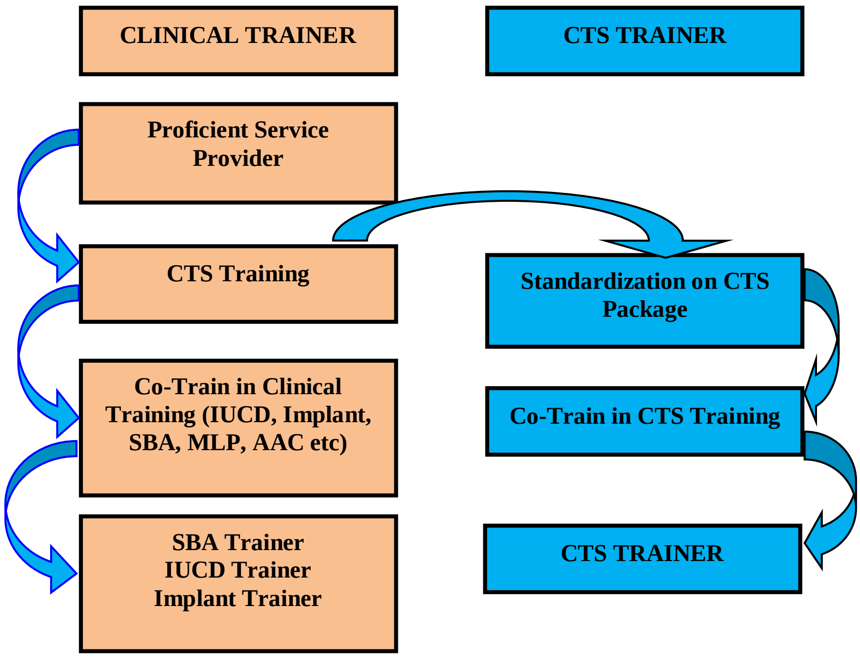

१३.मध्यम स्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदायकको लागि क्लिनिकल अभ्यास (Mid- Level Practicum (MLP)) तालीम

तालिमको उद्धेश्य

मध्यमस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रदायकले history taking, physical examination, emergency obstetric first aid, मुखय 20 वटा common problems, मुखय 10 वटा procedure तथा मुखय chronic problems को वारेमा थाहा पाई विरामी मा अभ्यास गर्न क्लिनिकल सिप अभिवृद्ध गर्न *(MLP Training package for Paramedics -2009)*।

तालिमको संक्षिप्त परिचय

- यो अस्पतालमा संचालन गरिने ६० दिनको क्लिनिकल तालीम हेल्थ असिष्टेण्ट र अहेवहरुकोलागि तयार गरिएको हो । यो पनि क्षमतमा आधारीत तालीम हो र देशका विभिन्न ठाँउहरुमा रहेका MLP training sites हरुले संचालन गर्दछन ।
- यो तालीममा सहभागिताकोलागि सहभागिहरुलाई उनिहरु कार्यरत स्वास्थ्य संस्था (स्वा.चौ., प्रा.स्वा.के. र अस्पताल) वाट MLP training site मा वोलाईन्छ र तालीम प्राप्त प्रशिक्षकहरु ४ जना र सहभागिहरु ८ देखि १२ जना (१:३ अनुपातमा) हुनु पर्दछ ।
- MLP तालीम ले क्लिनिकल मेडिसिनको आधारभ'त कुराहरु समावेश गर्दछ । जसमा History taking, Physical examination, Infection Prevention and patient education), Emergency obstetric first aid, Top 20 problem (problem based commonly presenting medical and surgical problems prevailing in their work place discussed with the use of more than 200 case studies), Top 10 procedure (Basic clinical procedures practiced in the model and real patient using check lists) and Top chronic problems (Chronic problems discussed based on Package of Essential Non-communicable disease and Mental health पर्दछन ।

सहभागि छनौटका आधारहरु

- स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्नमा अनुभवि तथा स्थाई सेवामा प्रवेश गरेको कम्तिमा २ वर्ष पुगेका हेल्थ असिष्टेण्ट र अहेवहरु यो तालीमको लागि योग्य हुन्छन ।
- तालीममा सहभागिताकोलागि राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रको अनुरोध पछि जिल्ला (जन) स्वास्थ्य कार्यालय वा पालिकाले सहभागिहरु छनोट गरि MLP training site मा पठाउँछ ।

प्रशिक्षक छनौटका आधारहरु

- MLP training site भएका अस्पतालमा कार्यरत CTS MLP training तथा PTC (Priamry Trauma Care) TOT लिएका मेडिकल अफिसर, सिनियर हे.अ. र स्टाफ नर्स यो तालीममा प्रशिक्षक हुन सक्दछन ।

प्रमाण पत्र प्रदान

यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१४. एक बर्षे एनेस्थेसिया सहायक कोर्ष (AAC) तालीम

तालिमको उद्धेश्य

- शल्यक्रिया पूर्व चाहिने सिपहरु (pre-anaesthetic check up) प्रदर्शन गर्न सक्नु ।
- शल्यकक्षमा आवश्यक पर्ने अनुशासन कायम राख्न र बिरामीको vital system लाई monitor गरि आवश्यक व्यवस्थापन गर्न र spinal र general anesthesia administer गर्न सक्नु ।
- शल्यक्रिया पश्चातको व्यवस्थापन गर्न सक्षम हुनु ।

तालिमको संक्षिप्त परिचय

- चिकिस्सा विज्ञान राष्ट्रिय प्रतिष्ठान (NAMS) वाट संचालित एक बर्षे एनेस्थेसिया सहायक कोर्ष स्टाफ नर्स, हेल्थ असिस्टेण्ट र अप्थाल्मिक असिस्टेण्टहरुको लागि चिकित्सक(हरु) को सुपरिवेक्षणमा केहि निश्चित एनेस्थेसिया सेवा प्रदान गर्न तयार गरिएको हो ।
- यो दक्षतामा आधारित सेवा कालिन तालीम हो ।
- यस तालीमको अवधि १२ महिनाको हुन्छ र यसले सहभागिहरुलाई थोरै श्रोत साधन भएका ठाउहरुमा पनि सुपरिवेक्षकको उपस्थितिमा सहभागिहरुमा एनेस्थेसिया कार्यकोलागि चाहिने ज्ञान, सिप तथा धारणा अभिवृद्ध गर्न मद्धत गर्दछ ।
- यस तालीममा कक्षा कोठा र क्लिनिकल अभ्यासको दौरानमा मुखयतया सेवा प्रवाह सम्वन्धि कुराहरु जस्तै परामर्श सेवा, संक्रमण रोकथाम र एनेस्थेसिया सेवाको वारेमा जोड दिईन्छ ।
- सहभागिहरुले आवश्यक ज्ञान तथा सिप प्रदर्शन गरे नगरेको कुरा चेकलिस्ट को प्रयोग गरि लिखित रुपमा लेखाजोखा गरिन्छ । सहभागिहरुले परामर्श सेवा तथा बिरामिको लेखाजोखा र एनेस्थेसिया सेवा (general र regional) मा दक्षता हासिल गर्न अवलोकन तथा क्लिनिकल अभ्यासको वेलामा चेकलिस्टको प्रयोग गरि सिक्दछन ।

सहभागि छनौट

गैह्र सरकारी सहभागिहरु :

- शल्यक्रिया भईरहेका वा हुने योजनामा रहेका अस्पतालमा कार्यरत स्टाफ नर्स, हेल्थ असिस्टेण्ट र अप्थाल्मिक असिस्टेण्ट ।
- सेवा प्रदान गर्नको लागि सहभागि प्रतिवद्ध रहेको ।
- आधारभुत कोर्ष (HA, SN, OA) पास भएको २ वर्ष पछि र १० वर्ष अघि मात्र ।
- सहभागि ४० वर्ष भन्दा कम उमेरको हुनुपर्दछ ।
- सहभागिले NAMS entrance exam पास गरेको हुनु पर्दछ ।

सरकारी सहभागिहरु

- शल्यक्रिया भईरहेका वा हुने योजनामा रहेका अस्पतालमा कार्यरत स्टाफ नर्स र हेल्थ असिस्टेण्ट ।
- सहभागिहरु कोर्ष शुरु हुनु भन्दा अगाडी पनि सक्रिय रुपमा क्लिनिकल सेवामा संलग्न भएको हनु पर्दछ र सहभागिहरुले कोर्ष सकिएपछि पनि उक्त संस्थामा र्गय एनेस्थेसिया सम्वन्धि कार्य गर्ने लिखित प्रतिवद्धता जनाएको हुनु पर्दछ ।
- एनेस्थेसिया सम्वन्धि संस्थागत रुपमा नियमित सहयोग गर्न सक्ने (जस्तै supplies, equipment, supervision, linkage with referral facilities आदि) क्षमता भएका अस्पतालवाट मात्र सहभागिहरु छनोट गर्नु पर्दछ ।
- आधारभुत कोर्ष (HA, SN, OA) पास भएको २ वर्ष पछि र १० वर्ष अघि मात्र ।
- सहभागिहरु ४० वर्ष भन्दा कम उमेरको हुनुपर्दछ ।
- सहभागिहरुलाई तालीम मा पठाउनु भन्दा पहिले सम्वन्धित अस्पतालको प्रमुख (मेडिकल सुपरिन्टेन्डेन्ट) ले सहभागिहरु पढ्न सक्षम छन भनि चेकलिष्टमा हस्ताक्षर गर्नु पर्दछ ।

नोट : राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रको सिफारिशमा सहभागिहरुलाई प्रवेश परिक्षामा समावेश गराईन्छ ।

प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु

प्रशिक्षकहरु CTS तालीम लिएका Anesthesiologist doctor (Post graduate medical doctor, DA) र अन्य २ जना एनेस्थिया सेवा प्रदायक (Anesthesia doctor, MDGP, or AA) हुनुपर्दछ ।

प्रमाणपत्र प्रदान

एनेस्थिया को कोर्ष सम्पन्न भएपछि (समुह कक्षा, क्लिनिकल अभ्यास र आवश्यक सिपहरु सिकेको मुल्याङन पछि) सहभागिलाई NAMS वाट Anesthesia assistant (AA) को तालीम लिएको प्रमाणपत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१५. नसर्ने रोगकोलागि तालीम (Packge for Essntial Non-Comminicable Disease:PEN) प्याकेज

तालिमको उद्देश्य	• मुख्य मुख्य नसर्ने रोगहरुकोलागि तालीम प्याकेजको प्रोटोकल *(PEN Protocol)* अनुसार रोगको पहिचान, परिक्षण तथा प्रारम्भिक व्यवस्थापन गर्न सक्षम हुन । • नसर्ने रोगहरुको रोकथामको लागि स्वस्थ व्यवहार अपनाउन स्वास्थ्य शिक्षा तथा परामर्श सेवा दिन सक्षम हुन ।
तालिमको संक्षिप्त परिचय	तालीम पाठ्यक्रम अनुसार यसको अवधि ३ दिनको हुन्छ । यस तालीमको पाठ्यक्रमलाई तपशिल वमोजिम ८ भागमा विभाजित गरिएको छ । • नसर्ने रोगहरुको संक्षिप्त परिचय • Cardiovascular diseases(CVDs) and Diabetes Mellitus(DM) • WHO/ISH risk prediction charts • Diagnostic tools and instruments • PEN Protocol 2(Health education and Counseling) • Chronic respiratory diseases • Screening and early diagnosis of cancer (breast and cancer cervix) • नसर्ने रोगहरुको अभिलेख तथा प्रतिवेदन टुलहरु
सहभागि छनोटका आधारहरु	सम्वन्धित परिषदमा दर्ता भएका र स्वास्थ्य सेवा दिईराखेको अनुभव भएका स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरु ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	चिकित्सक र जन/स्वास्थ्य वा नर्सिङ शिक्षामा स्नातक गरेका हेल्थ असिस्टेण्ट/स्टाफ नर्स र PEN प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालीम लिएका ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रादेशिक) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१६. प्यालिएटिभ केयर (स्याहार) तालीम

तालीमको उद्धेश्य	सहभागिहरुमा विरामिलाई दिनु पर्ने आधारभुत प्यालिएटिभ स्याहार, विशेष गरि शारिरीक दुखाई तथा यस संग सम्वन्धित लक्षणहरुको व्यवस्थापन गर्न आवश्यक पर्ने ज्ञान, धारणा र सिपहरु अभिवृद्ध गर्न र विरामि तथा उनको परिवार संग उपयुक्त संवाद गर्न यो तालीम को मुखय उद्धेश्य हो (Palative Care Training Manual (GoN/MoHP/DoHS/NHTC/2071) ।
तालीमको संक्षिप्त परिचय	• नेपाल विभिन्न खाले रोगहरुको तेहोरो मारमा छ र जनसंख्यामा उमेर वढि भएका मानिसहरु वढ्दै गएको, क्यान्सर, मुटु तथा मृगौला सम्वन्धि नसर्ने रोगहरुको दर वढ्दै गएको र एच.आई.भि तथा एड्स जस्ता दिर्घ रोगीहरु अफै पनि धेरै नै रहेको कारण स्वास्थ्य संस्थाहरुमा विरामिहरुकोलागि प्यालिएटिभ स्याहारको आवश्यकता धेरै छ । अहिले भएको आधारभुत शिक्षामा उपचारमा मात्र वढी जोड दिईएको र प्यालिएटिभ केएरलाई खासै जोड नदिएकोले यो तालीम पाठ्यक्रमले प्यालिएटिभ केएरलाई महत्व दिएको छ । • यस तालीम को अवधि २ हप्ता (१४ कार्य दिन) को हुन्छ र जम्मा ४९ घण्टा (२८ सेसन) theory र ४२ घण्टा विभिन्न प्यालेटिभ केएर प्रदान गरिरहेका संस्थाहरुमा प्रयोगात्मक /क्लिनिकल अभ्यासकोलागि छुट्याईन्छ । • प्रयोगात्मक/क्लिनिकल अभ्यासकोलागि जानु पर्ने संस्थाहरुमा प्रयाप्त मात्रामा विरामिहरु (केस लोड) हुनु पर्दछ । जस्तै हस्पिस नेपाल, लगनखेल, भक्तपुर, विर अस्पताल/थानकोट हस्पिस, थानकोट, शेचन क्लिनिक र हस्पिस वौद्ध । सहभागि तथा प्रशिक्षकको संख्या सहभागिहरु : १६ जना प्रशिक्षकहरु : ४ देखि ५ जना गेष्ट प्रशिक्षक (लेक्चर) : ३ जना प्रशिक्षक तथा सहभागिको अनुपात : १ : ४
तालीम अवधि	तालीम अवधिः २ हप्ता (१४ कार्य दिन) Two weeks (14 working days)
सहभागि छनोटका आधारहरु	स्वास्थ्य संस्थाहरुमा (प्रा.स्वा.के. सम्म) कार्यरत मेकिकल अधिकृत (नेपाल मेडिकल काउन्सिलमा दर्ता), हे.अ.(नेपाल स्वास्थ्य व्यवसायी परिषदमा दर्ता) र स्टाफ नर्स (नेपाल नर्सिङ काउन्सिलमा दर्ता) यो तालीम मा सहभागि हुन पाउँछन ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	प्यालेटिभ केएर तालीम लिई यस सम्वन्धि तालीम हरु संचालन गरिरहेको र प्यालेटिभ केएर तथा हस्पिस सम्वन्धि कार्य गरिरहेको स्वास्थ्य सेवा प्रदायक यो तालीमको प्रशिक्षक हुन सक्दछ ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले *प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित* स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

१७. मानसिक स्वास्थ्य तालीम

तालीमको उद्देश्य	विशेषज्ञ सेवा नभएका ठाउँहरुमा कार्यरत स्वास्थ्य सेवा प्रदायकलाई प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा प्रणाली अन्तर्गत मानसिक स्वास्थ्य सेवा संचालन गर्न विश्व स्वास्थ्य संगठनको Mental Health Gap Action Programme (mhGAP-V2) मा आधारीत भई Mental, Neurological र Substance use disorders (MNS) सम्वन्धि सेवा प्रदान गर्न सक्षम वनाउनु । अस्पताल र प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्रमा कार्यरत मेडिकल अधिकृत र अन्य स्वास्थ्य सेवा प्रदायकको MNS सम्वन्धि तालीम मा सहजिकरण गर्न सक्नु । स्वास्थ्य कर्मिहरुलाई MNS को पहिचान तथा व्यवस्थापन गर्न सक्ने वनाउन प्रशिक्षक र सह प्रशिक्षकहरुलाई दक्ष र आत्मविश्वासी भएर तालीम संचालन गर्न सक्षम वनाउनु ।
तालीमको संक्षिप्त परिचय	• यो तालीम को अवधि ६ दिनको हुन्छ । • यो तालीम प्रशिक्षक प्रशिक्षणकोलागि पनि प्रयोग गरिन्छ । • यो तालीमको मुख्य उद्देश्य अस्पताल र प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्रमा कार्यरत मेडिकल अधिकृत र अन्य स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुलाई MNS सम्वन्धि तालीम प्रदान गर्न प्रशिक्षक र सह प्रशिक्षकहरु उत्पादन गर्नु हो । • यो तालीममा विशेष गरि अन्तक्रियात्मक र समकालिन शिक्षण तथा सुपरिवेक्षण सिपहरुको विकाशमा जोड दिईन्छ । • तालीमको समय र सेसनहरुको योजना गर्दा सहभागिहरुले आफ्ना सहकर्मी तथा प्रशिक्षकहरुवाट पृष्ठपोषण लिन र आएका सुझावहरुलाई सिकाई र प्रशिक्षक हुन चाहिने सिप विकासकोलागि सहयोगि हुने किसिमले गर्नु पर्दछ । • प्रशिक्षक सहभागी अनुपात १:४ हुनुपर्दछ ।
सहभागि छनोटका आधारहरु	<u>प्रशिक्षक प्रशिक्षणका सहभागिहरु</u> प्रशिक्षक प्रशिक्षणको लागि ४ जना प्रशिक्षक र १६ देखि २० जना सहभागीहरु हुनु पर्दछ । प्रशिक्षक प्रशिक्षणका सहभागिहरुले तलका मापदण्डहरु मध्ये कम्तिमा एउटा मापदण्ड पूरा गर्नु पर्दछ : • स्वास्थ्य सेवामा स्नाकोत्तर गरि मानसिक स्वास्थ्यमा कार्यरत • mhGAP मा आधारभूत मानसिक स्वास्थ्य तालीम लिई कम्तिमा पनि ५० वटा मानसिक समस्या भएका विरामीहरुको व्यवस्थापन गरेको । • मानसिक रोग विशेषज्ञ (Clinical Psychologist) <u>स्थानीय तहको तालीमका सहभागीहरु</u> मानसिक स्वास्थ्य सेवामा संलग्न १६ देखि २० जनाको समुह उपयुक्त हुन्छ । मेडिकल अधिकृत, जन स्वास्थ्य अधिकृत, नर्स, हेल्थ असिष्टेण्ट, अहेवहरु स्थानीय तहको मानसिक तालीममा सहभागी हुन सक्दछन ।
प्रशिक्षक छनोटका आधारहरु	• यो तालीम सामग्री बरिष्ठ प्रशिक्षक, प्रशिक्षक र सह प्रशिक्षकहरुको लागि तयार गरिएको हो । बरिष्ठ प्रशिक्षकहरुले यो तालीम सामग्री सम्भावित प्रशिक्षकहरुलाई मानसिक स्वास्थ्यमा मा प्रशिक्षण गर्न उपयोग गर्न सक्दछन । • प्रशिक्षक र सह प्रशिक्षकहरुले यो तालीम सामग्री मेडिकल अधिकृत र प्रा.स्वा.के. मा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई प्रशिक्षण गर्न उपयोग गर्न सक्दछन । • वरिष्ठ प्रशिक्षक र प्रशिक्षकहरु मानसिक रोग विशेषज्ञ हुनु पर्दछ तथा mhGAP-IG र STP को नेपाली भर्सन प्रयोग गर्न सक्ने हुनु पर्दछ ।
प्रमाण पत्र प्रदान	यो क्षमतामा आधारित तालीम भएकोले प्रशिक्षकको सिफारिश अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य तालीम केन्द्र (संघीय वा प्रोभिन्सीयल) ले तालीम लिएको प्रमाण पत्र प्रदान गर्नु पर्दछ ।

खण्ड घ तालीम पश्चात गरिने फलो अप भिजिट

१. फलो अप भिजिटका उद्धेश्यहरु

सेवा प्रदायकहरुले तालीममा हासिल गरेको ज्ञान र सिप तालिम पश्चात आफ्नो कार्यक्षेत्रमा प्रयोग गरे नगरेको एकिन गरि उनीहरुलाई आवश्यकता अनुसार प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्न फलो अप भिजिट गरिन्छ। फलोअप भिजिटकोलागि तलका उद्धेश्यहरु तय गरिएको छ :

फलोअप भिजिटका उद्धेश्यहरु

१. सेवा प्रदायकहरुले तालीममा हासिल गरेको दक्षता र आत्मविश्वास तालिम पश्चात आफ्नो कार्यक्षेत्रमा प्रयोग गरेको सुनिश्चत गर्नु।

२.आवश्यकता अनुसार सेवा प्रदायकको सिप, ज्ञान र क्षमतामा सुधार ल्याउन सहयोग गर्ने, सल्लाह दिने र कार्यस्थलमा नै कोचिङ गर्नु।

३.स्वास्थ्य संस्थाको विकास, जिन्सिको ब्यबस्थापन र सेवा प्रवाहमा टेवा पुर्याउनकोलागि स्वास्थ्य संस्थाका कर्मचारीहरु विच असल सम्बन्ध प्रवद्धन गर्न, संस्थाको प्रभावकारी ब्यबस्थापन गर्न र स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुलाई सहयोग गर्नु।

४.तालिमको प्रभावकारीता र स्थानीय समस्याको कारण र यसमा परेको प्रभावका बारेमा तालीम साइटहरुलाई पृष्ठपोषण प्रदान गर्नु।

५.राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम कार्यकमलाई सुदृढ गर्नकोलागि स्थानीय सेवा केन्द्रहरुवाट आवश्यक तथ्यांक संकलन गरि राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रलाई आवश्यक सुचना प्रदान गर्नु।

फलोअप गर्ने ब्यक्ति र सेवा प्रदायक बिच राम्रो सम्बन्ध कायम गरि सेवा प्रदायकका राम्रा पक्षलाई निरन्तरता दिने र सुधार गर्नु पर्ने पक्षका बारेमा आवश्यक सल्लाह, सुझाव र कोचिङ/अनुशिक्षण गरि सेवा प्रदायकको कार्यदक्षतामा सुधार ल्याउनु।

२. फलो अप भिजिट गर्ने तरीकाहरु

टेलिफोन मार्फत गरिने फलोअप

- तालिम सकिएको ९० दिन भित्रमा कार्यालय समयभित्र सहभागिलाई टेलिफोन गरी तालीम को फलोअप गरिन्छ।

प्रत्यक्ष रुपमा आफै उपस्थित भएर गरिने फलोअप

- फलोअप योजना बनाउदा फलोअप गरिने ब्यक्तिको सुपरिवेक्षक वा व्यवस्थापकको अनुमतिमा तालीम लिएर फर्केको सेवा प्रदायक उपस्थित हुन सक्ने कुराको सुःनिश्चितता गरि निजलाई फलोअप भिजिटमा आउन लागेको जानकारी गराउनु पर्दछ।
- तालिम पश्चात गरिने फलोअप सहयोगात्मक हुनुपर्छ जसले गर्दा सेवा प्रदायक र स्वास्थ्य संस्थाले आवश्यक सुधार गर्न सक्छन।
- फलो अप सम्वन्धि क्रियाकलापहरु सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाका कर्मचारीहरुको समन्वयमा हुनु पर्दछ। जसले गर्दा सेवा प्रदायकहरुले आफ्नो समस्याहरु स्वतन्त्रता पुर्वक राख्न सक्छन र समस्याको समाधानको लागि सहि उपायहरुको खाजि गर्न सजिलो हुन्छ।
- फलोअप भिजिटको औचित्य भनेको सेवाग्राहिलाई आवश्यक स्रोत साधनको उपलब्धता हेरी गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्नु हो। त्यसैले फलोअप भिजिटको शुरुवातमा यसको उद्धेश्यका बारेमा तालीम लिएका ब्यक्ति र अन्य कर्मचारीहरुलाई प्रष्ट पार्नु पार्नु पर्दछ।
- स्वास्थ संस्थाको समस्या, अवसर तथा समाधानका उपायहरु पत्ता लगाउन प्रयाप्त मात्रामा समय आवश्यक पर्ने भएकोले तालीम पश्चात गरिने फलोअप कार्य स्वास्थ्य संस्थामा गई कम्तिमा २ देखि ३ दिन सम्म संचालन गर्नु पर्दछ।
- तालिम पश्चात गरिने फलोअप कार्यक्रम आवश्यक प्रोटोकलहरु अध्ययन गरेर संचालन गर्नु पर्दछ र आवश्यकता अनुसार सम्वन्धित स्वास्थ्य संस्था, स्थानीय सरकार र स्वास्थ्य ईकाई संग फलोअप गर्नुको कारणको वारेमा छलफल गर्नु पर्दछ।

३.फलो अप भिजिटकोलागि सुझावहरु

- तालिम पश्चात गरिने फलोअपमा क्लिनिकल अवलोकन गर्नु पर्दछ र भरसक सम्म सेवाग्राहीमा अभ्यास गर्न लगाउनु पर्दछ। यदि कुनै कारण वस सेवाग्राही उपलब्ध नभएको अवस्थामा मात्र मोडेलमा अभ्यास अथवा सिमुलेशन (Simulation) विधिको प्रयोग गर्नु पर्दछ।
- तालिम पश्चात गरिने फलोअपमा कोचिङलाई प्राथमिकता दिनु पर्दछ । यदि सेवा प्रदायकमा सिपको कमि देखिएमा वा सेवाको गुणस्तरमा समस्या भई कमजोर स्वास्थ्य सेवामा जोखिम देखिएमा फलोअप गर्ने ब्यक्तिले सम्बन्धित ब्यक्ति तथा संस्था संग सहकार्य गरि त्यस्तो सेवा प्रदायकहरुलाई थप तालीम प्रदान गरेर मात्रै सेवामा सरिक गराउनु पर्दछ।

- फलोअप भिजिटमा सवै जसो कर्मचारी र संम्भव भए केहि सेवाग्राहीहरुलाई राखेर समेत छलफल गर्नु पर्दछ ।
- फलोअप भिजिटमा शुरुदेखि नै सकारात्मक पृष्ठपोषणमा विशेष जोड दिनु पर्दछ र सुधार गर्नु पर्ने पक्षको बारेमा स्वास्थ्य सेवा प्रदायकहरुको मनोवल नघट्ने किसिमले छलफल चलाउनु पर्दछ । जसले गर्दा सेवा प्रदायकले आफ्ना कमि कमजोरीहरुलाई सहजै स्विकार गर्दछन । यसका साथै सबै सुझाव र पृष्ठपोषणको उदेश्य सेवा प्रदायकहरुलाई सहयोग गर्न भएको कुरा प्रष्ट पार्नु पर्दछ ।
- त्यसै गरि सुधार गर्नु पर्ने पक्षका बारेमा सकारात्मक र जिम्मेवार भएर सेवा प्रदायकलाई सुझाव दिनु पर्दछ जसले गर्दा उनीहरुले सजिलै पृष्ठपोषण ग्रहण गर्न सक्दछन ।
- तालिम पश्चात गरिने फलोअपका हरेक प्रयासहरुले सेवा प्रदायकले नयाँ सिपको प्रयोग गर्दा प्राविधिक सहयोगको आवश्यकतालाई समाधान गर्ने कुरालाई सुनिश्चित गर्नु पर्दछ ।
- तालिमका क्रममा हासिल गरेका ज्ञान र सिपहरुको सहि प्रयोग गर्न नसकेका ठाउँहरुमा के कति कारणले काम गर्न नसकेको त्यस्को मुलकारण पत्ता लगाउनु पर्दछ । यसको समाधानका लागि सम्बन्धित ब्यक्तिहरु संग थप छलफल गरी तालीम प्राप्त ब्यक्तिले मात्रै सवै काम एक्लै गर्न नसक्ने कुरामा विचार पुर्‍याउनु पर्दछ ।
- सम्भव भए सम्म यस अघि सोही स्वास्थ्य संस्थामा गरिएका भ्रमणहरुका विषय र अवस्थाका बारेमा छलफल गर्न पुराना प्रतिवेदनहरु हेरेर पनि यो बिचमा भएका प्रगति र परिवर्तनको वारेमा थाहा हुन्छ ।
- तालीम पश्चात गरिने फलोअपमा भेटिएका सकारात्मक र नकारात्मक दुबै पक्ष र त्यसका कारणहरुलाई भ्रमण प्रतिवेदन फारममा भरि अभिलेख राख्नु पर्दछ र समस्या समाधानका उपायहरुको बारेमा छलफल गर्नु पर्दछ । आगामि दिनमा कसरी जाने भन्ने विषयको जानकारी पनि सम्बन्धित संस्थाको व्यवस्थापन समिति र ब्यबस्थापकहरुलाई गराउनु र्पछ ।

४. सहयोगात्मक सुपरिवेक्षण भ्रमण पछि गर्नु पर्ने कुराहरु

- फलोअप भिजिट सकेर फर्किए पछि त्यसको अभिलेख राखि सम्वन्धित तालिम केन्द्रहरु, पालिका, प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रमा प्रतिवेदन पठाउनु पर्दछ ।
- तालिम केन्द्र, पालिका, प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रका जिम्मेवार व्यक्तिहरु संग औपचारिक रुपमा मौखिक छलफल पनि गर्नुपर्दछ ।
- यो क्रियाकलाप फलोअप भिजिटबाट फर्के पछि जति सक्दो छिटो गर्नु पर्दछ । ढिलोगरि सुचना आदान प्रदान गर्दा आवश्यक कुराहरु बिर्सिने सम्भावना हुन्छ ।
- तालिम पश्चात गरिने फलोअपमा प्रायः मौखिक छलफलका क्रियाकलापहरुलाई बेवास्ता गरिन्छ तर यसले अभिलेख प्रतिवेदनमा भएका बाहेक थप कुराहरुको जानकारी प्रदान गरि कार्यक्रम सुधारमा सहयोग गर्दछ ।
- तालिम पश्चात गरिने फलोअपले तालीम कार्यक्रमलाई सुदृढ गर्नुका साथै तालिम केन्द्र, पालिका, प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रलाई देखिएका समस्या समाधान गरी स्थानीय, प्रदेश र संघिय तहमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम कार्यक्रमलाई सुदृढ गर्न अहं भूमिका खेल्दछ ।
- फलोअपको महत्व तथा यस संग सम्वन्धित तथ्यमा आधारीत सिफारिसहरु कार्यक्रम सुधारकोलागि महत्वपूर्ण हुन्छन भन्ने कुरा प्रतिबेदन झल्किनु पर्दछ ।

५. फलो अप भिजिटको वेला प्रयोग गरिने टूलहरु

तालिम पश्चात गरिने फलोअपलाई प्रभावकारी वनाउन आवश्यक टुलहरु तयार गरिएको छ । यी टुलहरु कार्यक्रम संग सम्वन्धित नीति तथा रणनीतिहरुलाई आधार मानेर तयार पारिएको हुदा यसमा आधारभूत रुपमा सवै कुराहरु समावेश गरिएको छ । तालिम केन्द्र, पालिका, प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रलाई देखिएका समस्याहरुको आधारमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न र प्राप्त पृष्ठपोषण अनुसार कार्यक्रमलाई सुदृढ गर्न यी टुलहरु सहयोगी हुन्छन ।
उदाहरणकोलागि परिवार नियोजन र मातृ तथा नवजात शिशु सेवा गुणस्तर सुधार टुलहरु । फलोअप भिजिट पश्चात यी टुलहरुको मद्धतले प्रतिवेदन र फारामहरु त्यार गरी सम्वन्धित तालिम केन्द्र, पालिका, प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रमा पठाउनु पर्दछ र सम्वन्धित निकायले आवश्यकता अनुसार जिम्मेवार व्यक्तिहरुलाई आवश्यक सुचना पठाउनु पर्दछ ।

खण्ड ङ स्वास्थ्य तालीम	व्यवस्थापनमा विभिन्न संस्थाहरुको भूमिका तथा जिम्मेवारी
१. संघीय /राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र	• सरकारी तथा नीजि स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट उपलब्ध सुचनाका आधारमा तालीमको आवश्यकता पहिचान गर्ने । • आर्थिक वर्षको सुरुवातमा प्रशिक्षक, सहजकर्ता, तालीम केन्द्रहरु संगको संयोजनमा वार्षिक तालीम योजना (कार्यतालिका) तयार गर्ने र सो योजना प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकाय र स्वास्थ्य तालीम केन्द्रहरुलाई उपलब्ध गराउने । • तालीम पश्चात गरिने फलोअप कार्यका लागि तालीम संयोजकहरुलाई समेत तालीम योजनाको वारेमा जानकारी गराउने । • तालीम सामग्री, मानव संसाधनको ब्यबस्थापन, तालीम हल र अन्य सामग्रीहरुको लागि स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति संग सम्झौता गर्ने र थप सहयोगको ब्यबस्था गरी लामो समय सम्म चल्ने तालीम हरुको हकमा समेत सेवा प्रवाहमा वाधा नहुने गरी व्यवस्थापन गर्ने । • आवश्यकता अनुसार तालीम प्याकेजहरु निर्माण गर्ने र परिमार्जन गर्ने । • प्रशिक्षक तयार गर्ने (जस्तै MTOT, TOT, CTS) र वार्षिक रुपमा तालीम संचालन गर्नु अघि प्रशिक्षकहरुको दक्षताको लेखाजोखा गर्ने । • तालिमको गुणस्तर अनुगमन गर्ने र प्रमाण पत्रको व्यवस्था गर्ने । • तालिम सामग्रीहरु छाप्ने र आवश्यकता अनुसार वितरण गर्ने । • तालीम केन्द्र र सहयोगि निकायहरुको समन्वयमा तालिम र तालीम पश्चात गरिने फलोअप कार्यक्रमकोलागि वार्षिक योजना वैठकहरु संचालन गर्ने । • वार्षिक योजना अनुसार तालिम केन्द्रहरु, पालिकाहरु र प्रादेशीक तहमा स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन गर्ने निकाय र स्थानीय स्वास्थ्य निकायहरु संगको समन्वयमा तालीम कार्यक्रमहरु ब्यबस्थापन गर्ने । • तालिम शुरु हुनुभन्दा कम्तिमा २ हप्ता अगाडी तालीमको आर्थिक नियम तथा निर्देशिका सहित आवश्यक वजेट उपलब्ध गराउने । • गैह्र सरकारी संघ संस्थाहरुबाट संचालन हुने तालीम को लागि खर्चको मापदण्ड तयार गर्ने । तालिम पश्चात गरिने फलोअप कार्यक्रममा सहभागी हुने र आवश्यक सुचना सम्बन्धित निकायलाई उपलब्ध गराउने । • तालिम सुचना व्यवस्थापन प्रणालीलाई ब्यबस्थित गर्ने । • तालीम प्राप्त प्रशिक्षार्थीहरुलाई तालीम सम्पन्न भए पश्चात प्रमाणपत्र उपलव्ध गराउने ।
२.सम्वन्धित कार्यक्रम शाखा	• स्थानीय र प्रादेशिक सरकार संगको सहकार्यमा तालीम को आवश्यकता निर्धारण गर्ने । • आवश्यकता अनुसार कर्मचारीहरुलाई पदस्थापन तथा कम्तिमा ३ देखि ५ वर्ष सम्म सोहि ठाउमा सेवा दिन प्रोत्साहित गर्ने । • कुनै पनि अस्पताललाई क्लिनिकल तालीम केन्द्र बनाउन पूर्व सो अस्पतालमा गुणस्तर सुधार प्रणाली पूर्ण रुपमा संस्थागत भएको सुनिश्चित गर्ने । • स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आवश्यक भौतिक पूर्वाधार उपलब्ध भएको सुनिश्चित गर्ने । • तालिम प्राप्त स्वास्थ्य कर्मी भएको ठाउमा आवश्यक औजार तथा उपकरणहरु उपलब्ध भएको सुनिश्चित गर्ने । • स्वास्थ्य संस्थामा अनुकुल तथा सहयोगि वातावरण भएको सुनिश्चित गर्ने । • स्वास्थ्य तालिम संचालनकोलागि आवश्यक सहयोग गर्ने र सम्वन्धित निकायहरुसंग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने । • तालिम पश्चात गरिने फलोअप कार्यका लागी स्थानीय तथा प्रादेशिक सरकारसंग सहकार्य गर्ने ।
३. प्रादेशीक स्वास्थ्य निर्देशनालय	• खण्ड ख मा उल्लेख गरिएका तालीम ब्यबस्थापन सम्बन्धि क्रियाकलाप भए नभएको सुनिश्चित गर्ने । • तालिम सफलता पुर्वक सम्पन्न गर्न आवश्यक मानव संसाधन र तालीमको लागि आवश्यक पर्ने सरसमान तथा सामग्रीहरु उपलब्ध भए नभएको सुनिश्चित गर्ने । • स्थानीय सरकार संग समन्वय गरी स्वास्थ्य सेवा र तालिमको आवश्यकता पहिचान गर्न स्वास्थ्य संस्थाहरुलाई सघाउने । • स्वास्थ्य तालीमको लागि प्रदेश स्तरीय वार्षिक योजना तयार गर्ने । • स्वास्थ्य तालिमको लागि योग्य सहभागीहरुलाई सम्वन्धित तालीममा पठाउन सहयोग गर्ने । • तालिम प्राप्त सेवा प्रदायकलाई सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा कम्तिमा ३ देखि ५ बर्ष स्वास्थ्य सेवा दिन सहजिकरण गर्ने ।

- राष्ट्रिय निर्देशिका बमोजिम स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरे नगरेको एकिन गर्ने ।
- तालिम अवधिमा तालीम को गुणस्तर अनुगमन गरि सुधार तथा सुदृढीकरणकोलागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
- तालिमको गुणस्तरमा सुधार ल्याउन तालीम सम्बन्धि तथ्यांकको प्रयोग गर्ने ।

४. प्रादेशीक तहमा स्वास्थ्य तालीम हेर्ने निकाय

- वार्षिक योजना अनुसार स्थानीय सरकार, स्वास्थ्य संस्था, प्रदेश तथा संघीय/राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रको सहकार्यमा तालीम कार्यक्रम व्यवस्थापन गर्ने ।
- स्तरीय पाठ्यक्रम (तालीम प्याकेज) को आधारमा तालीम प्रदान गर्ने ।
- तालिमको गुणस्तर कायम गर्ने ।
- तालिमको फलोअप गर्ने
- तालिम सम्बन्धि सुचनाको अभिलेख राख्ने र प्रतिवेदन तयार गरी सम्बन्धित निकायहरु (स्थानीय सरकार, स्वास्थ्य इकाई, प्रदेश र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र) लाई उपलब्ध गराउने ।
- तालिम सुचना व्यवस्थापन प्रणालि (TIMS) लाई व्यवस्थित गरी राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र/प्रादेशीकस्वास्थ्य निर्देशनालय लाई मासिक प्रतिवेदन गर्ने ।

५. स्थानीय तह

- तालिम व्यबस्थापन निर्देशिकाको खण्ड ख मा उल्लेख भए बमोजिम सहभागि पहिचान र छनोट गरि तालीम कार्यमा सहयोग गर्ने ।
- तालिममा सहभागि भएका स्टाफहरुको अनुपस्थितिमा स्वास्थ्य सेवालाई निरन्तरता दिन आवश्यक कर्मचारीहरु ब्यबस्थापन गर्ने ।
- तालीमको लागि योग्य सहभागी पहिचान तथा छनौट गरी तालीम मा पठाउने ।
- तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मीलाई काम गर्न सहज वातावरण भएको, स्वास्थ्य संस्था ब्यबस्थापन समीतिले आवश्यक मानव संसाधन उपलब्ध गराउन सहयोग गरेको र स्वास्थ्य संस्थामा आवश्यक औजार तथा उपकरणहरु भएको सुनिश्चित गर्ने ।
- हरेक स्वास्थ्य संस्थामा स्वास्गुणस्तर सुधार प्रणाली पूर्ण रुपमा संस्थागत भएको सुनिश्चित गर्ने ।

६. क्लिनिकल र नन क्लिनिकल तालीम केन्द्र(साइट)हरु

- तालिमको बार्षिक योजना तयार गरी स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति, प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रवाट स्वीकृति लिने र तालीम कार्यक्रमको उचित कार्यान्वयनकोलागि स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति वाट सहयोग लिने ।
- खण्ड ख मा उल्लेखित गतिविधिहरु (तालीम पूर्व, तालीम संचालनको समय, तालीम पछि र फलोअप भिजिट) नियमित रुपमा भईरहेको सुनिश्चित गर्ने ।
- गुणस्तरीय तालिम संचालनकोलागि आवश्यक मानव संसाधन, प्रशिक्षक, वजेट, तालीम सामग्रीहरु जस्तै उपकरण, श्रब्य दृश्य सामग्री, मोडेल आदि र प्रयाप्त मात्रामा सेवाग्राही भएको सुनिश्चित गर्ने ।
- तालिम सम्बन्धि क्रियाकलापहरु कार्यान्वयन गर्न स्थानीय सरकार, प्रदेश र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र संग मिलेर काम गर्ने ।
- तालीम व्यवस्थापन निर्देशिकामा उल्लेख भए अनुसार सहभागिहरुलाई तालीम प्रदान गर्ने ।
- तालिम सम्वन्धि अभिलेख राख्ने र तालीम प्रतिवेदनहरु तयार गर्ने ।
- प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र संग समन्वय गरेर सहभागिहरुलाई प्रमाण पत्र प्रदान गर्न सहयोग गर्ने ।
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रको तालीम फलो अप कार्यक्रम अनुसार अनुगमन भए नभएको सुनिश्चित गर्ने ।
- क्लिनिकल तालीममा स्वास्थ्य सेवाको लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीहरु (जस्तै गाउन, क्याप, मास्क, ग्लोब्स, क्लोरिन आदि) प्रदान गर्ने ।
- तालिम गतिविधिहरु ब्यबस्थापन गर्न तालीम ब्यबस्थापन समितिलाई सहयोग गर्ने ।

७.तालीम व्यवस्थापन समिति

हरेक क्लिनिकल तालीम साईटमा स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति मार्फत निर्मित तालीम ब्यबस्थापन समिति निम्न अनुसारको हुन्छ ।

मेडिकल डाईरेक्टर/मे.सु/विभागिय प्रमुख –अध्यक्ष

तालिम संयोजक– सदस्य सचिव

मेट्रोन – सदस्य

सेवा प्रदायक/प्रशिक्षक बाट १ जना – सदस्य

राष्ट्रिय स्वास्थ तालीम केन्द्र/प्रादेशीक तहमा स्वास्थ्य तालीम हेर्ने निकायको प्रतिनिधि १ जना– सदस्य

प्रशासन हेर्ने व्यक्ति १ जना – सदस्य

तालिम व्यबस्थापन समितिको काम, कर्तब्य र अधिकार

- तालिमको वार्षिक योजनाको समिक्षा गर्ने र स्विकृतिको लागि स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिमा पठाउने ।
- स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति ले तालीम संयोजक पहिचान गरी छनौटकोलागि स्वीकृति प्रदान गरेको र निजलाई अभिमुखिकरण गरेको सुनिश्चित गर्ने ।
- खण्ड ख मा उल्लेखित गतिविधिहरु (तालीम पूर्व, तालीम संचालनको समय, तालीम पछि र फलोअप भिजिट) नियमित रुपमा भ्ईरहेको सुनिश्चित गर्ने ।
- तालिममा प्रयोग हुने आवश्यक सामग्रीहरु (जस्तै उपकरण, श्रब्य दृश्य सामग्री, मोडेल आदि) व्यवस्थित र सही अवस्थामा भएको सुनिश्चित गर्ने ।
- तालिम सम्बन्धि समस्या समाधानकोलागि सरोकारवाला निकाय संग सहजिकरण गर्ने ।
- स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समितिलाई आवश्यकता अनुसार तालीम गतिविधिहरुको जानकारी दिने र समस्या आईपरेको खण्डमा अस्पताल व्यबस्थापन र बोर्ड संग समन्वय गरेर मात्रै समस्या समाधान कोलागि अग्रसर हुने ।
- स्थानीय तह, प्रदेश तह र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रवाट तालीमकोलागि उपलब्ध बजेटको सहि व्यबस्थापन गर्ने ।
- लामो अवधिको तालीम को हकमा निरन्तर सेवा प्रवाहमा सहयोग हुने गरी प्रशिक्षकको व्यवस्थापनकोलागि अस्पताल विकाश समिति संग सहकार्य गर्ने ।
- योजना बनाउँदा र कार्यान्वयन गर्दा दिर्घकालिन रणनीति अपनाउने ।
- तालिमको अभिलेख राख्ने र प्रतिवेदन तयार गरि स्थानिय तह, प्रदेश तह र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्रमा पठाउने ।

९. तालीम संयोजक

तालिम संयोजकले स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति र अस्पताल प्रमुखा वा निर्देशकसंग समन्वय गरी देहाय बमोजिमको भूमिका निर्वाह गर्नु पर्दछ ।

- स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन समिति /राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र वा प्रदेश तहमा स्वास्थ्य तालीम हेर्ने निकायवाट तालीम को वार्षिक योजना स्वीकृत भएको एकिन गर्ने ।
- खण्ड ख मा उल्लेख भए अनुसार तालिमको पूर्व तयारी, गुणस्तरीय तालीम संचालन, तालीम पछिका कार्यहरु र तालीम सम्वन्धि फलोअप क्रियाकलापहरु भएको सुनिश्चित गर्ने
- सम्वन्धित विभागीय प्रमुखहरु तलीम कार्यक्रम र तालीम को कार्यतालिका को बारेमा जानकार भएको सुनिश्चित गर्ने ।
- सेवा प्रदायक तथा प्रशिक्षकहरुले तालीम अवधिको कार्यतालिका बनाएको सुनिश्चित गर्ने ।
- सरोकारवालाहरु संमन्वय गर्ने ।
- तालिम क्रियाकलाप, स्वास्थ्य सेवा र यस संग सम्वन्धित आर्थिक कुराहरुको अनुगमन गर्ने ।
- सम्वन्धित तालीम केन्द्र/साइट वाट संचालित तालीम क्रियाकलापहरुको अभिलेख राख्ने र चौमासिक रुपमा प्रतिवेदन तयार गर्ने ।

१०.आर्थिक व्यवस्थापन

- तालिम व्यवस्थापन समितिले तालीम क्रियाकलापमा भएको खर्चलाई व्यवस्थित गरी छुट्टै रजिष्टर (ledger book) तयार गरि अभिलेख राख्नु पर्दछ ।
- तालिमका सहभागिहरुको दैनिक भ्रमण भत्ता नेपाल सरकारको भ्रमण खर्च नियमावलि २०६४ को ५ औ संसोधन २०७२ बमोजिम वा नेपाल सरकारको आर्थिक नियमावली वा दातृनिकायको सहमति बमोजिम वा सहभागिलाई आमन्त्रण गर्दाको प्रदेश वा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र को चिठ्ठिमा उल्लेख भ्ए बमोजिम प्रदान गर्नु पर्दछ ।
- तालिम क्रियाकलापमा आवश्यक पैंसा अस्पतालको खातामा जम्मा गरिन्छ र त्यसको व्यवस्थापन तालीम व्यवस्थापन समितिले गर्नुपर्दछ र अस्पतालको लेखा फाँटमा खर्चको विवरण पठाउनु पर्दछ ।
- सम्वन्धित अस्पताल/केन्द्रमा आर्थिक गतिबिधिहरु सम्बन्धि क्रियाकलापको अनुगमन गर्न र चौमासिक रुपमा प्रतिवेदन गर्न आवश्यक प्रणाली स्थापित गर्नुपर्दछ ।
- तालिम कार्यक्रमवाट जम्मा हुन आएको रकमलाई गुणस्तरीय रुपमा तालीम संचालन तथा व्यवस्थापन (जस्तै जनशक्ति, मोडेल, तालीम सामग्रीहरु, तालीम हल व्यवस्थापन आदि)।

खण्डः च क्लिनिकल तालीम संचालनकोलागि स्वीकृति (प्रमाणपत्र) प्रदान

तालीम केन्द्र/साइटहरुको अनुगमन तथा गुणस्तर निर्धारण

- सम्वन्धित तालिम केन्द्र/साइटले गुणस्तर सुधार टुलहरु प्रयोग गरि आन्तरीक मुल्यांकन गरिसकेपछि प्राप्त हुन आएको नतिजा वा अंक र प्रतिवेदनलाई राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रले समिक्षा गर्दछ।
- त्यस पछि राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रले आफै पनि विशेषज्ञको सहयोगमा गुणस्तर सुधार टुलहरु प्रयोग गरि उक्त तालिम केन्द्र/साइटको वाह्य मुल्यांकन गर्दछ।
- सम्वन्धित तालिम केन्द्र/साइटले मुल्यांकन पश्चात सबै किसिमका सेवा र तालीम सम्वन्धि टुलहरुमा ८०% वा सो भन्दा माथि अंक प्राप्त गरेमा त्यस केन्द्रलाई राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रले सम्वन्धित तालीम (हरु) संचालन गर्न स्वीकृति प्रदान (प्रमाणिकरण) गर्दछ।
- यदि प्रयास गर्दा गर्दै पनि कुनै क्लिनिकल साइट (स्वास्थ्य संस्था) ले गुणस्तर सुधार टुल अनुसार ८०% अंक प्राप्त गर्न नसकेको अवस्थामा त्यस्ता क्लिनिकल साइट (स्वास्थ्य संस्था) लाई पुनः सुधार गर्ने मौका दिईन्छ र उक्त मापदण्ड पूरा नगरुन्जेल क्लिनिकल तााlिम केन्द्र (साइट) को सुचिवाट हटाईन्छ।

नयाँ क्लिनिकल तालीम केन्द्र/साइटको स्थापना

राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रले तल उल्लेखित मापदण्डको आधारमा नयाँ क्लिनिकल तालीम केन्द्र/साइटको स्थापना गर्नु पर्दछ।

- सेवाको गुणस्तर
- सेवाग्राहीको संख्या (सेवाको चाप)
- तालीम संचालन गर्न इच्छुक संस्था
- सवै ठाउँका सहभागिहरुकोलागि यातायातको दृष्टिले पायक पर्ने स्थान
- नजिकमा सहभागीहरुको लागि खान र बस्नको सुविधा भएको।

- सम्वन्धित स्वास्थ्य संस्था (क्लिनिकल साइट) वाट क्लिनिकल तालीम केन्द्र/साइटको रुपमा स्तरवृद्धिकोलागि अनुरोध सहितको पत्र राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रले प्राप्त गरेपछि उक्त संस्थामा गुणस्तर सुधार प्रकिया (चित्र १) र कार्यसम्पादन सुधार विधि (खण्ड ख) प्रयोग गरि मुल्याङ्कन प्रक्रियालाई अगाडि वढँर्यन्छ। राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रले गुणस्तर सुधार टुलहरु प्रयोग गरि आन्तरीक तथा वाह्य मुल्याङ्कनको आधारमा तालीम को गुणस्तर, समस्या पहिचान तथा समस्या समाधानकोलागि कार्य योजना वनाउन सहजिकरण गर्दछ।
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रले सम्वन्धित स्वास्थ्य संस्था (क्लिनिकल साइट) लाई गुणस्तर सुधार टुलहरु प्रयोग गरि तालीम को गुणस्तर मापदण्ड अनुसार वनाउन १८ महिनाको समय उपलब्ध गराई आवश्यक सवै सहयोग गर्दछ।
- राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रले वाह्य मुल्याङ्कनको लागि गुणस्तर सुधार टुलहरु प्रयोग गरि सम्वन्धित संस्थाले गरेको प्रगतिको अनुगमन गर्दछ। कम्तिमा ६० प्रतिशत अंक ल्याउने संस्थालाई प्रोभिजनल तालीम साइटको रुपमा क्लिनिकल तालीम संचालन गर्न अनुमति दिईन्छ।
- यसरी क्लिनिकल तालीम संचालन गरेका संस्थाहरुले निरन्तर रुपमा गुणस्तर सुधार टुलहरुको प्रयोग गरि तालीम को गुणस्तर सुधार गर्नु पर्दछ र यसको प्रतिवेदन राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रमा पठाउनु पर्दछ। यी संस्थाहरुले कम्तिमा ३ व्याच तालीम संचालन गरि सकेपछि राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रले गुणस्तर सुधार टुलहरु प्रयोग गरि वाह्य मुल्याङ्कन गर्दछ। यदि सम्वन्धित संस्थाले कम्तिमा ८० प्रतिशत अंक ल्याई गुणस्तरीय तालीम संचालन गरेको छ भने उक्त संस्थालाई क्लिनिकल तालीम साइटको रुपमा प्रमाणिकरण गरि सम्वन्धित क्लिनिकल तालीम संचालन गर्न अनुमति (प्रमाणपत्र) दिईन्छ।
- प्रयास गर्दा गर्दै पनि कुनै संस्थाले ८० प्रतिशत अंक ल्याउन नसकेको खण्डमा राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्रले तोकिएको समय भित्र गुणस्तर सुधार गर्न अनुरोध गर्दछ र आवश्यकता अनुसार सहयोग गर्दछ। यति गर्दा गर्दै पनि सम्वन्धित संस्थाले आवश्यक मापदण्ड (कम्तिमा ८० प्रतिशत अंक) पुरा गर्न नसकि तालीम को गुणस्तरमा सुधार ल्याउन नसकेमा उक्त संस्थालाई क्लिनिकल तालीम केन्द्र/साइटको सुचिवाट हटाईन्छ र अवस्थाको विश्लेषण गरि आवश्यकता अनुसार सहयोग गरिन्छ।

- राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालिम केन्द्र आफैले वा सम्वन्धित विशेषज्ञको सहायताले वार्षिक रुपमा प्रमाणिकरण भई तालीम संचालन गरिरहेका तालीम केन्द्र / साइटहरुमा गुणस्तर सुधार टुलहरु प्रयोग गरि बाह्य मुल्यांकन गनुपर्दछ । यसरी निरन्तर बाह्य मुल्यांकन गरी त्यस्ता संस्थाहरुले तालीमको गुणस्तरीयता कायम गरि रहेको कुरा सुनिश्चित गर्नु पर्दछ ।
  चित्र न. २

चित्र न. २ क्लिनिकल तालीम साईटलाई तालीम संचालनकोलागि प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने प्रकृया (Diagram for assessing clinical training site certification)

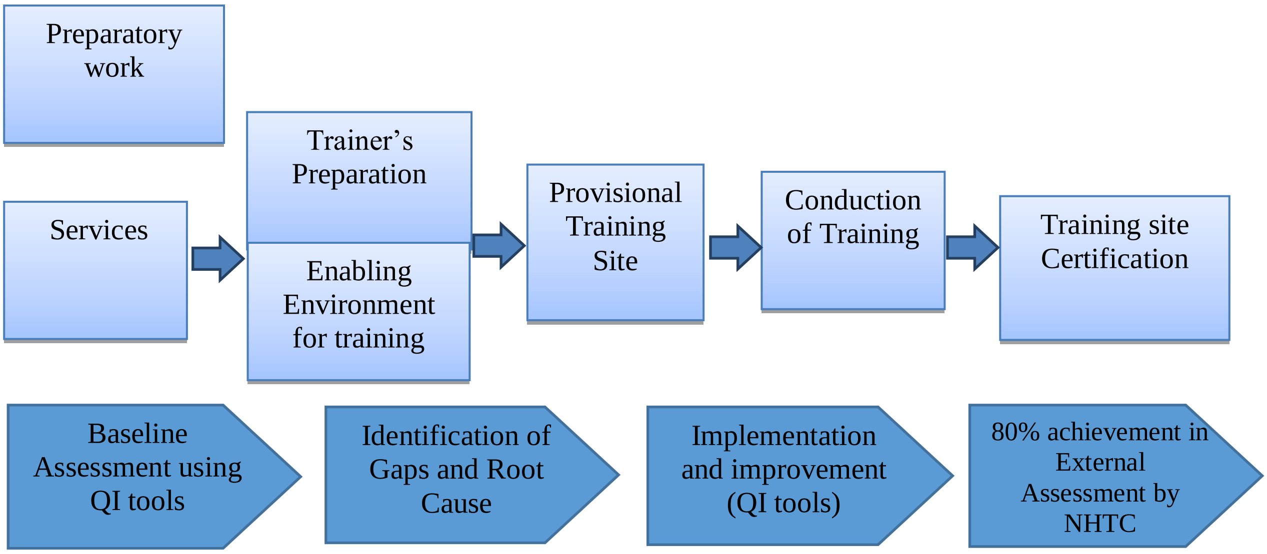

स्वास्थ्य तालीम व्यवस्थापन निर्देशिका परिमार्जनमा संलग्न विशेषज्ञ तथा सहभागीहरुको नामावली

१. श्रीकृष्ण भट्ट, भू.पू. निर्देशक, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र
२. डा. ठाकुर प्रसाद दुवाडी, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र
३. सरोज चन्द्र न्यौपाने, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र
४. डा. ईश्वर प्रसाद उपाध्याय, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र
५. डा. स्मृति महत, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र
६. सुरेश दाहाल, राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र
७. डा. पुण्या पौडेल, परिवार स्वास्थ्य महाशाखा
८. आशिस रेग्मी, परिवार स्वास्थ्य महाशाखा
९. प्रा.डा. अमिर वावु श्रेष्ठ, राष्ट्रिय चिकित्सा विज्ञान प्रतिष्ठान
१०. डा. मधु श्रेष्ठ, परोपकार महिला अस्पताल
११. डा. सरोजा पाण्डे, नेसोग
१२. डा. ईन्दिरा वस्नेत, नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम
१३. डा. राजेन्द्र गुरुङ, नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम
१४. कमला श्रेष्ठ, नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम
१५. डा. राजेन्द्र भद्रा, हेल्थ फर लाईफ
१६. डा. विना श्रेष्ठ, पि.एस.आई. नेपाल
१७. वेकि प्रसाई, युनिसेफ
१८. माधव भुसाल, एन एस आई
१९. श्रीजना श्रेष्ठ, एम एस आई
२०. सन्ध्या लिम्वु, जपाईगो
२१. सिप्रा जोशी, आई पास नेपाल
२२. पेमा लाखि, एन एफ सि सि
२३. सुदिप आले, पिएससि आर डि
२४. उदेव मान महर्जन, कनसल्ट्यान्ट
२५. मदन राज भट्ट, कनसल्ट्यान्ट
२६.झलक शर्मा पौडेल, निर्देशक, रा.स्वा.ता.के.
२७.चुडामणि भण्डारी, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय
२८.मुकुन्द राज गौतम, रा.स्वा.ता.के.
२९. जीवन कुमार मल्ल, रा.स्वा.ता.के.
३०. डा. रोसनी आमात्य, जपाईगो

सन्दर्भ सामग्रीहरु (References)

1. Training management guideline (TMG), 2012, National Health Training Centre (NHTC)
2. Reference manual: Palliative Care Training
3. Reference manual: PPIUCD
4. Reference manual: GBV
5. Reference manual: Mid-Level Practicum (MLP)
6. Reference manual: Anesthesia Assistant Course (AAC) Training
7. Reference manual: PEN training package
8. Reference manual: ASRH training package
9. Reference manual: Post-Partum Family Planning /Post-Partum IUCD (group based)
10. Reference manual: Post-Partum Family Planning /Post-Partum IUCD (OJT)
11. Reference manual: Cervical Cancer Screening and Prevention (CCSP)
12. Reference manual: Management of Obstetric Fistula for Health Care Providers (On-the-Job Training)
13. Reference manual: Management of Pelvic Organ Prolapse (POP) for Doctors
14. Reference manual: Mental Health
15. National Health Training Strategy (Unofficial Translation), 2018
16. Annual report, NHTC, 2018
17. Capacity Assessment Report, NHTC
18. Training Strategy, NHTC, 2004
19. National Family Planning Costed Implementation Plan (2015-2020), 2015
20. Health Training Master Plan, National Health Training Centre, 2007
21. Training Plan Guideline, New South Wales (NSW), Government Department of Industry
22. Health Service Functional Analysis, Nepal
23. Maternal and Newborn Care, Quality Improvement Tools for service delivery and SBA In-service Training July 2007
24. Training Works 2004
25. QI modules, Management Division, 2018

परिशिष्टहरु

१. क्लिनिकल तालीम कार्यान्वयन तथा समन्वयको ढाँचा

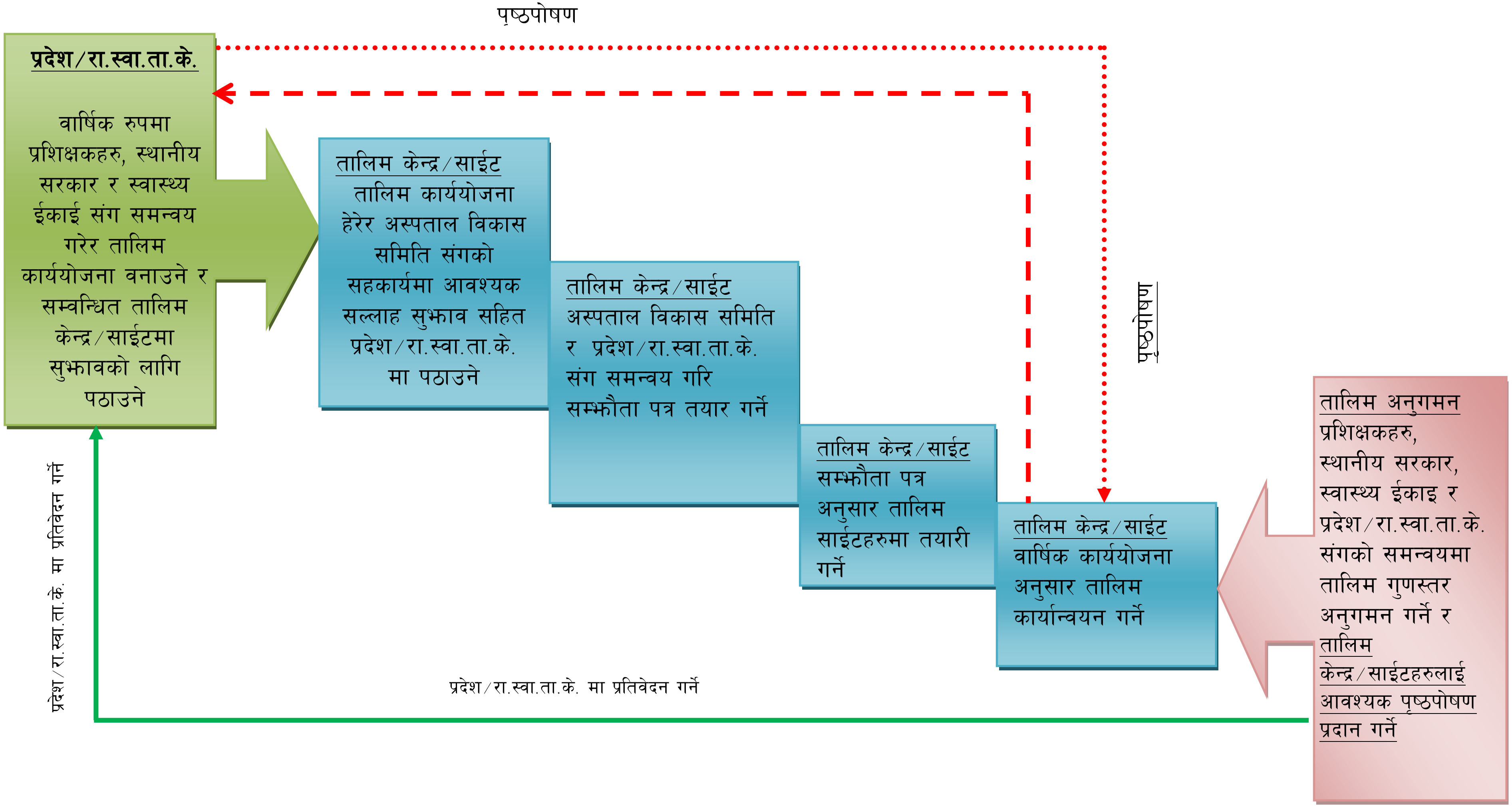

२. एनजिओ तथा निजि संस्थाहरुकोलागि तालीम खर्चको हिसाव

यसमा उल्लेखित एनजिओ तथा निजि संस्थाहरुको लागि तालीम खर्चको हिसावको ढाँचा केन्द्र देखि स्थानीय सम्मका सवै तालीम केन्द्रहरुले प्रयोग गर्न सक्दछन । मुखयतया तालीम मा लाग्ने खर्च तालीम को किसिम, अवधि, प्रशिक्षकको संख्या, सहभागिको संख्या, क्लिनिकल अभ्यास, यातायात खर्च आदिमा भर पर्दछ । तथापि तल उल्लेख भए जस्तै (ईम्प्लान्ट तालीम कोलागि ढाँचा) अनुसार तालीम को जम्मा लागत निर्धारण गर्नुपर्दछ ।

ईम्प्लान्ट तालीम

- Duration of training -8 days
- Number of participants -4
- Number of trainers -2

Section A.1 HRs (Human resources) involved in the training

1) Training coordinator -1
2) NHTC certified clinical trainer (doctor)-1
3) NHTC certified clinical trainer (nurse)-1
4) Staff time during training (average two staff)
5) **HRs*cost (20% of 1+2+3+4)**

Section A.2 Supplies

1) Supplies required for clinical practices
2) stationery+refreshment
3) Training material eg participant handouts(printing)

Section B Training site maintenance

1) Equipment rePlacement
2) Training equipments(AV, models)
3) Training Site maintenance (Re-furnishing+Re-painting)

Section C. Operating Margin

1) 20% of A+B =instituitional cost*

Grand total =A+B+C

Per unit cost =Grand total divided by total number of participants

* In consultation with TMC and the trainers HDC will manage HRs to ensure smooth implementation of the training.

*In consultation with TMC and the trainers, HDC will refurbish upgrate training facilities (hall, funrniture and other supplies as per needs)

२. एनजिओ तथा निजि संस्थाहरुको लागि तालीम खचको हिसावको नमुना

A.1	Training Tution rate				
	Staff Positioned funded	**Salary**	**No. of est. days**	**Trng days**	**Total cost**
1	Trainig coordinator	Basic Government Salary should be mentioned in this cell	50% of total training days should allocate. S/he may not engage full time in the training.	Mention here Total No. of Training Days	Basic Government Salary Divided by monthly working days (e.g. 26) and multiplay by total allocated training days for coordinator
	Example of Calculation Methods	**32000**	**4**	**8**	**4923**
2	Instructors/facilitors (Physician Trainer)*	Basic Government Salary should be mentioned in this cell	Total training days plus 2 additional (for training preparation and reporting) days should allocate here e.g. 8 +2 days=10 days	Mention here Total No. of Training Days	Basic Government Salary Divided by monthly working days (e.g. 26) and multiplay by total allocated training days
	Calculation Methods	**32000**	**10**	**8**	**12308**
3	Instructors/facilitors (Nurse Trainer)*	Basic Government Salary should be mentioned in this cell	Total training days plus 2 additional (for training preparation and reporting) days should allocate here e.g. 8 +2 days=10 days	Mention here Total No. of Training Days	Basic Government Salary Divided by monthly working days (e.g. 26) and multiplay by total allocated training days
	Calculation Methods	**24000**	**10**	**8**	**9231**
4	Staff time during training (average 2 staff)	Basic Government Salary should be mentioned in this cell	Other staff time during training (Average 2 staff) in one batch	Mention here Total No. of Training Days	Basic Government Salary Divided by monthly working days (e.g. 26) and multiplay by total allocated training days
	Calculation Methods	**24000**	**7**	**8**	**6462**
5	General administrative rate (20% of 1+2+3+4)				General administrative cost is calculed by 20% of the total amount of Section A (1+2+3+4) (for letter issuing, involvement of payment and preparation of financial statement etc)
	General administrative rate (20% of 1+2+3+4)				**6585**
	Total				**Calculate sum above Section A.1 (total in this cell)**
	Total				**39508**
A.2	**Supplies for clinical practice**				Amount should calculate as per training duration and nature of the training (Supplies for clinical practice) like cutton, bandage, sprit etc)
	Calculation Methods				**1500**
	stationery+refreshment**				Calculate stationery for participants one time and for refreshment consider total no. of participants, trainers/facilitators, maintenance/support staff as per the training duration. Amount should be calculated as per allocated budget or norms. (Rs 100x6 trainer and participants)+ (Rs 150x12 personsx 8 days)
	Calculation Methods				**15000**

	Training material eg participant handouts (printing)				Calculate training material eg participant handouts (printing) on an average Rs. 50 per participants per day i.e. (Rs 50x4 participans x 8 days)
	Calculation Methods				**1600**
	Total				**Calculate sum above Section A.2 (Sub total in this cell)**
	Total				**18100**
	Sub Total Section A1+A2				**Calculate sum above (Section A1+A2) as a sub total in this Cell**
	Sub Total				**57608**
B	**Training site capital improvement/maintenance program**				
1	Equipment replacement				Calculate based on depreciation cost of equipment per batch
	Calculation Methods				510
2	Training equipments (AV, models)				Calculate based on depreciation cost of equipment (AV, Models) per batch
	Calculation Methods				300
3	Training Site maintenance (Refurnishing+Repainting)				Calculate based on depreciation cost of site maintenance (Refurnishing+Re-painting) per batch
	Calculation Methods				400
	Total				**Calculate sum above Section B**
	Calculation Methods				**1210**
	Sub Total Section A+B				**Calculate sum above (Section A+B) as a sub total in this Cell**
	Sub Grand Total				**58818**
C	**Operating Margin**				
1	**10% of Training cost**				Calculate 10 % based on sub Grand total for training site development/sustain/Strengthen propose.
	Calculation Methods				5882
2	**10% certification cost**				Calculate 10 % based on sub Grand total for certification through NHTC (It includes database updating expences and certificate printing etc.)
	Calculation Methods				5882
	Sub Total Section C				Calculate sum above Section C as a sub total in this Cell
	Sub Total				**11764**
	Grand Total				**Grand Total Calculate All above sub Grand Total AB+C**
	Grand Total				70581
	Unit cost				For calculating unit cost, Total amount of grand total devided by total No. of participants in that particular training (Grand Total ÷ Total No. of Participants)
	Unit cost				**17645**

.Note: *Private sector/ NGOs willing to provide training their health care provider for the types of training defined in this TMG will be contacting directly to the clinical training site (Hospital) cerified by NHTC. Then clinical training site needs to get approval from concerned provience and clinical training site will be accommodating in their annual training plan and calendar.*

ईम्प्लान्ट तालीमको खर्चको विवरण (उदाहरण)

	Costing of training for NGO/Private funded training for their employee (example Implant training)				
	Based on Gov. salary				
A1	**HRs (human resources) involved in training**				
	Staff Positioned funded	**Salary**	**No. of est. days**	**Trng days**	**Total cost**
1	Training coordinator	32000	4	8	4,923
2	Instructors/facilitators (Physician Trainer)*	32000	10	8	12,308
3	Instructors/facilitators (Nurse Trainer)*	24000	10	8	9,231
4	Staff time during training (average 2 staff)	24000	7	8	6,462
5	**HRs cost (20% of 1+2+3+4)**				6585
	Total				**39508**
A2	**Supplies needed during the training for clinical practices**				1,500
	stationery+refreshment				15,000
	Training materials e.g. participant handouts(printing)				1,600
	Total				**18,100**
	Sub Total Section A1+A2				**57,608**
B	**Training site improvement/maintenance**				
1	Equipment replacement				510
2	Training equipments(AV, models)				300
3	Training Site maintenance (Re-furnishing+Re-painting)				400
	Total				**1,210**
	Total				**58,818**
C	**Operating Margin for the institution**				***20% of the total***
					11,764
	Grand Total				**70,581**
	Unit cost				**17645**

३.सहभागी छनौट प्रकिया

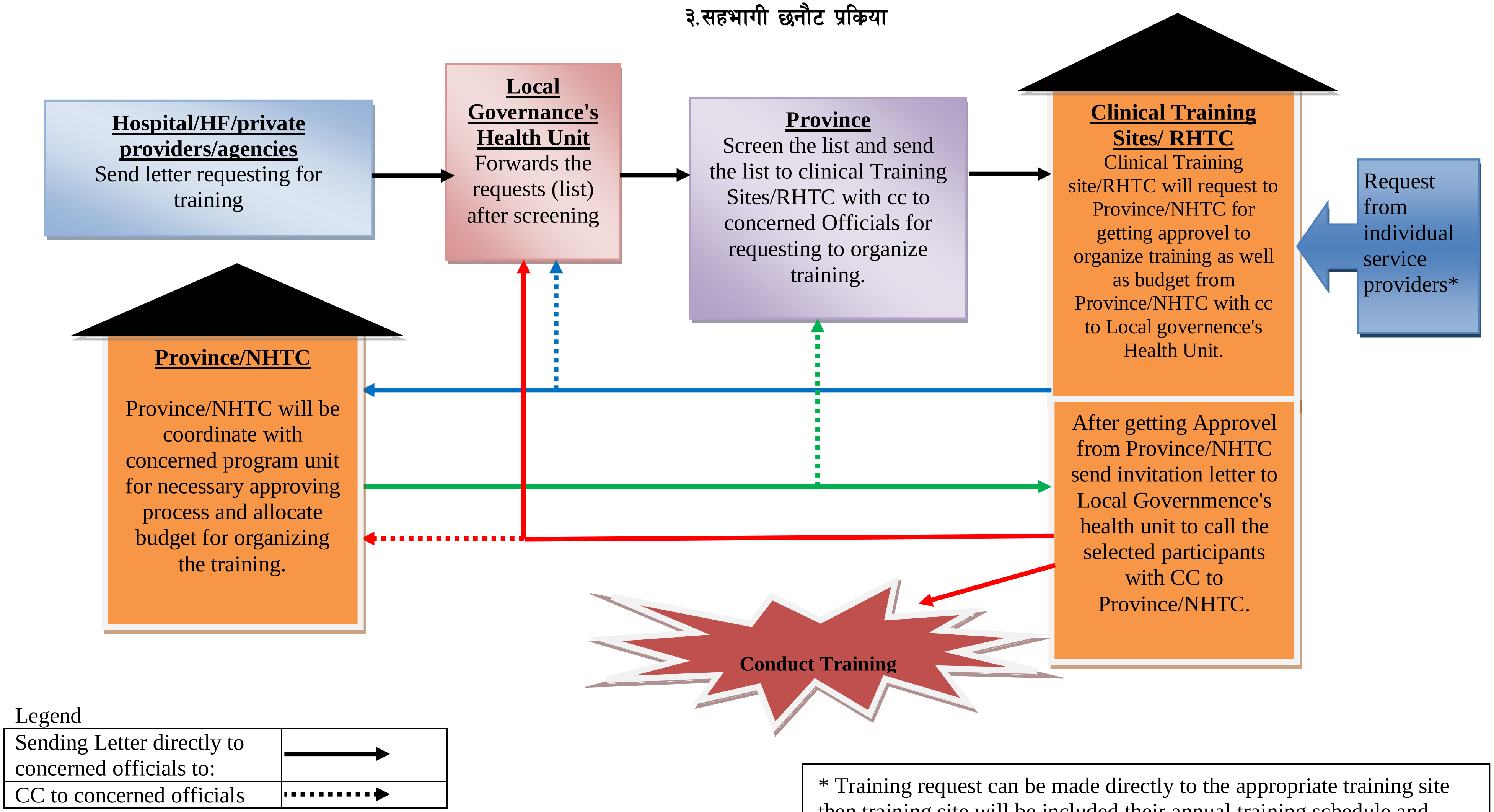

* Training request can be made directly to the appropriate training site then training site will be included their annual training schedule and calendar. Training site will be sent to Provience/ NHTC for necessary approvel of the training plan. After getting the approvel then clinical training site will be invited for the training as per training schedule

४. तालीममा सहभागिताकोलागि प्रयोग गरिने चिट्ठीको नमुना

टेलिफोन नं.

नेपाल सरकार
स्वास्थ्य मन्त्रालय
स्वास्थ्य सेवा विभाग
.... तालीम केन्द्र

पत्र संख्या :–
चलानी न :(

फ्याक्स :

विषय : ....तालीममा सहभागी पठाई दिनु हुन ।

श्री .... प्रान्तीय कार्यालय /रा. स्वा. ता. के

निम्न विवरण अनुसारका स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्थाई कर्मचारीलाई उक्त तालीम शुरु हुने दिनकै विहान १० बजे तालीम संचालन हुने संस्थामा आईपुग्ने गरी पठाई दिनु हुनका साथै भ्रमण सम्बन्धि विवरण बारे जानकारी गराई दिनु हुन र तालीममा सहभागी हुन नसक्ने भएमा तुरुन्तै खबर गरि दिनु हुन अनुरोध छ। ढिलो आईपुग्ने वा क्राइटेरिया नमिल्ने सहभागीलाई तालीममा समावेश गराउन नसकिने व्यहोरा समेत अनुरोध छ।

सहभागी संख्या	अपेक्षित सहभागी	कार्यरत संस्था	तालीम शुरु हुने मिति	अवधि	तालीम हुने संस्था/स्थान	तालीम संयोजक

भ्रमण सम्बन्धि पेश गर्नु पर्ने विवरण :(

१) तालीम मा सहभागी हुने कर्मचारीहरुको आर्थिक प्रशासन नियमानुसार कम खर्चिलो भ्रमण साधन प्रयोग गरिएको भ्रमण खर्च मात्र भुक्तानी हुनेछ। भ्रमण खर्च भुक्तानीका लागि सक्कली टिकट पेश गरे बापत मात्र भुक्तानी हुनेछ।

२) पैदल आउनु पर्ने सहभागीले अनिवार्य रुपमा सम्बन्धित कार्यालयको कोष प्रमाणित पेश गर्नु पर्दछ। नियमित सार्वजनिक गाडि चल्ने कच्ची मोटरबाटोमा समेत गाडी प्रयोग गरी छोटो र सिधा बाटोबाट यात्रा गर्नु पर्नेछ।

३) .... कार्यालयले सहभागीहरु तालीम मा आउदा कहाँ देखि कहाँ सम्म पैदल र कहाँ देखि कहाँ सम्म सवारी साधन प्रयोग गरी आउनु पर्ने हो सो व्यहोरा समेत पत्र/भ्रमण आदेशमा खुलाई पठाउनु पर्नेछ।

४) सहभागीहरुको दैनिक भ्रमण भत्ता भ्रमण खर्च नियमावली २०६४ पांचौ संसोधन २०७२ अनुसार हुनेछ वा यस केन्द्र द्धारा पठाएको पत्रमा उल्लेख गरिए अनुसार हुने छ।

बोधार्थ :
श्री ....
श्री राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द्र लेखा शाखा (भ्रमण भत्ता भुक्तानी दिनु हुन।
श्री .... (पत्र पाएको तीन दिनभित्र यस केन्द्रलाई जानकारी गरिदिनहुन।
श्री.. (सहभागी समावेश भ्ए नभएको जानकारी यस केन्द्रलाई दिन हुन।
श्री ....

Photo

५. तालीम दर्ता फाराम
Government of Nepal
Ministry of Health
National Health Training Centre
TRAINING REGISTRATION FORM

Training Name:……………………….................☐ Participants ☐ Trainer/Co-Trainer/coordinator

Training Site:………………………………………...Region/Province…………………………………….

Starting Date………………………………Ending Date……………………Fiscal Year………….……

PERSONAL INFORMATION

Name in Block Letter: ……………………………………………………………………….
नेपालीमा ……………………………………………………………………………………
Sex: ☐ Male ☐ Female ☐ Other
Date of Birth (yyyy/mm/dd)(BS)…………………………………………..

CURRENT HOME ADDRESS

District:…………………………………………
VDC/Municipality…………….........Ward No……
hone No. ……………………………………
Email Address………………………………..

CASTE

☐ **Dalit**
☐ **Disadvantaged Janajati**
☐ **Disadvantaged Non Dalit Terai Caste Group**
☐ **Religious Minorities**
☐ **Relatively advantaged Janajatis**
☐ **Uper Cast Groups**

Qualification

1. Medial ………………………………..
2. Nursing………………………………
3. Public Health…………………………
4. Paramedics……………………………
5. AHW/ANM…………………………
6. Others………………………………...

Sponsore

☐ Government
☐ Non Government (Specify)……………………
☐ Semi Government (Specify)……………………
☐ Self:……………………………………………
☐ Others (Specify)……………………………..

WORKING PLACE

Working Organization ……………………...……………………………

District ………………… VDC/Municipality……………………………Ward No. ………………….

Phone No. ……………………Fax No……………...……..Post……………..………Level……………………..

Civil Service Registration No (सिट रोल नं)……HuRIC No. ………Citizenship No.……..…Council Reg.

……………………………
Participant Sign

Training Coordinator & Sign………………………

६. तालीम मूल्याङ्कन फारामको नमुना

तालीम प्रशिक्षण मूल्याङकन (Use during TOT)

तालीमको नामः **प्रशिक्षकको नामः** **तालीम केन्द्रः**

क. सं	**विवरण**	**अवलोक" मूल्यांङकन १......१'**			**बुदागत रुपमा दिइएका सझाव तथा गरिएका कार्यहरु**
		प्रथम	**दोस्रो**	**तेस्रो**	
१	पुस्तुत गरिएका विषयुस्तुहरु बुझिएको				
२	प्रस्तुत गरिएका विषयुस्तुहरु सरल रुपमा प्रस्तुत भएको				
३	सहभागीहरुबाट उठाइएका जिज्ञासाहरु प्रभावकारी तथा उपयुक्त तरिकावाट उत्तर गरिएको				
४	सहभागीहरुको ध्यान केन्द्रित गर्न सकिएको				
५	दृश्य सामाग्रीहरु ठिकसँग प्रयोग भएको				
६	सहभागीहरुलाई पूर्ण सहभागीता गराईएको				
७	पाठ्यक्रमको पूर्ण प्रयोग भएको				
८	सहजकर्ताको सहयोगीपना				
९	सहजकर्ताको समन्वय				
१०	तालीम संचालन गर्दाको हाउभाउ				

नोटः १=१०, २=२०, ३ =३०, ४=४०, ५=५०, ६=६०, ७=७०, ८=८०, ९=९०, १०=१००

१. समग्रमा अवलोकन कर्ताले दिएको सुझावहरु

....

....

....

अवलोकन कर्ताको नामः

७. प्रशिक्षक सिप लेखाजोखा चेकलिष्ट

FACILITATION SKILLS

FACILITATION SKILL	YES	SOMETIMES	NO
1. S/he presents an effective introduction.			
2. S/he states the objective(s) of the presentation/ activity as part of the introduction.			
3. S/he asks questions of the entire group.			
4. S/he target questions to individuals.			
5. S/he asks questions at a variety of levels.			
6. S/he uses learners' names.			
7. S/he provides positive feedback.			
8. S/he responds to learners' questions.			
9. S/he uses trainer's notes or a personalized reference manual.			
10. S/he maintains eye contact with learners.			
11. S/he projects her/his voice so that all learners can hear.			
12. S/he moves about the room.			
13. S/he uses audiovisuals effectively.			
14. S/he displays a positive use of humor.			
15. S/he presents an effective summary.			
16. S/he provides opportunities for application or practice of presentation content.			

८. प्रशिक्षक क्लिनिकल सिप प्रदर्शन लेखाजोखा चेकलिष्ट

DEMONSTRATION SKILLS	YES	SOMETIMES	NO
1. S/he uses trainer's notes, a personalized manual or learning guide.			
2. S/he states the objective(s) as part of the introduction.			
3. S/he presents an effective introduction.			
4. S/he arranges the demonstration area so that learners are able to see each step in the procedure clearly.			
5. S/he never demonstrates an incorrect procedure or shortcuts.			
6. S/he communicates with the model or client during the demonstration of the activity/skill.			
7. S/he asks questions and encourages learners to ask questions.			
8. S/he demonstrates or simulates appropriate infection prevention practices.			
9. When using a model, S/he positions the model as if it were an actual client.			
10 S/he maintains eye contact with learners as much as possible.			
11. S/he projects my voice so that all learners can hear.			
12. S/he provides opportunities for the learners to practice the activity/skill under direct supervision.			

९. कोचिङकोलागि प्रशिक्षक क्लिनिकल सिप लेखाजोखा चेकलिष्ट

COACHING SKILLS	YES	SOMETIMES	NO
BEFORE PRACTICE SESSION			
1. S/he greets the learner.			
2. S/he asks the learner to reflect on her/his performance in previous practice sessions.			
3. S/he asks which steps or tasks the learner would like to work on during the practice session.			
4. S/he reviews any difficult steps or tasks in the learning guide that will be practiced during the session.			
5. S/he works with the learner to set specific goals for the practice session.			
DURING PRACTICE SESSION			
1. S/he observes as the learner practices the procedure.			
2. S/he provides positive reinforcement and suggestions for improvement as the learner practices the procedure.			
3. S/he refers to the learning guide during observation.			
4. S/he records notes about learner performance on the learning guide during the observation.			
5. S/he is sensitive to the client when providing feedback to the learner during a clinical session.			
6. S/he provides corrective comments only when the comfort or safety of the client is in doubt.			
AFTER PRACTICE FEEDBACK SESSION			
1. S/he greets the learner.			
2. S/he asks the learner to share feelings about the practice session.			
3. S/he asks the learner to identify those steps performed well.			
4. S/he asks the learner to identify those steps where performance could be improved.			
5. S/he refers to my notes on the learning guide.			
6. S/he provides positive reinforcement regarding those steps or tasks the learner performs well.			
7. S/he offers specific suggestions for improvement.			
8. S/he works with the learner to establish goals for the next practice session.			

१०. तालीममा प्रयोग हुने विभिन्न फारामहरुको सूचि

List of Different forms to be used before, during and after training

Name of Form	Forms to be used in the training	When to be used		
		Before training	During training course	After Training
Participant's pre-registration form	**All clinical training**	✔		
Quality Improvement Tools	**All clinical training**			✔
Training Description (Reporting)	**All trainings**			✔
Attendance	**All trainings**	✔		
Training Evaluation during TOT	**All trainings**		✔	
Training Quality Improvement Checklist	**All trainings**		✔	

११. तालीम गुणस्तर सुधार टुलहरु

राष्ट्रिय स्वास्थ्य तालीम केन्द

तालीम कार्यक्रमको गुणस्तर सुधारकोलागि आधारभूत चेक लिष्ट

कार्यक्रमको नामः	
स्थानः:	
आन्तरिक ☐ वाह्य ☐	अवलोकन कर्ताको नाम:
अवलोकन कर्ताको पद/संस्था	

Scoring Key: Y=Yes, N=No, NA=Not Applicable

कार्यसम्पादन मापदण्ड	मापदण' पुष्टि गर्ने आधारह्रु	आन्तरिक			वाह्य		कैफियत
		१	**२**	**३**	**४**	**५**	
१ उपयूक्त तालीम कक्ष भएको	**तालीमकोठामा सेसन चलाइरह्दा अवलोकन गरेर पत्ता लगाउने :**						
	१. हावा ओहर दोहु हुन सक्ने कोठा भएको						
	२ प्रयाप्त उज्यालो भएको						
	३. सहजीकरणको लागि उपयूक्त स्थानमा भएको						
	४. सहज कर्तालाई हिडडुल गर्न प्रयाप्त ठाउं भएको						
	५. ध्यान केन्द्रित गर्न हल्ला नहुने ठाउं भएको						
	६. तालीम कक्ष नजिक सफा टवाइलेट भएको						
	७. पिउने पानीको उपलव्धता भएको						
	Score: All "Yes"=1 point; Any "No"=0 point						
२. तालीम संचालनमा आवश्यक पर्ने आधारभूत उपकरणहरु र सामाग्री	**तालीम कक्ष सफा, काम गर्न उपयूक्त र राम्रोसंग मिलाएर राखेको अवलोकन गर्ने :**						
	१. ओभरहेड प्रोजेक्टर वा LCD प्रोजेक्टर						
	२. ट्रान्सपेरेन्सिहरु						
	३. टेबलहरु						
	४. सहभागीहरूको अनुपातमु कुर्सिहरूको संख्या भएको						
	५. पर्दा (screen)						
	६. Easel board / White board /Black Board (any one)						
	Score: All "Yes"=1 point; Any "No"=0 point						

कार्यसम्पादन मापदण्ड	मपदण्ड पुष्टि गर्ने आधारहरु	आन्तरिक			वाह्य		कैफियत
		१	२	३	४	५	
३. सहजकर्तासंग प्रशिक्षणको लागि आवश्यक योग्यता छ ।	१. सबै सहजकर्ताले तालीम संचालनुगर्नु पूर्व प्रशिक्षक प्रशिक्षणमा संलग्न भएको /तालीम व्यवस्थापन निर्देशिका (Training Management Guideline)'अनुसार प्रशिक्षकहरू भएको ।						
	Score: All “Yes”=1 point; Any “No”=0 point						
४. सहजकर्ताले तालीमको तयारी गर्छन् ।	१. प्रशिक्षक निर्देशिका अनुसार सन्दर्भ पुस्तिकाको प्रयोग गरेर तालीम तालिका चलाईएको						
	२. नोटहरु तैयार गरेको वा प्रशिक्षक निर्देशिकामा हाईलाईट गरेर निर्देशिका अनुसार कक्षा संचालन गरेको						
	३. तालीमको अवधिमा देखाउने सामाग्रिहरु जस्तै मेटाकार्ड वा फिलिपचार्टहरु, ट्रान्सपेरेन्सिहरु तयार गरेको र ती सामाग्रिहरुको प्रयोग गरिएको						
	Score: All “Yes”=1 point; Any “No”=0 point						
५. सहजकर्ताहरुले सेसन चलाउँदा विषयुस्तुलाई प्रभावकारी तरिकाले शुरु गर्छन ।	**तालीमकोठामा सेसन चलाइरहंदा सहजकर्तालाई अवलोकन गरेर पत्ता लगाउने :**						
	१. पहिले पढाएको वा मिल्दो जुल्दो विषयुस्तुसँग जोड्दै वा मिलाएर पढाएको						
	२. आफूले पढाउन लागेको विषयुस्तुहरूको पुनरावलोकन गरी पढाउन सुरु गरेको						
	३. विषयुस्तुलाई ध्यानाकर्शन गर्ने र जानकारी दिने तरिकाले पढाएको						
	Score: All “Yes”=1 point; Any “No”=0 point						
५.सहजकर्ताहरुले सेसन चलाउँदा सन्दर्भ सामग्रीको प्रयोग	१. कुन भाग पढाउने बारे स्पष्ट निर्धारण गरेको						
	२. त्यो सेसनको लागि सम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरुको पहिचान गरेको						
	३. त्यो सेसनको लागि सन्दर्भ सामग्रीहरुको प्रयोग गरेको						
	४. त्यो सेसनको लागि संम्बन्धित सन्दर्भ सामग्रीहरुको प्रयोग गर्न प्रशिक्षार्थिहरुलाई प्रोत्साहन गरेको						
	Score: All “Yes”=1 point; Any “No”=0 point						
७. सहजकर्ताहरुले तालीमको अन्तमा पढाएका कुराहरु समेट्ने गरि संक्षेपमा वर्णन गर्छन ।	**तालीमकोठामा सेसन चलाइरहदा सहजकर्तालाई अवलोकन गरेर पत्ता लगाउने :**						
	१. हरेक सेसनको अन्तमा पढाएका मुख्य कुराहरुमा जोड दिने गरेको						
	२. सहभागीहरुलाई प्रश्न सोध्ने मौका दिने गरेको						
	Score: All “Yes”=1 point; Any “No”=0 point						

कार्यसम्पादन मापदण्ड	मापदण' पुष्टि गर्ने आधारहरु	आन्तरिक			वाह्य		कैफियत
		१	२	३	४	५	
८. सहजकर्ताहरुले सेसन चलाउन प्रभावकारी र प्रश्न सोध्ने तरिकाको प्रयोग गरेको छ ।	**तालीमकोठामा सेसन चलाइरहदा सहजकर्तालाई अवलोकन गरेर पत्ता लगाउने :**						
	१. सहभागिहरुले सुन्ने गरी बोलेको						
	२. कोठाको वरिपरि घुमेर पढाएको						
	३. पढाँउदा सहभागिहरुसँग आँखा मिलाएर वा आँखामा हेरेर पढाएको						
	४. पढाँउदा देखाउने सामाग्रिहरु जस्तै मेटाकार्ड वा फिलिपचार्टहरु प्रयोग गरेको						
	५. पूरै वा केहि अंश गल्ती उत्तरहरुलाई सकारात्मक तरिकाले मिलाउने गरेको						
	६. प्रशिक्षक निर्देशिका अनुसार क्रियाकलाप गराएको (जस्तैः रोलप्ले, केस स्टडि, समूहमा कार्य, अभ्यासहरु)						
	Score: All "Yes"=1 point; Any "No"=0 point						
९ ब्यानर टांसिएको	**अवलोकन गरेर पत्ता लगाउने : (सेसन चलाउन दृष्य सामग्री देखाउने ठाउंमा ब्यानर टांसिएकाु नुहँदैन)**						
	१. ब्यानर उपयूक्त स्थानमा टांसिएको						
	२. ब्यानर guideline अनुसार भएको						
	Score: All "Yes"=1 point; Any "No"=0 point						
१० सरकारी निकायको संलग्नतामा तालीम भएको	**पत्राचार गरेका कुरा अवलोकन गरेर पत्ता लगाउने**						
	१. तालीम संचालन गर्न पत्राचार लगाएत अन्य व्यवस्थापन सरकारी कार्यालय तर्फबाट भएको						
	२. तालीम संचालन गर्न सरकारी कर्मचारी संलग्न रहेको						
	३. तालीम संचालन गर्न सरकारी भवनको प्रयोग भएको (सरकारी भवनको उपलव्धता भएमा मात्र)						
	Score: All "Yes"=1 point; Any "No"=0 point						
११ आर्थिक व्यवस्थापनमा सरकारी कर्मचारीको संलग्नता भएको	१. स्थानिय तहमा सरकारी कर्मचारीहरूको (लेखा अधिकृत वा लेखापाल वा सहलेखापाल) आर्थिक व्यवस्थापनमा संलग्नता भएको						
	Score: All "Yes"=1 point; Any "No"=0 point						
१२ तालीम केन्द्रको संलग्नता रहेको	१. रा.स्वा.ता.के./क्षे.स्वा.ता.के./उप क्षे.स्वा.ता.के./ प्रमाणिकरण क्लिनिकल साइट						
	Score: All "Yes"=1 point; Any "No"=0 point						

कार्यसम्पादन मापदण्ड	मापदण' पुष्टि गर्ने आधारहरु	आन्तरिक			वाह्य		कैफियत
		१	२	३	४	५	
१३. **तालीमको अभिलेख ठिक संग भएको**	**अभिलेख हेरेर यक्नि गर्ने**						
	१. सहभागीहरूको हाजिरी फोरम्याट Standard guideline'अनुसार भएको /Training Registration form भरिएको ।						
	२. कार्यक्रम संचालन गर्न तालीम संचालन निर्देशिका'अनुसार Agenda भएको						
	३. तालीम को प्रतिवेदन सम्वन्धित कार्यालयमा पठाउने गरेको						
	Score: All "Yes"=1 point; Any "No"=0 point						
१४.**तालीमुअनुसार सहभागी तथा सहजकर्ता उपयूक्त संख्यामा भएको**	**तालीमुअनुसार सहभागी तथा सहजकर्ताहरूको संख्या यक्नि गरी लेख्ने**						
	१. तालीमुअनुसार सहभागीहरू व्याच तोकिएको संख्यामा भएको						
	२. तालीमुअनुसार प्रशिक्षकहरू/सहजकर्ताहरू प्रती व्याच तोकिएको संख्यामा भएको						
	Score: All "Yes"=1 point; Any "No"=0 point						
१५. **तालीम सामग्रीहरूको प्रयोग भएको**	**तालीमकोठामा सेसन चलाइरहदा सहजकर्तालाई अवलोकन गरेर पत्ता लगाउने :**						
	१. प्रशिक्षक निर्देशिका भएको (Trainers guide: Trainers manual, Trainers Note, Course out line etc.						
	२. सन्दर्भ पुस्तिका सहभागीहरूलाई वितरण गरिने अभ्यास भएको						
	Score: All "Yes"=1 point; Any "No"=0 point						
१६. **हरेक दिनको अन्तमा सहजकर्ताहहरू दिनभर संचालन गरेको सेसनका विषयमा छलफल गर्छन ।**	**अवलोकन गरेर पत्ता लगाउने**						
	१. सहजकर्ताहरू पालैपालो आ आफ्नो अनुभव व्यक्त गरेको/संचालन भईसकेको सेसनहरूको विषयवस्तुमा छलफल गरेको ।						
	२. आगामी सेसन संचालनका प्रक्रियाका विषयमा छलफल गरेको ।						
	३. सहभागीहरूको सिट प्लान पुनरावलोकन गरेको ।						
	Score: All "Yes"=1 point; Any "No"=0 point						

जम्मा मापदण्डहरु : १६

परिक्षण गरेको पटक	१	२	३	४	५
पुरा गरेका जम्मा स्तरीयताहरु					
प्राप्त प्रतिशत	%	%	%	%	%

१२. तालीम सन्दर्भ सामग्रीहरुको सुचि

List of Training Manuals

Standard training packages are developed by NHTC in coordination with donor agencies. There are three different manuals in each section i.e. Reference manual, participant handbook and trainers notebook along with a set of transparencies. All the training is conducted with the standard package according to the schedule for the standardization of training at all training sites. The types of training manuals used in different types of training are as given table below:

Training Type	Training packages
Family Planning	A set of following training manuals are used for all FP training such as NSV, ML, IUCD, Implant, COFP/Counseling, Trainings. 1. Reference Manual 2. Participant Handbook 3. Trainer's' Notebook
SBA	1. Trainers Notebook 2. User's Guide 3. Transparency Set 4. Participants Handbook 5. Log book 6. Orientation Package 7. Reference Materials a. Managing Newborn Problems: A guide for doctors, nurse, and midwives (WHO 2003 reprint 2006) b. Managing Complications in Pregnancy and Childbirth: A guide for midwives and doctors (WHO 2000 reprint 2007) c. Basic Maternal and Newborn Care: A Guide for Skilled Providers (Jhpiego)
Comprehensive Newborn Care (CNC) Training Package for Nurses of Level II Health Facilities	• Reference Manual • Trainer's Guide • Facilitator's Guide • Job Aid
Safe Abortion Service	• Reference Manual • Trainer's Guide • Facilitator's' Guide
Infection and Prevention	• Reference Manual • Participant Manual • Trainers Notebook
OTTM	• Reference Manual • Participant Manual • Trainers Notebook
CTS	• Reference Manual • Trainers' Guide • Facilitator's Guide

Mid-Level Practicum (MLP)	• Reference Manual • Trainer's Guide
One Year Anesthesia Assistant Course (AAC) training	• Reference Manual • Trainer's Guide • Facilitator's Guide • Log book
PEN training package	• Reference Manual • Trainer's Guide • Facilitator's Guide
Palliative Care Training	• Reference Manual • Trainer's Guide • Facilitator's Guide
ASRH training package	• Reference Manual • Trainer's Guide • Facilitator's Guide • Job Aid
Post-Partum Family Planning /Post-Partum IUD (group based)	• Reference Manual • Trainer's Guide • Facilitator's Guide
Post-Partum Family Planning /Post-Partum IUD (On-The-Job Training)	• Reference Manual • Trainer's Guide • Facilitator's Guide
Gender Based Violence	• Reference Manual (Clinical protocol on GBV) • Learner's Guide (Blended and OJT) • Facilitator's Guide • Animation Video
Cervical Cancer Screening and Prevention (CCSP)	• Reference Manual • Trainer's Guide • Facilitator's Guide • Pictorial Chart
Management of Obstetric Fistula for Health Care Providers (On-the-Job Training)	• Reference Manual • Learner's Guide • Facilitator's Guide • Log book
Management of Pelvic Organ Prolapse (POP) for Doctors	• Reference and Learner's Guide • Facilitator's Guide • Log book
Mental Health	• Trainer's Guide • Facilitator's Guide

१३. एम ओ यु (सम्झौता पत्र) को नमुना

Memorandum of understanding

Between

........................, NHTC, ...for training of health care provider on ....

This MOU is made between ...., hereinafter referred to as .... acting for and on behalf of the ...., National Health Training Centre (NHTC), and .... herein after referred to as ....

..........................., NHTC and ....have hereby agreed as follows:

1. .... shall provide ....training on .... to health care providers selected by ....
2. NHTC will monitor the ....training process and provider certificates to eligible participants.
3. .... will nominate health care providers from its pilot intervention districts for the .... training on ....
4. ....will provide certification cost to NHTC, NPR .... per batch of training.
5. .... will provide training cost NPR ………………….. per batch to ....
6. Total estimated costs for .... training on .... will be NPR ....
7. Payment will be made in one instalment, after submitting expenditure details and certification of qualified participants
8. .... shall transfer the funds to NHTC and .... auditable account which NHTC and .... shall provide the account number to ....
9. .... or his designated person shall recommend the payment.
10. ....shall submit the summary of expenditure duly signed by the head of the agency to .... Details expenditure shall be stored in the secure location till one year from the date of this agreement. .... may ask details of expenditure in any time during the period.

Signed by officials for and on behalf of:		
Name .... Agency Phone:	<u>Representative</u> On behalf of .... ……………….. Phone:	<u>Representative</u> On behalf of NHTC, Teku …………………… Phone:
Date:	Date:	Date:

Memorandum of understanding

Between tri-party

.................................., NHTC .... for training of health care provider on ....

This MOU is made between ...., hereinafter referred to as ....acting for and on behalf of the ...., National Health Training Centre/Province and ....herein after referred to as the implementing agencies.

......................................, NHTC/Province and ....Clinical Training Centre have hereby agreed as follows:

1. ....Clinical Training Centre shall provide .... training on .... to health care providers selected by ....
2. .... will monitor the ....training process and provider certificates to eligible participants.
3. ....will nominate health care providers from its pilot intervention districts for the .... training on ....
4. .... will provide certification cost to ...., NPR .... per batch of training
5. .... will provide training cost NPR ....per batch to .... Clinical Training Centre
6. Total estimated costs for .... training on .... will be NPR ....
7. Payment will be made in one instalment, after submitting expenditure details and certification of qualified participants
8. .... shall transfer the funds to .... and ....Clinical Training Centre auditable account which ....and ....clinical training center shall provide the account number to ....
9. .... or his designated person shall recommend the payment.
10. ....Clinical Training Centre shall submit the summary of expenditure duly signed by the head of the agency to .... Details expenditure shall be stored in the secure location till one year from the date of this agreement. ....may ask details of expenditure in any time during the period.

Signed by officials for and on behalf of:		
Name: Supporting Agency: Phone:	<u>Clinical Training Centre....................</u> On behalf of [………] Phone:	<u>NHTC</u> On behalf of NHTC, Teku …………………… Phone:
Date:	Date:	Date:

१४. क्लिनिकल तालीम साईटहरुको सुचि

Name of Training Sites	Name of Training conducting
1. Mechi Zonal Hospital	MLP
2. Amda Damak	SBA, MLP, AAC, OTTM
3. BPKIHS	Obstetric Fistula, Pediatric Nursing, CNC for Nurses, Cervical Cancer Screening and Prevention
4. Koshi Zonal Hospital (KZH)	FP**, SAS, SBA, ASRH, GBV
5. FPAN Itahari Branch	SAS, FP (LARC)
6. FPAN Jhapa	FP (LARC)
7. Mission Hospital Okhaldhunga	MLP
8. Sagarmatha Zonal Hospital	SBA
9. Janakpur Zonal Hospital	FP, SBA
10. FPAN Janakpur Branch	FP (All types of FP training)
11. Narayani sub Regional Hospital	SBA
12. Hetauda Hospital	MLP
13. Bharatpur Hospital	MLP, SBA, ASBA, AAC, SAS (MA), SAS (MVA), GBV, OTTM
14. FPAN Bharatpur Branch	FP
15. NAMS, Birhospital	AAC
16. Kathmandu Medical Collage, Sinamangal	SAS 2nd Trimester
17. Kathmandu Model Hospital	SAS (MVA), SAS (MA), SAS (2nd trimester)
18. Paropakar Maternity and Women's' Hospital (PMWH)	Comprehensive RH Training*, ASBA, AAC, CNC for Nurses
19. Tribhuwan University and Teaching Hospital (TUTH)	OTTM, SBA, FP
20. Dhulikhel Hospital	SBA
21. Kanti Children Hospital	Pediatric Nursing
22. Chhetrapati Family Welfare Center (CFWC)	FP
23. FPAN Central clinic	FP
24. MSI Clinic, Satdobato, Lalitpur	FP, SAS
25. FP Institutional Clinic, Lalitpur	FP (LARC)
26. Pokhara Academy of Medical Science	Comprehensive RH Training*
27. Dhaulagiri Zonal Hospital, Baglung	SBA, MLP
28. Lamjung Community Hospital	SBA, MLP
29. Lumbini Zonal Hospital	SBA, SAS
30. Bhim Hospital Bhairahawa	SBA
31. AMDA Hospital Butwal	SBA, OTTM
32. FPAN Butwal Branch	FP (LARC)
33. FPAN Dang	FP (LARC)
34. Bheri Zonal Hospital	Comprehensive RH Training*, Pediatric Nursing
35. Mid-western Regional Hospital, Surkhet	SBA
36. Seti Zonal Hospital	Comprehensive RH Training*, ASBA, MLP
37. Naya Hospital Bayalpata Achham	MLP
38. Achham District Hospital	SAS (MA)
39. Mahakali Zonal Hospital	SBA
40. FPAN Mahendranagar	FP (LARC)
41. FPAN Kanchanpur Branch	FP (LARC)

Note: *Comprehensive RH Training means all RH related trainings are conducted which includes FP, SBA, ASRH, SAS, GBV, CACX screening, POP.

** FP training site means conducts all FP related training.

१५. तालीममा प्रयोग हुने व्यानरको नमुना

SAMPLE: BANNER

For making uniformity to all the training conducting through GoN, banner should be standardized and following points will be considered by all training sites.

- It will be applicable in all trainings.
- GoN logo should be there on the banner (Top of the banner in center)
- Supporting partner's logo should be placed in bottom on the banner (If applicable).
- Color of banner: *color with light blue background, and white text.*
- Size of the banner: *Length 5'-6'* X *width 2.5'-3'*

Sample banner: